

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Institut politologických studií

Diplomová práce

2024

Aneta Michálková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Institut politologických studií

**Panašování jako nástroj personalizace komunální
politiky: Případová studie Spolkové republiky Německo**

Diplomová práce

Autor práce: Aneta Michálková

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: PhDr. Petr Jüptner, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 03. ledna 2024

Aneta Michálková

Bibliografický záznam

MICHÁLKOVÁ, Aneta. *Panašování jako nástroj personalizace politiky: Případová studie Spolkové republiky Německo*. Praha, 2024. 113 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Jüptner, Ph.D.

Rozsah práce: 123 940 znaků

Abstrakt

Tato diplomová práce si dává za cíl zkoumat míru využití panašování jako nástroj personalizace politiky ve Spolkové republice Německo. V teoretické části se práce zaměřuje na definování tématu personalizace a důvody jejího zakořenění v politice. Dále se práce soustředí na definici personalizace politiky a na její typy. Následně se práce zabývá studii nástrojů personalizace politiky, kam bezpochyby patří preferenční hlasování, které je dále vygradováno samostatnou kapitolou věnující se panašování. Empirická část se skládá ze tří částí. V první části se práce zaměřuje na důkladnou rešerši německé literatury a na to, jakým způsobem analyzuje otázku panašování. Další část se zabývá vymezením spolkových zemí, které panašování využívají. Ty budou v poslední části analyzovány. Ve vybraných spolkových zemích došlo k náhodnému výběru municipalit, konkrétně po dvou municipalitách z každé velikostní kategorie. K těmto municipalitám byly zjištěny výsledky komunálních voleb včetně umístění kandidátů na kandidátní listině. Tato data byla nakonec souhrnně analyzována a bylo porovnáno, zda se kandidáti posunuli na kandidátní listině a pokud ano, zda získali posunutím mandáty. Pokud ano, je pravděpodobné, že k tomu došlo díky panašování. Tato data byla nakonec interpretována a porovnána s rešerší německé literatury. Výsledky kvantitativního výzkumu hypotézu nepotvrdily, dokonce v některých případech potvrdily to, že ve větších municipalitách se panašuje více. Naopak, německá literatura dokládá, že voliči panašují v menších municipalitách z toho důvodu, že disponují méně hlasy a volba panašováním je proto „snazší“. Druhým, zásadnějším důvodem, je blízký vztah mezi kandidáty a voliči.

Abstract

This thesis aims to investigate the level of use of vote-splitting as a tool for policy personalisation in the Federal Republic of Germany. In the theoretical part, the thesis focuses on defining the topic of personalisation and the reason why it is rooted in politics. Furthermore, the thesis focuses on defining policy personalisation and its types. Subsequently, the thesis studies the instruments of policy personalisation, which undoubtedly includes personal voting, further developed in a separate chapter on vote-splitting. The empirical section consists of three parts. The first part focuses on a literature analysis of the German literature and how it analyses the issue of vote-splitting. The next part deals with defining the federal states that use vote-splitting. These will be analysed in the last part. In the selected federal states, a random selection of municipalities was made, namely two municipalities from each size category. For these municipalities, the results of the municipal elections were obtained, including the position of the candidates on the candidate list. This data was finally analysed in aggregate and compared to see whether candidates moved up on the list and, if so, whether they gained seats by moving up. If so, this was likely due to vote-splitting. Finally, this data was interpreted and compared with the German literature outputs. The results of the quantitative research did not confirm the hypotheses, and in some cases even confirmed that there is more similarity in larger municipalities. On the contrary, the German literature shows that voters in smaller municipalities are more likely to vote in smaller municipalities because they have fewer votes and therefore voting by the use of vote-splitting is "easier". A second, more fundamental reason is the close relationship between candidates and voters.

Klíčová slova

Personalizace politiky, panašování, preferenční hlasování, Spolková republika Německo, komunální politika

Keywords

Personalization of politics, vote-splitting, cross-voting, split-ticket voting, personal vote, Federal republic of Germany, local politics

Název práce

Panašování jako nástroj personalizace politiky: Případová studie Spolkové republiky Německo

Title

Vote-splitting as a tool for policy personalisation: A case study of the Federal Republic of Germany

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce PhDr. Petru Jüptnerovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Teoretické a kontextuální zakotvení.....	14
2.1 Personalizace politiky.....	14
2.1.1 Procesy personalizace politiky.....	14
2.1.2 Definice personalizace politiky.....	16
2.1.3 Typy personalizace politiky.....	18
2.1.4 Personalizace politiky v českém prostředí.....	23
2.2 Nástroje personalizace.....	28
2.2.1 Preferenční hlasování.....	29
2.2.2 Panašování.....	33
2.3 Metodologie.....	34
2.3.1 Výzkumné otázky a hypotézy.....	34
2.3.2 Metody.....	35
2.3.3 Rizika.....	37
2.3.4 Konceptualizace a operacionalizace dat.....	38
3. Empirická část.....	39
3.1. Jakým způsobem analyzuje německá literatura otázku panašování?.....	39
3.1.1 Reformy volebního systému a implementace panašování.....	39
3.1.2 Vliv panašování na volby.....	42
3.2. V jakých podobách se můžeme v Německu na komunální úrovni setkat s panašováním?.....	48
3.3. Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?.....	51
3.3.1. Získaná data.....	52
3.3.2. Analýza spolkových republik – posun na kandidátní listině (skupina A).....	54
3.3.3. Analýza spolkových republik – získané mandáty (skupina B).....	59
3.3.4. Analýza podle velikosti municipalit – získané mandáty (skupina C).....	63
3.3.5. Analýza podle velikosti municipalit – počet posunutých kandidátů (skupina D).....	68
Závěr.....	72
Summary.....	75
Seznam literatury.....	98

1. Úvod

Panašování je jedním ze způsobů, jakým může volič podpořit ve volbách kandidáty, kteří jsou mu sympatičtí. Avšak na toto „privilegium“ se dá pohlížet i z druhé strany. Tím, že se voliči vkládá do rukou možnost upřednostnit kandidáta, zaniká zde potřeba propagace programu stran a kampaň se soustředí spíše na propagaci osobnosti kandidáta. Tento trend můžeme pozorovat o to více na komunální úrovni, kde se počet zastupitelů snižuje a do popředí se dostává osobnost jako taková. Z tohoto důvodu je panašování na komunální úrovni využíváno daleko víc než na úrovni celostátní. Otázkou však zůstává to, do jaké míry jsou v dnešní době strany, alespoň na komunální úrovni, hlavními aktéry, kteří rozhodují o zisku ve volbách, nebo zda panašování zcela narušuje tuto tradiční strukturu a ovlivňuje volby tak výrazně, že strany se stanou postradatelnými? Zda nakonec není přece jen důležitější, kolik hlasů získá kandidát a je nepodstatné, kolik hlasů získá strana jako celek? Využívá se opravdu metoda panašování natolik, aby dokázala zásadně ovlivnit výsledky voleb?

Právě z tohoto důvodu jsem se v rámci své diplomové práce rozhodla zaměřit na výzkum využívání panašování. Na první pohled ne příliš atraktivní téma, zejména proto, že všeobecně studium komunální politiky nebylo v minulosti prioritním. Avšak v průběhu let se pohled na komunální politiku výrazně změnil a v dnešní době se tento obor dostává výrazně do popředí, zejména pro jeho specifikace, které zároveň přinášejí mnoho nového poznání, které není na celostátní úrovni až tak zřetelné. Jedná se například o téma personalizace politiky, které na komunální úrovni dostává jiný rozměr, už z toho důvodu, že v menších municipalitách dochází k prohlubování osobních vztahů mezi voličem a kandidátem, které bývají na národní úrovni často překážkou. Zároveň na komunální úrovni mizí strany, tedy přestává být důležité to, jakou stranu kandidát reprezentuje, a dostává se do popředí jednotlivců. Panašování proto vzniklo jako jeden z nástrojů, který umožňuje aktivní zapojení do politiky.

Z toho důvodu se práce zaměří na případovou studii komunálního volebního systému Spolkové republiky Německo, kde se panašování hojně využívá ve většině spolkových zemí. V německém prostředí se taktéž nachází mnoho výzkumných center specializovaných přímo a pouze na komunální politiku. Výzkum lokální politiky „*Lokale Politikforschung*“ má tradici již od 70. let, kdy se vyčlenilo jako samostatné odvětví

politologie (Havlík a Hloušek: 2012), a proto je Německo vhodný pro výzkum a bude sloužit jako kvalitní zdroj materiálů k zodpovězení výzkumné otázky. Z německých autorů můžeme vyzdvihnout Angeliku Vetter (2013), která se zabývá mimo jiné preferenčním hlasováním na komunální úrovni v Německu. Její typologie rozdělení spolkových zemí na základě rozdílů v preferenčním hlasování bude v této práci také využito. Dalšími významnými autory pro tento výzkum jsou například Ina Bieber a Luisa Wingerter (2020), Norbert Kersting, Jochen Franzke, Jörg Bogumil, Andreas Henke či Paul Tiefenbach. V českém prostředí se panašování věnuje Stanislav Balík, Tomáš Lebeda, Roman Chytilík, Jakub Šedo, Radek Kopřiva, Štěpán Pecháček, Andrea Smolková či Marcela Voženílková.

První výzkumná otázka zní: „*Jakým způsobem analyzuje německá literatura otázku panašování?*“. Tato výzkumná otázka byla v rámci původního projektu diplomové práce až na třetím místě. V této diplomové práci byla přeřazena na první místo z toho důvodu, že rešerše německé literatury bude sloužit jako úvodní materiál ke druhé a následně třetí výzkumné otázce, které jsou zaměřeny prakticky. V rámci studie německé literatury zabývající se panašováním se nejprve podívám na reformní období německé politiky, které následně vyústilo v mnoho inovativních změn volebního systému, včetně zavedení panašování ve většině spolkových zemí. Druhá část se zaměří na to, jakým způsobem panašování ovlivňuje výsledky voleb, zda se vůbec v německém prostředí využívá a pokud ano, tak zda se více využívá v menších či větších municipalitách.

Druhá výzkumná otázka zní: „*V jakých podobách se můžeme v Německu na komunální úrovni setkat s panašováním?*“. Tato otázka je důležitá zejména z toho důvodu, že na ni bude navazovat otázka třetí. V tomto případě bude využita typologie Angeliky Vetter (2013), která se panašováním v německém prostředí zabývá a díky tomuto rozdělení dojde k ujasnění si výzkumných vzorků (spolkových zemí), které následně budou analyzovány. Ve druhé výzkumné otázce bude taktéž zodpovězeno, jak se tyto země (i přesto, že se zde panašuje) od sebe odlišují.

Třetí výzkumná otázka zní: „*Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?*“. V této části budou analyzovány spolkové země, ve kterých se panašování využívá. Ačkoliv se panašování pojí s možností voličů kumulovat (někdy dokonce škrtat či dopisovat kandidáty), není možné z dat identifikovat, zda se kandidáti posunuli na kandidátní listině (nebo získali mandát) čistě metodou panašování. I přesto, že nelze stoprocentně vypořádat, zda voliči využili pouze panašování anebo další možnost

udělení preferenčních hlasů, můžeme brát udělení těchto hlasů jako identifikátor toho, že se panašování využívá.

První hypotéza zní: „*Čím menší počet obyvatel municipalita má, tím spíše její voliči panašují*“. Druhá hypotéza zní: „*Počet mandátů získaných pomocí panašování bude vyšší v municipalitách s menším počtem obyvatel*“. Nejprve dojde k náhodnému výběru municipalit z každé spolkové země, ve které se panašuje. Municipality budou vybírány po dvou z každé velikostní kategorie podle počtu obyvatel dané municipality (do 5 tisíc obyvatel, 5-10 tisíc obyvatel, 10-50 tisíc obyvatel, 50-100 tisíc obyvatel, 100-500 tisíc obyvatel, více jak 500 tisíc obyvatel). V rámci těchto municipalit budou získána data ohledně výsledků posledních komunálních voleb, zároveň budou dohledána data ohledně umístění kandidátů na kandidátní listině a celkové umístění po volbách. Data k zodpovězení třetí výzkumné otázky budou získávána z primárních zdrojů – statistické úřady spolkových zemí, dále pak oficiální webové stránky dané municipality anebo prostřednictvím přímého oslovení municipalit skrz e-mailovou komunikaci.

Na základě těchto dat bude provedeno porovnání, zda se kandidát na kandidátní listině po volbách posunul a zda získal mandát díky panašování. Zásluhou těchto informací bude spočten počet kandidátů, kteří buď získali mandát díky panašování anebo se na kandidátní listině (bez získání mandátu) posunuli. Souhrnná data poté budou interpretována. Prvně se budou porovnávat jednotlivé spolkové země, kde budou seřazeny vybrané municipality od nejmenší po největší. Zde se bude analyzovat, jaký je trend ve využívání panašování a zda se v menších obcích skutečně méně panašuje než v obcích větších. Poté se budou analyzovat jednotlivé municipality napříč spolkovými zeměmi mezi sebou v jednotlivých velikostních kategoriích. Zde se bude opět sledovat, zda je možné pozorovat trend, kdy se v menších municipalitách skutečně panašuje méně či více. Následně budou potvrzeny či vyvráceny hypotézy.

Tato práce je rozdělena do několika částí, které na sebe logicky navazují. V teoretické části diplomové práce se zaměřím na uvedení tématu personalizaci politiky. Personalizace politiky je široký pojem, a proto se budu nejdříve zaměřovat na to, proč se politika začala personalizovat, jaké procesy k tomu vedly. Následně se podívám na definice personalizace politiky, jelikož do dnes se nejedná o jednotně definovaný koncept a mnozí autoři se na toto téma dívají z různých úhlů pohledu. Budou zde uvedeny typy personalizace politiky. V neposlední řadě se budu věnovat personalizaci politiky v českém

prostředí. Druhá část teoretického zakotvení se bude věnovat nástrojům personalizace politiky – preferenčnímu hlasování. Následně bude věnována samostatná kapitola tématu panašování. Poslední část popíše detailně metodologii této diplomové práce. Budou zde uvedeny výzkumné otázky, hypotézy, konkrétní metoda získání dat a následná práce s nimi, včetně rizik spojených s výzkumem. Druhá část práce bude empirická. Zde budou zodpovězeny všechny výzkumné otázky včetně uvedení veškerých dat v podobě tabulek, grafů či obrázku. Data budou následně interpretována v samostatné kapitole.

Jedním z cílů této práce je obeznámit odbornou veřejnost ohledně tématu panašování, které je v současném českém výzkumu neprobádanou oblastí. Studium tohoto tématu se zabývá mnoho českých akademiků, avšak, ve svých výzkumech se mu věnují pouze okrajově, zároveň je zde téměř nemožné setkat se s výzkumy voleb na komunální úrovni, které by analyzovaly míru využívání panašování a mohly zhodnotit jeho vliv na volební výsledky. Vzhledem k tomu, že se tomuto tématu v českém prostředí nikdo nevěnuje, může tato práce sloužit jako odrazový můstek k dalšímu zkoumání panašování v České republice.

2. Teoretické a kontextuální zakotvení

2.1 Personalizace politiky

2.1.1 Procesy personalizace politiky

Personalizace je jev spojený s několika procesy, které se uskutečnily ve 20. století a vysvětlují, proč v tomto případě hraje důležitou roli voličská základna, a nejen vztah mezi kandidátem a politickou stranou. Mezi tyto procesy patří (1) individualizace, (2) rozpad tradičních konfliktních linií a (3) modernizace (Voženílková 2014).

Německý sociolog Ulrich Beck (2004) přišel s teorií *individualizace* v rámci konceptu reflexivní modernity (rizikové společnosti). Podle autora vzniká individualizace během tzv. reflexivní (druhé) modernity, které předchází modernita první, kde „*se ekonomika, kultura a politika spojily do konfigurace industriálního kapitalismu, národního státu a parlamentní demokracie*“. Individualizace tedy přichází během druhé modernity, kdy vzniká jako její neplánovaný důsledek a začíná se proti těmto institucím obracet (Voženílková 2014). Hlavním rozdílem mezi první a druhou modernitou spočívá v tom, že dochází k oproštění obyvatel od původního způsobu života a vzniká jejich závislost na pomoci od sociálního státu, který se rozvíjí zejména v poválečné době. Tehdy se obyvatelé začali přizpůsobovat zájmům svým, a ne zájmům kolektivním, jak tomu bylo doposud (Biler 2008: 29). Dochází k rozpadu tradiční politiky a tzv. konfliktních linií (viz níže) tím, že dochází k modernizaci spojené s blahobytem státu, která spustila vlnu odhodlání obyvatel opustit klasické třídní rozdělení. Od kolektivismu tedy došlo k individualizaci.

Tradičními konfliktními liniemi (*cleavages*), se zabývali ve svém výzkumu Stein Rokkan a Seymore M. Lipset (1967). Dle autorů je společnost rozdělena na sociální skupiny, mezi kterými se vytváří tzv. *konfliktní linie*. To umožnilo vznik nových typů politických stran, např. catch-all strany, které rozšířily svůj volební program tak, aby se v něm vzhlížela značná část populace, což mělo špatný dopad na strany jako takové, protože jejich program začal být zastiňován jednotlivými kandidáty, kteří se takto dostali do popředí (Caprara a Zimbardo 2004: 581). Tyto změny předznamenaly nástup moderní volební kampaně (Bradová 2005: 42). Docházelo k vysoké volatilitě voličů, tedy k častým změnám preferencí voličů (Strmiska et al. 2005: 22). V důsledku těchto jevů, které vrcholí v 60. letech minulého století, došlo k narušení konfliktních linií a k rozmrznutí stranického

systemu. Jinými slovy, voliči již nejsou vázáni svým společenským postavením být příslušníky určité politické strany, ale naopak se zde projevuje právě již zmiňovaná individualizace jedince neboli *personalizace voliče*. Zároveň zde dochází k vyčlenění výrazných osobností politiky, a tedy *personalizaci kandidáta*, také dochází k narušení linie „volič/strana“ a vyvstává nová linie „volič/kandidát“ (Voženílková 2014) a „*materialismus/postmaterialismus*“ (Inglehart 1997). Je nutné si uvědomit, že i přesto neztrácí politické strany svoje místo na scéně. I nadále je možné identifikovat personalizaci skrze tři aktéry, tj. volič/kandidát/stranický subjekt (McAllister 2005: 1).

Posledním procesem, který umožnil hlubší proniknutí personalizace do politiky, je *modernizace*. Prvním spouštěčem bylo masové rozšíření televize, které dalo prostor politickým kandidátům, aby předvedlo svoji kampaň a nalákalo voliče. Medializace pomáhala jak stranám na makro úrovni (zpopularizovala malé, nové nebo nevýrazné strany) a mikro úrovni (ve velkých stranách se začal klást důraz na lídra strany) (Voženílková 2014). Medializace přirozeně pomohla k prohloubení informovanosti voličů ohledně politických programů či chování politiků. Byla nedílnou součástí procesu individualizace, kdy jedinec má možnost rozhodovat se sám za sebe, a ne na základě například svého postavení ve společnosti. V dnešní době nutí rozvoj médií politickou reprezentaci neustále se přizpůsobovat aktuálním trendům tak, aby zaujaly co nejširší část populace. Zejména se jedná o rychlý nástup sociálních sítí, které využívají masy. Politická scéna je tedy pod neustálým tlakem, aby se prezentovala v co nejlepším světle a aby díky svému chování, či politickému programu oslovila co nejvíce obyvatel. V důsledku toho si političtí aktéři vytvářejí vlastní image a stále více se zajímají o sebereprezentaci a tím si vytvářeli svůj mediální obraz. Van Zoonen (2005) hovoří o tom, že v době, kdy jsou média přesycena informacemi, je personalizace přímo nutná k tomu, aby se volič uměl rozhodovat (Van Zoonen 2005: 69). Kriesi (2011) definuje personalizaci politiky skrze dva procesy. Zaprvé, mluví o procesu změny stranického systému, kdy voliči již nejsou vázáni na určitou stranu, ale zvyšuje se jejich zaměření na konkrétní otázky (politické, ekonomické, společenské), na konkrétní lídry a další kandidáty spojenými s volbami (tzv. *dealignment*). Druhým procesem je ovlivňování politiky médii, která se specializují na politické kampaně (Kriesi 2011: 2).

2.1.2 Definice personalizace politiky

Je obtížné definovat koncept personalizace politiky (v angličtině *personalization of politics* nebo také *candidate-centered politics*). Setkat se můžeme s pojmy jako *personalizace států s parlamentní formou vlády* (Voženílková 2014), *prezidencializaci politiky* (Mughan 1993, Poguntke a Webb 2005), *institucionální prezidencializaci* (Maddens a Fiers 200, Hazan 1996) či *prezidentským parlamentarismem* (Hazan 1996). Doposud nebylo možné nalézt jednotnou definici pro tento jev i přesto, že se o personalizaci neboli o „*zosobnění politiky*“, začalo hovořit již před 50 lety – objevuje se například u Margaret Thatcher nebo Ronalda Regana. Tuto proměnu akcelerovala přítomnost médií, která kandidáty ve velké míře propagovala. Zároveň došlo k rozpadu třídní politiky (Voženílková 2008). Ukázkou počátků personalizace politiky je případ Itálie, a to konkrétně strana Forza Italia v čele se Silviem Berlusconiem (Poguntke a Webb 2005: 25). Prvopočátky personalizace politiky jsou tedy o propojování politické strany s jejím hlavním představitelem, který ji charakterizuje. Je samozřejmé, že tento jev není nic nového a v nedemokratických režimech se s ním setkáváme často. Karvonen dokonce tvrdí, že v období „*před demokratickými režimy*“ se ani nemůžeme setkat s ničím jiným, než s personalizovanou politikou (Karvonen 2007:1). Na druhou stranu, pojem personalizace se v konceptu dnešních politických systémů využívá nejčastěji v kontextu pojmů medializace, globalizace s moderní politikou od 2. poloviny 20. století (Voženílková 2018: 17). Naproti tomu, někteří autoři uvádějí, že tento fenomén je „*starý jako politika sama*“ (Poguntke a Webb 2005: 76) avšak, je důležité upozornit, že personalizace neprobíhá pouze v rámci politických kandidátů, tedy nejde pouze o to, jaký subjekt kandidát zastupuje, ale jakým způsobem se prezentuje on sám svým potenciálním voličům. Na druhou stranu, probíhá zde i personalizace voliče, kdy je kladen důraz na jeho individualitu a je tedy stěžejní, nakolik se volič ztotožňuje charakterem s politickým kandidátem.

Původně byl fenomén vnímán pouze v anglo-amerických zemích, kde se používal v případech prezidentských systémů (Voženílková 2018: 9), kde je přirozené pro voliče vzhlížet k osobnosti a až poté k jeho stranické příslušnosti. Avšak někteří odborníci tento koncept rozšiřují a mluví o něm jako o trendu objevujícím se ve všech liberálních demokraciích (McAllister 2005). McAllister (2005) definuje personalizaci jako souboj dvou silných aktérů, kteří převyšují strany, které je nominovaly. Zároveň definuje jádro

personalizované politiky, a to jsou tři aktéři - (1) nominující subjekt (ustupuje v čase do pozadí), (2) volič a (3) kandidát. Se třemi aktéry pracují taktéž autoři Carsten Reinemann a Jürgen Wilke (2001) - jejich definice obsahuje role médií, která upřednostňují politické lídry na úkor politických stran (Reinemann a Wilke 2001: 293). Otázkou je, na kolik je role médií důležitá do té míry, že by se měla považovat za dalšího aktéra – tomu se věnuje Diego Garzia (2014).

Podle dvojice autorů G. V. Caprara a P. G. Zimbarda: „*Moderní politika se stává personalizovanou s tím, jak individuální charakteristiky voličů a kandidátů získávají na větším významu v politickém diskurzu. Důraz je kladen na individuální charakteristiky kandidátů i voličů, přičemž voliči hlasují pro ty kandidáty, jejichž charakteristiky se co nejvíce blíží jejich vlastním*“ (Voženílková 2018: 16; Caprara a Zimbardo 2004: 581). Obecně řečeno rozhodování voličů je silně individuální a není ovlivněné dříve důležitými parametry jako je například sociální vrstva, věk, pohlaví apod. Zároveň političtí aktéři řeší aktivně svoji image tak, aby zaujali voliče místo předešlého propagování ideologie strany.

Lauri Karvonen (2009) tvrdí, že „*personalizace politiky je spojena s nástupem nových procesů a trendů, případně technologií. Jedná se o projev přechodu od „tradiční k moderní politice*“ (Smolková, Balík 2018: 209). V oblasti komparativní politologie analyzuje čtyři oblasti, které podle něj určují míru personalizace:

1. jedná se o vztah mezi osobnostmi a institucemi
2. status jednotlivých lídrů v rámci voleb
3. vztah politických osobností k veřejnosti
4. image politiků prostřednictvím médií (Pecháček 2013, 96).

Pecháček (2013) tuto teorii využívá a zároveň dodává, že důležitým faktorem je *společenský diskurz*, který ovlivňuje proces personalizace. Matematicky znázorňuje Karvonen personalizaci jako proces v čase: v čase t byla politika méně personalizovaná než $t+1$ (Karvonen 2009: 4, Voženílková 2018: 28).

Balmas et al. (2014: 10) hovoří o personalizaci politiky, která podle nich posouvá distribuci moci v rámci dvou směrů – centralizované (k lídrům politiky) a decentralizované (k individuálním politikům). Centralizovaná personalizace je typická tím, že se volič

ztotožní přímo s lídrem strany na úkor stranického volebního programu (př. přímá volba). Cílem je koncentrace moci v rukou politické elity. Decentralizovaná podoba funguje na principu, že volič se ztotožní s vícero kandidáty dané strany, a nejen pouze na osobu lídra (př. straničtí kandidáti, členové parlamentu, ministři) (Balmas: 40). V praxi se s tímto jevem můžeme setkat například větší inkluzivitou ve výběru kandidátů nebo zvyšováním míry využití preferenčních hlasů (Hazan a Rahat 2010).

2.1.3 Typy personalizace politiky

Gideon Rahat a Tamir Sheafera (2007) a přidávají tři typy personalizace – institucionální, behaviorální a mediální. **Institucionální typ** definují jako přijímání pravidel a procesů vázaných na instituce, které upřednostňují jednotlivé politiky (osobnosti) před politickými stranami. Tento jev se děje důsledkem klesající důležitosti stran v politice. Cílem je soustředit moc do rukou jednotlivců a posilovat moc lídrů. V praxi se jedná například o zvyšování kompetencí v rámci úřadu předsedy vlády nebo proměny volebního systému (primárky, přímá volba prezidenta apod.) (Rahat a Sheafer 2007: 66-70). Během zkoumání institucionalizovaného typu personalizace se výzkumy spíše zaměřují na její centralizovanou formu. Dochází k prezidencializaci politiky (parlamentarismu) tím, že se posiluje role předsedů vlád, transformaci vnitrostranických mechanismů či vznik stran nových. Sartoriho terminologií se jedná o “*první mezi nerovnými*” nebo “*první nad nerovnými*” (Sartori 2001). Prvky tohoto přechodu k prezidencializaci bez oficiálních proměn institucí odhalují Poguntke a Webb (2005) nejčastěji v monarchiích.

Někteří autoři se neshodují na tom, zda je pojem prezidencializace parlamentarismu pouhým synonymem k personalizaci (např. Mughan 1993, Maddens a Fiers 2004, Hazan 1996) či zda se jedná o jeho podřadné slovo (tedy že prezidencializace je typ centralizované personalizace) (např. Voženílková 2018: 52). Athony Mughan (2000: 7) vnímá prezidencializaci pouze v kontextu voleb, kdy se přesouvá kolektivní moc na moc personalizovanou, která je v čase zastupována nezávislejšími lidry.

Poguntke a Webb (2005: 8) zkoumají prezidencializaci ze tří dimenzí:

1. Exekutivní dimenze, pro kterou je typické posilování autonomie předsedy vlády.

2. Druhá dimenze je volební, tedy jak moc je schopný předseda vlády zaujmout své (potenciální) voliče. Autoři zastávají teorii, že strany nechají předsedu vlády rozhodovat nezávisle na nich do té míry, dokud z toho mají užitek (př. úspěch ve volbách). Důležitá je proaktivita samotného předsedy vlády (Janoš 2014: 12). Důraz je kladen na vizi lídra během volební kampaně, koncentrace médií na kampaň a chování voličů v procesu voleb. (Poguntke a Webb 2005: 10).
3. Třetí dimenze je stranická, kdy dochází k transformaci moci k lídrovi totožné strany, která nutí lídra zlepšovat své komunikační dovednosti jak směrem ke straně, tak směrem k voličům (strategie volební kampaně, PR).

Obecně řečeno, není snadné naplnit všechny tyto parametry, a proto se s institucionálním typem nesetkáváme příliš často. Kde se přesto s tímto typem můžeme potkat, jsou parlamentní demokracie využívající většinovou vládu (jedné strany nebo relativní většiny) (Karvonen 2009: 27). Zajímavých příkladem může být Velká Británie (Heffernan a Webb 2005), kde v oblasti exekutivy, změn vnitrostranických mechanismů a postavení lídra, můžeme vidět právě přesun k institucionalizovanému typu personalizace. Další zemí jako příkladem tohoto typu je Kanada (Bakvis a Wolinetz 2005), Belgie (Fiers a Krouwel 2005) či Itálie (Calise 2005). Nás zajímá hlavně případ Německa (Poguntke a Webb 2005), kde je možné pozorovat zvyšující se tendenci médií zasahovat do politiky, avšak mezi klasické příklady institucionální personalizace se neřadí.

O tzv. personalizovaných stranách hovoří Calise (2011). Rozvoj těchto stran datuje do druhé poloviny minulého století. Strany stále přežívají zejména z důvodu zkracování komunikační linie skrz lídry mezi stranami a voliči. Vzájemná závislost mezi lídrem a jeho stranou spočívá v tom, že

1. lídr je iniciátor vzniku politické strany,
2. životnost strany je daná jejím napojením na lídra,
3. image strany a lídra musí být v očích voličů totožná,
4. lídr strany drží otěže v rámci fungování strany,
5. lídr může mít ke straně téměř vlastnický vztah.

Znakem definujícím personální strany je například použití jména lídra v názvu strany. Personální strany řadíme do kategorie centralizovaných stran. Pokud se bavíme v rovině decentralizace, jedná se o strany personalizované (Bobba a Seddone 2011), které jsou typické rozměňováním moci mezi více stranických příslušníků. Důsledkem antipolitických nálad ve společnosti (mnohdy spojené s delegitimizací institucí a antistranictvím) je vznik tzv. politických podnikatelů (Keman a Krouwel 2006: 9-11), kteří se profilují v rámci *stran firmy* (franšizované firmy) (Hopkin a Paolucci 1999: 332-334). Pro tento typ strany je typická slabá institucionalizace, využívání třetích stran (tzv. outsourcing) k udržení fungování strany, vysoká centralizace – strana stojí a padá na osobnosti lídra, proměnlivost stranického programu podle priorit voličů (hraničí s populismem) a neexistence ideologie strany. Příkladem těchto stran je slovenská strana Aliance nového občana, Palikotovo hnutí (Polsko), Forza Italia (Itálie).

Pro politické strany je v rámci personalizace důležité vybrat správného kandidáta, který je bude reprezentovat. Hazan a Rahat (2010) definují výběr kandidátů ve čtyřech oblastech:

1. typologický výběr kandidáta (výběr kandidáta rozhodne, zda bude strana spíše centralizovaná či decentralizovaná)
2. kdo vybírá kandidáta (selektorát), dále již zmíněný
3. vliv centralizované/decentralizované formy personalizace (má vliv na to zda bude vedení čistě stranické nebo lídrovské) a
4. způsob, jakým se kandidát vybírá (je rozdíl, zda musí kandidát splňovat vstupní atributy či zda je možné ho pouze nominovat).

V rámci institucionální politiky dále hovoříme o termínu *personalizace volebních systémů* (Rahat a Sheaffer 2007: 66). Zakládá se na premise, že voliči hlasují spíše na základě evaluace politických kandidátů než stran. Chápeme ho opět jako proces, změnu, která může být vyvolána dvěma způsoby. Ačkoliv dodnes není jednotná klasifikace personalizovaných volebních systémů, můžeme výzkum rozdělit na dvě oblasti – voliči a kandidáti. Z pohledu voličů se jedná o přístup, kdy se předpokládá přímá úměra mezi mírou personalizací volebního systému a mocí voličů tuto změnu ovlivnit. Na druhou stranu, v této teorii se můžeme setkat s názorem, že i přesto, že volič cítí vnitřně možnost

ovlivňovat volební systém (tedy výběr kandidáta), jedná se o pouhé mylné představy voličů (Renwick a Pilet 2011: 8). Pereiry a Silva (2009) dokonce zkoumali tzv. index svobody výběru (Voženílková 2018: 62).

Klasifikovat personalizaci volebních systémů se přiblížila dvojice Farrell McAllister (2006), kteří rozdělili volební systémy na čtyři dimenze a zkoumali, jak velkou měrou může volič ovlivnit složení úřadu. Bohužel v proporčních systémech není až tak využitelná (Voženílková 2018: 63). Renwick a Pilet (2011) posunuli klasifikace o něco dále a dělí je podle toho, zda jsou koncentrované na kandidáty nebo politické strany. Hodnotí tedy (a) co se chce po voliči v momentě, kdy jde k volbám a (b) jaký je výsledek voleb (vliv hlasu). Dle autorů můžeme najít přímou úměru mezi počtem kandidátů a mírou personalizace volebního systému. Carey a Shugart (1995) naopak došli podobným výzkumem k závěru, že míra personalizace je nejvyšší, pokud má volič možnost volit pouze jednoho kandidáta. Karvonen (2009) zakládá svou typologii na tom, zda je možné volit více kandidátů z jedné strany a zda z hlasu těží pouze daný kandidát nebo z hlasu profituje strana (Voženílková 2018: 64.) Tyto výzkumy se zaměřovaly na první přístup personalizace, tedy *od voliče*.

Přístup *od kandidáta* zkoumají již zmiňovaní autoři John Carey a Matthew Shugart (1955). Ti zkoumali funkci alokace mandátů stranám a alokaci mandátů jednotlivým kandidátům skrz síly osobního hlasu (preferenčního hlasu) a reputaci kandidátů/stran. Důležitým prvkem, kteří přidávají do svého výzkumu, je i způsob přepočtu hlasů. Jejich metoda kódování dat se stala základem, na níž navazovali další autoři posuzující volební mechanismy. Carey a Shugart (1955) ve svém výzkumu tvrdí, že pověst kandidáta je závislá na velikosti volebního obvodu, tedy čím je obvod větší, tím je pověst důležitější (toto platí pro systémy s otevřenou kandidátní listinou, která umožňuje vnitrostranické soutěže). Tento přístup byl v následujících letech upravován, avšak obecně vnímá Carey a Shugart nejvíc personalizovaný systém jednoho nepřenosného hlasu, McAllister a Farrell systém jednoho přenosného hlasu a Colomer alternativní hlasování (Voženílková 2018: 75).

Mediální typ personalizace je spojený výhradně s rozvojem médií skrz televizní obrazovku. Do popředí jsou předkládány zejména osobnosti (lídři), kteří se umí profilovat, mají atraktivní image a dokáží svými řečnickými schopnostmi zaujmout voliče. Již se nedává prostor celým stranám, jelikož ani fyzicky toto není možné. Dochází k většímu

ztotožnění voličů s kandidáty, poněvadž média se zaměřují i na jejich soukromí. Tím, že média nemají možnost dát prostor na obrazovce všem kandidátům, dochází k vyšší četnosti (nejen) vnitrostranických bojů. Je tedy samozřejmé, že média upřednostňují kandidáty před politickými stranami.

Podle Rahata a Sheafera (2007) je **behaviorální typ** personalizace spojen s tím, do jaké míry jsou pro voliče důležité kvality kandidátů, a jak se vyvíjely v čase, dále pak, zda strany upřednostňují spíše jednotlivce než celek a v neposlední řadě sem spadá téma: do jaké míry využívají voliči nástroje personalizace (například preferenční hlasování)? Základní premisou behaviorální personalizace je to, že lídr strany se stává její značkou a díky tomu slouží jako maják pro voliče, kteří se díky tomu mají šanci orientovat v množství politických stran (Voženílková 2018: 164). Voliči se tedy během voleb nerozhodují na základě informací o jednotlivých politických stranách, ale na základě emocí a image politických aktérů. (Savigny 2008: 29-45). Zatímco dříve občan volil na základě příslušnosti k sociální vrstvě, dnes se jedná o individuální osobnost, která si lídra aktivně vybírá. Setkáváme se zde s pojmem *personalizace volebního chování* (Rahat a Shafer 2007), který můžeme definovat jako: *“zakládání voličovi volby stále více na základě vlastního hodnocení kandidátů a své blízkosti k nim a stále méně na základě hodnocení politické strany, kterou daný kandidát reprezentuje, a identifikace s ní“* (Ibid 2007). Behaviorální personalizace nabývá dvou podob. První směr je takový, že voličova volba bude vždy ovlivněna jeho postojem k lídrům strany a neklade příliš velký důraz na ideologii, politický program, postoje strany apod. Tento postoj se také označuje jako *globální personalizace*. Druhý směr je opačný, a to, že voliči převážně upřednostňují kandidáty právě na základě výše vyjmenovat atributů (*specifická personalizace*) (Voženílková 2018: 165-167).

Jednou z oblastí výzkumu behaviorální personalizace je i studium preferenčního hlasování. Tím, že voliči mají možnost udělovat preferenční hlasy, tak dostávají teoreticky dva hlasy – prvním hlasem si volí stranu, druhým hlasem je hlas preferenční, který mohou odevzdat jednotlivým kandidátům. Tímto je voliči do rukou vložena moc, která často rozpoutává vnitrostranické soutěže (Spáč 2013). Vnitrostranická soutěž je propojena právě s možností udělit preferenční hlasy. Kandidáti jsou tak tlačeni k tomu umět se vymezit vůči ostatním kandidátům nejen z konkurenčních stran, ale i v rámci své strany. Taktéž je pro zvolené kandidáty důležité nejen to, že byly zvoleni v aktuálních volbách, ale musí se

svými voliči udržovat blízký kontakt už jen z toho důvodu, aby byli v dalších volbách opět zvoleni (Villodres a Argüeta 2004).

2.1.4 Personalizace politiky v českém prostředí

Proces vzniku personalizace politiky je podle Karvonena (2009: 3) naprosto odlišný v postkomunistických zemích zejména z toho důvodu, že vznik stranického systému v těchto zemích nebyl podmíněn tradičními štěpnými liniemi (*cleavages*). Tvrdí, že právě proto zde byla od počátku velmi silná personalizace volebního chování. Je tedy vhodnou otázkou do diskuze, zda jsou postkomunistické země stále v procesu personalizace, anebo již dávno tímto procesem prošly? Specifické pro toto prostředí jsou zejména silné vazby mezi voliči a stranami, což vede k jejich volatilitě. Dále je zde důležité zmínit roli médií, jejichž postavení je v těchto zemích velmi výrazné. Třetí důležitým prvkem je návaznost na historii, kdy jsou voliči zvyklí na silné lídry (Voženílková 2008: 24). K problematice vzniku personalizace v postkomunistických zemích se dále vyjadřují dvojice autorů Aardal a Binder (2011) a ti definují tři podmínky personalizace v postkomunistických zemích. Jedná se o systémově specifické faktory, stranicky zaměřené faktory a individuální faktory.

V českém prostředí se personalizace politiky se nejčastěji skloňuje s pojmy *silné anti-stranictví* a *vysoká volatilita voličů*. Dále se pak hovoří o nízké důvěře k politickým institucím, která může být podmíněna nespokojeností obyvatel s novými postkomunistickými aktéry. V neposlední řadě se hovoří o neslučitelných očekávání ohledně hospodářských reforem. To je především dáno stranami, které nejsou stálé a “zakořenělé” v politickém systému (van Biezen 2003), a proto je stranické působení vnímáno spíše negativně. Podle Hlouška (2005) je to důsledkem toho, že politici nejsou schopni přijmout osobní odpovědnost v jejich rozhodování. Přičemž od 90. let zde vznikaly méně početné strany, které neuměly zaujmout voliče. Zároveň byly válcovány tradičními masovými stranami. Téma personalizace politiky je reakcí na všechny tyto okolnosti (především zklamání obyvatel), které se v českém prostředí odehrávaly. Probíhala zde snaha o otevření politické arény a umožnění vstupu na scénu velký lídrům, kteří osloví své voliče a legitimizují politické instituce.

V českém prostředí můžeme opět dělit personalizaci na institucionální, behaviorální a mediální. Institucionální typologii se budeme nejprve zabývat prezidencialismem. Vít

Janoš ve svém výzkumu tvrdí, že vliv prezidencialismu je v České republice pozvolný a vždy závisí na aktuálním premiérovi a jeho privilegiích. Dle něj byla nejpersonalizovanější vláda za prezidenta Václava Klause v prvním volebním období, dále pak v období působení Jiřího Paroubka (Janoš 2014: 75). Janoš posuzoval působení lídrů v oblasti výkonné, stranické a volební. Ostatní lídři buď neměli tak značnou podporu ve své straně, popřípadě jejich volební kampaň nespĺňovala charakter toho, aby byla dostatečně personalizovaná (Janoš 2014). Role předsedy vlády v České republice je velmi slabá. I přesto, že je jeho postavení bráno jako *první mezi rovnými*, premiér musí akceptovat ministry, které si nemůže zvolit a zároveň je nemůže jednoduše odvolat. Také platí pravidlo, že premiér je spjat s kabinetem, který, pokud spadne, padá i premiér (Ibid. 2014).

Podle Kubáta (2013) je nutná změna režimu. Český parlamentarismus již neodpovídá aktuální politickým ani společenským požadavkům. Navrhuje proto racionalizaci parlamentarismu, která by obsahovala stanovení nového mechanismu tvorby vlády, který by zaručoval její silnější postavení. Taktéž by mělo dojít ke změně jednacího řádu Poslanecké sněmovny, které by vedlo k zjednodušení jednání ve sněmovně. Jako vzor by mohlo sloužit Polsko, kde má premiér silnější postavení (je buď *první nad nerovnými* nebo *první mezi rovnými*) a jeho ministři jsou na něho odkázáni, zároveň jsou kdykoliv premiérem odvolatelní. Kubát navrhuje dvoukolový většinový systém voleb, avšak zavedení přímé volby prezidenta kritizuje (Ibid. 2013).

Hloušek (2015) chápe prezidencializaci jako “*výsledek neformálního posilování role a autonomie lídrů v rámci stávajících souboru pravidel*” (Voženílková 2018:78). Rozděluje dva druhy stran podle toho, jak značný vliv má na ně lídr. Prvním druhem jsou strany, které jsou inovativní a reagovali prezidencialismem na nízkou důvěru voličů v politické strany (jedná se spíše o strany založené v polovině 90. let, příkladem může být strana Republikánská strana Československa Miroslava Sládka). V následujícím období do roku 2006 vznikaly strany, které byly založeny na principu kolektivního vedení. Poté následovalo období boje mezi dvěma největšími politickými stranami o to, kdo získá post předsedy vlády. I přesto, že v tomto období dochází k silné personalizaci volebních kampaní, v českém prostředí, kromě této situace, není možné najít strany, které by využívaly prezidencializaci ve spojení s inovativní strategií (Hloušek 2015).

V roce 2001 vyšel článek autorů Curticeho a Blaiseho (20001), kteří analyzovali vybrané země (včetně České republiky). Zkoumali, do jaké míry jsou voliči motivováni hlasovat pro určité strany, respektive, zda je jejich motivace založená na image strany nebo na osobnosti lídra. Z jejich výzkumu vyplývá, že lidé neupřednostňují pouze lídry, ale hodnotí je jako součást politické strany. To tedy znamená, že míra personalizace není tak značná, aby voliči hlasovali pouze na základě charakteristik vůdce strany. Nutno dodat, že tento výzkum se vázal na země s parlamentní demokracií. Podobný průzkum zopakovali autoři v roce 2010 a výsledky byly podobné – voliči hlasují podle sympatií k lídrovi, na druhou stranu je pro voliče důležité, aby lídr měl stálou podporu své politické strany (Pecháček 2013: 97).

V důsledku delegitimace politických institucí je často poptávka po zavedení přímých voleb do některých institucí nebo zavedení většinového volebního systému (v kombinaci s imperativním mandátem). Téma personalizace v českém prostředí nabylo na důležitosti zejména v období zavedení přímé volby prezidenta, což byl vstřícný krok politických stran, které ustoupily politickému diskurzu. Mezi obyvateli získala tato změna podporu a zároveň zde docházelo ke vzniku nových politických stran, které byly založené na silné osobnosti. Společným jmenovatelem bylo upozadění politických stran. Dochází k jejich přejmenování na *hnutí*, které má evokovat boj proti tradičním politickým elitám (Pecháček 2013: 97). K tomuto trendu, kdy vznikají nové strany, se vyjadřují autoři Buben, Koubek a Polášek: „*Slabé strany, které jsou navíc ve veřejném diskurzu systematicky en bloc deligitimizovány (iniciativy typu Impuls; Děkujeme, odejděte; Inventura demokracie; Vyměňte politiky; Holešovská výzva; Andrej Babiš a ANO 2011; Karel Janeček a Nadační fond proti korupci), se a priori samy stahují z klíčových veřejných debat (např. euro, Lisabonská smlouva apod.) a přenechávají iniciativu výše zmiňovaným nestranickým veto hráčům. Tím jen potvrzují logiku spirály působící proti nim samotným. V politickém procesu jako by byly zbytné, postradatelné, protože neřeší problémy, které řešit mají, současně jako by si nárokovaly neúměrně mnoho privilegií.*“ (Koubek, Buben, Polášek 2012: 68). V antistranické společnosti se logicky snižuje zájem o angažovat a tím se snižuje kvalita základny strany. Je komplikované udržet stranické a ideové hodnoty, které mají mnohdy tendence sklouznout k zájmům skupinovým, individuálním či dokonce soukromých. Pokud použijeme Weberovu teorii, dochází ke změně z legálního panství na panství charismatické. Panství charismatické je dané svojí dynamikou, kterou strany

nedisponují, a proto využívají dynamiku veřejného prostoru, kterou snadno aplikují (Weber 1998: 248, Pecháček 2013: 103-104). V případě českého prostředí můžeme najít konkrétní příklad, a to v momentě, kdy bývalý prezident Miloš Zeman pověřil vládou Jiřího Rusnoka (Pecháček 2013: 103). Tento krok byl snahou posílit prezidentskou a exekutivní pozici tím, že se do vlády dosadí technokratická osobnost z nepolitického prostředí. Toto je podle Poguntkeho a Webba jedním z aspektů posilování prezidencionalismu (Poguntke, Webb 2005: 19).

Významnou osobností zabývající se touto tematikou je Koubek (2010), který zkoumal vztahy mezi výsledky voleb a personalizací. Zdůrazňoval jako hlavním hybatelem volby do Evropského parlamentu – poměrný volební systém, jeden volební obvod a 5 % klauzule – to vše má inklinovat k využívání personalizace v předvolebních kampaních. Důležitým bodem, který zmiňuje je, že osobnosti volené v EP vyvstávají především z lokální úrovně, a tedy, že lokalizace politiky je napojena na proces její personalizace. Avšak podle Pecháčka (2013) se v českém prostředí s tímto trendem příliš nesetkáváme – za novými politickými subjekty většinou stojí osobnosti mimo politiku či již dřívější lídři politické scény. Závěrem Koubkova výzkumu – personalizaci v českém prostředí zásadně ovlivňuje jeho politický systém a zároveň je personalizace využívána jako nástroj v boji proti politickému establishmentu. Tyto aspekty pomohly v roce 2010 ve volbách stranám Strana práv občanů – Zemanovci a Suverenita, TOP 09 a Věci veřejné.

Jak bylo zmíněno výše, v českém prostředí se můžeme setkat s pojmem antistranictví jako důsledek delegitimizace politických stran. Jeho definice není zcela jasná. Poguntke a Scarrow (2016) ho používají ve dvou formách – buď se jedná o podobu kdy dochází ke kritizování stávajících politických stran nebo dokonce k jejich odmítnutí (Linek 2003). Linek zároveň provedl v roce 2003 výzkum tohoto fenoménu v České republice a z výsledků vyplývá, že desetina voličů odmítá stranický systém, 30-40 % voličů strany “*pouze*” kritizuje. Z tohoto výzkumu vyplývá, že antistranický je v Čechách nadměru rozšířený a může se projevovat zejména nízkou volební účastí a mít za následek destabilizaci volebního systému. Zároveň tento prvek brání rozvoji stranického systému a nemožnosti vytvořit masovou stranu (Linek 2003: 467).

V českém prostředí se můžeme setkat s dalšími autory věnující se tématu personalizace politiky. Již několikrát zmiňovaná Štěpán Pecháček (2013) popisuje personalizaci jako systém založený na personalizovaných institucích anebo jako proces,

kdy je politický systém významně ovlivněn jednotlivými lidry na úkor politických kolektivních aktérů (Pecháček 2013). Michal Kubát (2013) přejímá definici personalizace ze zahraničí, kdy využívá pojem prezidencializace politiky, tedy procesem, kdy se parlamentní systémy stávají systémy prezidentskými (Kubát 2013: 32). Dalším autorem je Vít Janoš (2014), který se naopak vůči prezidencializmu vymezuje a hovoří o tom, že personalizace se může vztahovat i na jiné, než hlavní aktéry politické scény (Janoš 2014: 9). Specifičtější formu personalizace zkoumá Roman Hájek, který ji propojuje s medializací – média se více soustředí na jednotlivé politiky jako na individuality na úkor politických stran (Hájek 2012: 78).

Personalizace politiky v českém prostředí je nově se objevujícím fenoménem jakožto reakcí na mnoho procesů, které se zde odehrávaly. Mohlo za to zejména silné antistranictví, které vzniklo důsledkem nedůvěry obyvatel v nastavený politický systém. Tento systém vypěstoval v průběhu let politické lidry, kteří byli sice stále vázání na politické strany, ale jejich pozice ovlivňovala rozhodování voliče. Zároveň dochází ke změnám díky politickému diskurzu (př. přímá volba prezidenta) jako reakce politických stran, které se snaží udržet si svoji legitimitu a pozici na politické scéně. Personalizace slouží pouze jako nástroj k získání a udržení politické moci, které reaguje na diskurz a nezakládá se na ideových hodnotách.

V českém prostředí je situace s panašováním na komunální úrovni méně srozumitelná v tom, že ačkoliv panašování umožňuje voličům odevzdat svůj hlas oblíbenému kandidátovi a tím ho podpořit, často se voliči mylně domnívají, že možnost panašování jim umožňuje si sestavit „*vlastní kandidátní listinu*“. To ve skutečnosti neplatí a kandidát musí získat alespoň o deset procent více hlasů, než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany. To ho posouvá na první místo listiny (Lebeda 2009: 336). Nežádaným účinkem může být to, že se nakonec do zastupitelstva dostanou kandidáti z čela strany, kterým preference uděleny nebyly. Další problém nastává v případě přepočítávání hlasů, poněvadž každá municipalita disponuje jinou rozlohou a tím pádem i jiným počtem zastupitelů, tedy hlasů voličů. Výsledky komunálních voleb je proto těžké zobecnovat a není možné zjistit, jak velkou podporu získaly jednotlivé strany, jelikož na každého voliče připadá jiný počet zastupitelů. Tyto analýzy tedy nejsou relevantní a výsledky voleb jsou v malých municipalitách nadhodnocené (Lebeda 2009: 341-343). Využití panašování má zřejmě vliv na výsledky voleb, avšak podle výzkumů se jeho

účinnost umocňuje s tím, čím je municipalita menší, tedy kolik se volí zastupitelů. Ve velkých municipalitách ztrácí panašování význam, pokud volič hlasuje tak, že zvolí stranu a následně kroužkuje další kandidáty, což bývá nejčastější metoda volby (Prokop, 2014). Ačkoliv působí volební systém na české komunální úrovni složitě, o jeho zásadní reformu se zatím nikdo nepokusil.

Co se tedy týče volebního systému na komunální úrovni v českém prostředí, jsou zde vidět značné nedostatky, které jsou způsobené zbytečnou deformací panašování, které pak často ústí ve výsledky, které nejsou zkrátka žádané, tzn., volič udělí v dobré víře svůj hlas kandidátovi, kterého, díky nastavenému systému, mnohdy neposune dopředu na kandidátce (Balík 2017: 39 a Lebeda 2009). Avšak právě díky panašování a jeho schopnosti vytvářet volební systém komplexnější a specifitější, je jeho existence zajímavým politologickým fenoménem, který stojí za to zkoumat. Proto je na místě otevřít diskuzi o tom, jak se panašování využívá v jiných zemích a jaký má případně jeho využívání dopad na výběr kandidátů.

2.2 Nástroje personalizace

Studium komunální politiky nebylo v minulosti prioritním. Lokální (komunální) politika se od té celostátní liší a jedním ze zásadních rozdílů je počet volených zastupitelů. Těch se volí na lokální úrovni přirozeně méně, a to přispívá ke změně charakteru chování a vyjednávání mezi nimi. Za druhé, na komunální úrovni je důležitější ideová než ideologická orientace a příslušnost k politické straně již není hlavním názorovým ukazatelem kandidáta. V současné době se navíc rozvíjí trend „nezávislých“ kandidátů. Za třetí, studium lokální politiky bylo často těžké uchopit a teoreticky zakotvit z důvodu absence konceptů a metodologií, které by byly specifické pro tuto úroveň (Smolková, Balík 2018: 201-202). Dalším důvodem by mohl být předsudek, že volby v rámci komunální úrovně jsou považovány za volby druhého řádu, tedy ne až tak atraktivní, a proto se politologové zaměřovali spíše na volby celostátní či krajské, kde je sledovanost podstatně vyšší (Reif, Smitt 1980). V neposlední řadě lokální úroveň disponuje menšími volebními arénami a tím pádem je kandidát lépe znám svým potenciálním voličům (Smolková, Balík 2018: 205).

Pokud se zaměříme na personalizaci politiky na komunální úrovni, nelze opomenout koncept tzv. *nepolitické politiky*. Ačkoliv bývá jednání v rámci komunální

politiky považováno spíše za nepolitické, dochází mezi zastupiteli často ke konfliktu, který nebývá ideologický, ale spíše ideový (Balík 2016: 75). „Komunální politiku můžeme považovat za nepolitickou právě z toho důvodu, že často nelze jednoznačně určit ideologické směřování jednotlivých kandidujících subjektů, bez ohledu na to, jestli jejich kandidaturu zaštiťuje etablovaná politická strana či hnutí, anebo se jedná o kandidátku složenou z nestraníků“. V důsledku se pak může zdát, že není podstatné, jaké politické uskupení kandidát reprezentuje, ale zda se projevuje nezávisle. Na druhou stranu může docházet k tomu, že politická uskupení budou záměrně obsazovat do svých řad „nezávislé“ kandidáty, kterými nalákají voliče (Smolková, Balík 2018: 207-208). Díky tomu dochází k situacím, kdy se politici chovají individuálně a opomíjejí svou stranickou a ideologickou příslušnost, což podporuje proces personalizace. Volič si již nevybírám svého kandidáta podle stranického či volebního programu, ale zcela podle charakteristického chování daného kandidáta, které může působit právě apoliticky a nezávisle.

2.2.1 Preferenční hlasování

Obecně lze mezi nástroje personalizace zařadit, kromě panašování, i kumulování hlasů, škrtání či dopisování kandidátů (Pechouček 2013). Panašování a kumulování hlasů bývá často spojováno a uvedeno pod pojmem preferenční hlasování (*personal vote* či *preferential voting*). Preferenční hlasování bývá v různých částech světa interpretováno jinak. V americkém či australském pojetí je pojem preferenční hlas spojen s pojmy alternativní hlasování či systémem “prvního v cíli”, které jsou autentické pro toto prostředí. V evropském pojetí je pojem spojen výhradně s listinnými volbami a poměrným volebním systémem (Spáč 2013: 16). Slovy Toplaka: “každý volební systém je preferenční, jen v různé míře” (Toplak 2009:1). Do jaké míry preferenční hlasování ovlivňuje výsledky voleb, je dáno jeho nastavením. Mezi hlavní atributy patří velikost volebních obvodů, způsob přepočtu hlasů na mandáty, existence klauzule (potažmo její hodnota, či podoba kandidátních listin. Paleta možností je tedy široká. Šedo (2004: 25) na základě tohoto tvrdí, že každý poměrný systém je unikátní. Avšak jedinou vlastnost musí mít všechny systémy společné, a to jsou vícemandátové obvody, což je i logické.

Podoba kandidátní listiny je krucióální, už zejména z toho důvodu, že díky ní mohou voliči do značné míry ovlivnit rozložení mandátů mezi politické strany. Kandidátní listiny předkládají politické strany voličům. Listiny obecně rozdělujeme na *přísně vázané*, *vázané* a *volné*. V zahraničních studiích se můžeme setkat s pojmy *closed lists* (přísně vázané

listiny), *flexible lists* (vázané listiny) a *open lists* (volné listiny). **Přísně vázané** kandidátní listiny se na komunální úrovni příliš neobjevují, avšak nalézt je můžeme v německém Sársku. Přísně vázané kandidátky můžeme nalézt dále v Portugalsku, kde se dokonce na volebním lístku ani neobjeví seznam kandidátů a volič odevzdává hlas pouze straně jako celku. Dalšími zeměmi využívající tento typ listin je například Španělsko, Izrael nebo Turecko (Spáč 2013: 19). Volič dostane připravenou listinu politickou stranou, ve které již nemůže ovlivnit pořadí kandidátů. Výhodou je to, že strana tímto způsobem má možnost sestavit svoji kandidátku tak, aby kandidáti nejlépe prosazovali program strany ve voleném orgánu. Další výhodou je omezení konkurence uvnitř strany, která by byla jinak umocňována prostřednictvím personalizovaných kampaní kandidátů. Jednoduše řečeno, přísně vázané kandidátky upřednostňují politické strany jako celek, a ne pouze jednotlivé kandidáty (Kudrna 2010: 22).

Preferenční hlasování je už možné v případě **vázaných** kandidátních listin, kde volič uděluje preferenční hlasy, které v některých případech může kumulovat. V tomto případě může pouze udělovat preference v rámci jedné strany. Shugart rozděluje vázané listiny na dvě podmnožiny, a to, zda o zvolení kandidáta rozhodují výhradně preferenční hlasy, které získal od voličů, nebo se na výsledku podílí i původní uspořádání kandidátní listiny. Dále pak zkoumá, zda volič disponuje pouze jedním či vícero preferenčními hlasy, čímž dostává čtyři samostatné kategorie (Shugart 2005: 41–42).

Volné kandidátní listiny dovolují volit kandidáty napříč stranami (panašovat). Kudrna (2010:23) upozorňuje, že pokud si volič zvolí panašovat, dojde k upřednostnění personálního charakteru na úkor volby programu. To může mít důsledky při sestavování orgánů, které by se měly spíše přizpůsobovat programovým prioritám. V letech 1990-1994 byl tento model aplikován v českém komunálním prostředí, avšak poté byl zpřísněn a kandidáti tak musí dosáhnout určitého podílu hlasů oproti průměru kandidátky, aby se v žebříčku posunul výše. K tomu se volně váže termín participace politiky, a tedy zapojení voliče do rozhodovacího procesu, v tomto případě prostřednictvím preferenčního hlasování. Pod termín participace patří i téma přímé volby starostů či referenda (Balík 2009: 95-96; Kudrna 2010). Typickou zemí uváděnou ve spojitosti s volnými kandidátkami je Švýcarsko. Voliči mohou kandidáty škrtnat či dokonce dopisovat, přičemž kandidátovi mohou udělit až dva hlasy (tzv. kumulovat). V extrémním případě nemusí volič s listinou jakkoliv manipulovat a vedle toho si může sestavit vlastní kandidátní listinu

dle svých požadavků. S volnými kandidátkami se můžeme setkat taktéž v Lucembursku či Uruguayi (Colomer 2011: 10–11).

Preferenční hlasování tedy umožňuje voličovi ovlivnit výsledek voleb. Avšak, každá země, i přesto, že může disponovat stejným typem kandidátek a umožňovat voliči využít preferenční hlasy, nemusí v důsledku vypovídat o tom, jaký ve skutečnosti má volič vliv na výsledek voleb. Jaké faktory tedy ovlivňují preferenční hlasování? Faktorů je skutečně mnoho, avšak na základě dostupné literatury je možné identifikovat zásadní atributy, které preferenční hlasování ovlivňují. Zásadním faktorem je *počet preferenčních hlasů*, kterými volič disponuje. Například ve Finsku či Holandsku mají voliči k dispozici pouze jeden preferenční hlas. Naopak, v České republice volič disponuje hlasy čtyřmi, které může udělit kandidátům (Spáč 2013: 23). Čím víc má volič k dispozici preferenčních hlasů, tím více dochází k personalizaci politiky.

Dalším důležitým atributem je *velikost volebních obvodů*. Zde se setkáváme se pravidlem, že čím menší jsou volební obvody, tím se zhoršuje pozice menších stran a opačně (Lebeda 2008: 63–64). Od volebních obvodu se přirozeně odvíjí i sestavení kandidátní listiny, a tedy i udělování preferenčních hlasů. Zde platí pravidlo, že čím více kandidátů je možné najít na kandidátní listině, tím horší výchozí pozici mají kandidáti, kteří jsou na listině umístěni níže. Za prvé, těmto kandidátům hrozí to, že budou přehlédnuti a za druhé, zvyšuje se rozptyl preferenčních hlasů mezi kandidáty (Spáč 2013: 24). Carey a Shugart také ve svých studiích zkoumali vliv velikosti volebních obvodů. Jejich teorie tkví v tom, že čím větší je volební obvod, tím znatelnější je boj mezi jednotlivými kandidáty a tím spíš se musí snažit vymezit vůči sobě (Carey a Shugart 1995: 430–432).

Třetím významným faktorem je hranice započítávání preferenčních hlasů. V praxi jde o to, kolik preferenčních hlasů musí kandidát získat, aby se hlasy počítaly. Nemusí se jednat o vždy zakotvený prvek. Například ve Finsku se setkáme s jednoduchým přepočtem preferenčních hlasů – kandidáti se seřazují výhradně podle počtu získaných hlasů. Avšak, toto je spíše výjimka. Častěji se setkáme s případy, kdy je stanovena hranice počtu hlasů, kterou musí kandidáti přesáhnout. Je možné setkat se s různými typy hranic počtu hlasů, například minimální pevný počet hlasů nebo určité procento ze všech platných hlasů. Tento postup negativně ovlivňuje kandidáty, kteří jsou níže na kandidátce. Spravedlivou alternativou by bylo nastavení těchto limitů pro každou stranu zvlášť (Spáč 2013). V

Holandsku se kandidát posouvá dopřed kandidátky v případě, kdy získá tolik preferenčních hlasů, kolik je kvóta používaná při rozdělování křesel mezi politické strany. Naopak v Čechách při volbách do dolní komory musí kandidát získat počet preferenčních hlasů odpovídající aspoň 5 % hlasů, které získala jeho strana v daném obvodě, jinak se k nim nepřihlíží (Chytilík et al. 2009: 313). V rakouských parlamentních volbách se uplatňuje kombinace výše zmíněných pravidel – buď musí kandidát získat počet preferenčních hlasů dosahující volební kvóty anebo alespoň jednu šestinu hlasů své strany v obvodě (Spáč 2013: 24-25).

Důležitým faktorem je to, zda volič musí udělit preferenční hlasy. Pokud volič nemusí preferenční hlas odevzdat (nebo nemusí odevzdat všechny), je otázkou, jak se k nevyužitým hlasům postaví volební systém. Příkladem je opět Česká republika, která nevyužité preferenční hlasy vůbec nezohledňuje. Protikladem je Belgie, kde mohou voliči dobrovolně udělit jeden preferenční hlas. Po sčítání hlasů se zohledňují i ty hlasy, které uděleny nebyly. Ty se následně připočítávají jednotlivým kandidátům od shora kandidátní listiny tak, aby získali post poslance. Přirozeně tento systém upřednostňuje kandidáty na předních příčkách kandidátky (De Winter 2005: 421–423).

Dalším silným faktorem, který může významně ovlivňovat výsledky voleb je odlišná váha hlasů pro jednotlivé kandidáty. Typicky se s tímto můžeme setkat v Austrálii u tzv. alternativního hlasování či v Irsku u tzv. systému jednoho přenosného hlasu. Systém jednoho přenosného hlasu funguje zjednodušeně tak, že volič má k dispozici jednu kandidátní listinu, kde uděluje pomocí čísel preference svým kandidátům. Nejpreferovanějšímu kandidátovi udělí číslo jedna a pokud to volební systém dovoluje, uděluje čísla dál. Díky těmto číslům je uděluje volič preference, komu se hlas přehodí v případě, kdy ho původní kandidát nevyužije (proto pojem *přenosný hlas*). Při přepočtu se využívá tzv. Droopova kvóta. Tento volební systém je využíván naprosto zřídka a z pravidla ho využívají země, které byly pod britskou nadvládou. Výjimku v tomto tvoří Estonsko, které využilo metodu jednoho přenosného hlasu jednorázově v roce 1990. Kromě zmiňovaných států sem můžeme zařadit Maltu či státy Oceánie. Z tohoto důvodu se tento systém nazývá taktéž jako britský či anglo-saský model poměrného zastoupení (Farrell: 2011: 120–121). V neposlední řadě se můžeme bavit o faktoru *podoby hlasovacího lístku*, zejména způsob řazení kandidátů. Ve většině případů se můžeme setkat s “klasickou” podobou, a to seřazení kandidátů číselně. Výjimku v tomto tvoří Dánsko, kde

jsou volební obvody rozděleny do menších okresků. V každém okresku je na prvním místě “domácí” kandidát a ostatní jsou pod ním seřazeni abecedně. V konečném důsledku jsou ve volebním obvodu obsaženi všichni kandidáty, ale napříč okresky v jiném pořadí (Spáč 2013: 27-28). Na základě těchto faktorů je možné sledovat, preferenční hlasování má mnoho podob. Uvedený přehled poukazuje na komplexnost a vliv, jakým může toto hlasování změnit výsledek voleb. Proměnné (faktory) nepůsobí samostatně, ale jsou navzájem propojené.

2.2.2 Panašování

Panašování a kumulování hlasů bývá často spojováno s pojmem preferenční hlasování. Kumulování hlasů znamená to, že volič může přidělit více hlasů jednomu kandidátovi. Počet hlasů, které může volič odevzdat, je dáno zákonem. Volební systémy států, kde se kumulace používá, se pouze liší v tom, kolik hlasů může volič odevzdat celkově a kolik maximálních hlasů může odevzdat jednomu kandidátovi. Tímto způsobem tak volič může upřednostnit kandidáta, který je mu bližší než jiný. V českém prostředí se s kumulováním hlasů nesetkáme, s panašováním však ano (Balík 2009: 96).

Panašování pochází z francouzského slova *panachage*, které se do angličtiny překládá jako „mixing“ nebo „to mix one with another“, což v překladu znamená „míchat“ či „zamíchat jednoho s jiným“. Přesto se v anglickém překladu téměř nesetkáme s pojmy „panachage“ ani „mixing“, ale se spojením „cross-voting“, „vote-splitting“ či „split-ticket voting“ (Publiunion, 2020). Obecně je panašování definováno jako možnost voliče udělit preferenční hlasy kandidátům napříč kandidátní listinou. Panašování je aplikovatelné, pokud je volební systém proporční a kandidátní listiny jsou volné. Je dán počet hlasů, kterými volič disponuje. Panašování slouží často jako součást metody kumulace hlasů (Polyas 2016).

Ve volebním systému se můžeme setkat s tím, zda je volba skrz panašování považována za strategickou volbu (tzv. *strategic vote*) nebo preferenční hlas (tzv. *personal vote*). Strategickou volbu je možné definovat jako chování voliče, který odevzdá svůj hlas jinému kandidátovi než tomu, kterého preferuje. Touto volbou chce docílit toho lepšího výsledku voleb, než kdyby dal hlas své první volbě. V rámci výzkumu je složité rozpoznat, o jaký typ hlasu se jedná, zejména u kandidátů, kteří jsou níže na kandidátní listině. Pro kandidáty na prvních příčkách se využívá spíše preferenčního hlasu, ze kterého profitují,

avšak i ostatní kandidáty mohou z tohoto benefitovat. Obecně vzato, preferenční hlas zvyšuje soutěživost mezi kandidáty na prvních příčkách a těmi, kteří jsou níže postavení.

I přesto, že se na komunální úrovni využívá listinný poměrný volební systém, využití instrumentů personalizace (zejména panašování) umožňuje voličům nabýt pocit, že mohou přímo ovlivnit výběr lokálních kandidátů. V praxi to takto nefunguje a hlasování může opět vést ke klasickým listinným systémům i přesto, že se může jednat na první pohled o personalizovaný volební systém. To může být dáno přepočtem hlasů mezi kandidáty – hlas, který občan odevzdá, je stále primárně hlasem strany a až poté kandidáta. Bohužel dodnes neexistuje výzkum, který by objasňoval to, nakolik jsou voliči srozuměni s komunálním volebním systémem (Smolková, Balík 2018: 212). Díky tomuto jevu dochází i k využití personalizace v rámci marketingových strategií, které propagují kandidáta skrz jeho pozitivní vlastnosti, a ne skrz jeho politickou příslušnost.

2.3 Metodologie

2.3.1 Výzkumné otázky a hypotézy

Hlavní výzkumná otázka je: *“Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?”*. Ke zodpovězení hlavní výzkumné otázky je nutné nejprve zodpovědět otázky vedlejší, kterými jsou: *“V jakých podobách se můžeme v Německu na komunální úrovni setkat s panašováním?”*. Na základě této otázky budou identifikovány konkrétní spolkové země, které využívají na komunální úrovni metodu panašování, včetně analýzy jejich volebního systému. Na základě odpovědí na tuto výzkumnou otázku budou identifikované spolkové země podléhat dalším výzkumným otázkám a to: *“O1: Jaký počet kandidátů se pomocí metody panašování posunulo na kandidátní listině?”* a *“O2: Jaký je počet mandátů získaných díky metodě panašování?”*. Odpovědi na tyto výzkumné otázky budou následně porovnány jak napříč vybranými spolkovými zeměmi, tak na základě velikosti municipalit.

Jelikož se dá očekávat, že v menších municipalitách udělují voliči hlasy kandidátům na základě bližších osobních vztahů, a tedy upozadňují stranické spektrum a pořadí jednotlivců na kandidátních listinách, tak si na základě výzkumných otázek můžeme stanovit následující hypotézy.

H1: Čím menší počet obyvatel municipalita má, tím spíše její voliči panašují.

H2: Počet mandátů získaných pomocí panašování bude vyšší v municipalitách s menším počtem obyvatel.

Nulové hypotézy jsou následující:

H1n: Míra panašování nezávisí na počtu obyvatel v municipalitě.

H2n: Počet získaných mandátů nezávisí na počtu obyvatel v municipalitě.

2.3.2 Metody

Ke zodpovězení výzkumných otázek bude použit následující postup.

1. Budou identifikovány spolkové země, které využívají metodu panašování na komunální úrovni.
2. Z těchto zemí budou vybrány metodou náhodného výběru municipality na základě počtu obyvatel po dvou obcích z každé z následujících kategorií podle tabulky č. 1. Data týkající se počtu obyvatel budou získána z webové stránky *citypopulation.de*.

Tabulka 1: Kategorie zkoumaných municipalit

Kategorie	Počet obyvatel
A	do 5 tisíc obyvatel
B	5-10 tisíc obyvatel
C	10-50 tisíc obyvatel
D	50-100 tisíc obyvatel
E	100-500 tisíc obyvatel
F	500 tisíc a víc obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

3. K vybraným municipalitám budou získána data ohledně posledních komunálních voleb, a to buď z webové stránky *wahlen.votemanager.de*, ze statistického úřadu spolkové země nebo z oficiální webové stránky dané municipality, podle dostupnosti.
4. K jednotlivým municipalitám budou dohledána tato konkrétní data:
 - a. politická strana
 - b. pořadí na kandidátní listině

- c. jméno kandidáta
 - d. výsledné umístění, popřípadě počet obdržенých hlasů
 - e. informace o tom, zda byl kandidát zvolen či ne
5. Na základě těchto dat bude provedeno porovnání mezi umístěním na kandidátní listině versus výsledné umístění kandidáta ve volbách po sečtení všech hlasů a identifikován počet kandidátů, kteří se díky metodě panašování posunuli vzhůru na kandidátní listině, tj. *počet posunutých kandidátů*.
6. Na základě těchto informací bude spočten počet kandidátů, kterým se díky posunu v pořadí panašování podařilo získat mandát. To bude učiněno na základě získání údajů o počtu mandátů pro jednotlivou stranickou kandidátku a následným porovnáním s pořadím kandidátů na kandidátní listině, jejichž pořadí by bez využití panašování neumožňovalo získání mandátu.
7. Následně budou data shrnuta do souhrnné tabulky, kde bude uveden počet mandátů získaných panašování za danou municipalitu, počet posunutých kandidátů panašování a celkový počet mandátů rozdělovaných kandidátům v dané municipalitě.
8. Takto získaná data o kandidátech za jednotlivé municipality budou následně zanalyzována za účelem zjištění míry využití panašování, a to ve dvou rovinách:
- a. Poměr mezi počtem posunutých kandidátů panašování a celkovým počtem mandátů v dané municipalitě. Tato hodnota poukazuje na poměr velikostí obce v počtu rozdělovaných mandátů a počtem posunutých kandidátů, tj. nakolik se napříč obcí vzhledem k její velikosti panašování využívá.
 - b. Poměr mezi počtem získaných mandátů a celkovým počtem mandátů v dané municipalitě. Tato hodnota poukazuje na poměr velikosti obce v počtu rozdělovaných mandátů a počtem mandátů získaných panašování, tj. nakolik se v obci panašování reálně projevilo na získaných mandátech.
9. Následně výsledky budou porovnány jednak (1) v rámci jednotlivých spolkových zemí mezi jednotlivými kategoriemi velikosti obcí a jednak (2) napříč všemi

spolkovými zeměmi v rámci jednotlivých kategorií velikostí obcí. V každém z takto získaných setů dat budou zjištěny následující hodnoty pro obě výše uvedená porovnání:

- a. Minimální a maximální hodnota poměru počtu všech mandátů získaných panašováním, popřípadě poměru počtu posunutých kandidátů pomocí panašování
- b. Průměr poměru počtu všech mandátů získaných panašováním, popřípadě poměru počtu posunutých kandidátů pomocí panašování
- c. Odchylka od průměru (viz odrážka b.)
- d. Medián poměru počtu všech mandátů získaných panašováním, popřípadě poměru počtu posunutých kandidátů pomocí panašování

10. Závěrem budou výsledky vyhodnoceny, zda odpovídají stanoveným hypotézám a bude provedena diskuze.

2.3.3 Rizika

Zodpovězení výzkumných otázek může být ohroženo faktorem, kterým je nedostupnost dat. Vzhledem k tomu, že jednotlivé spolkové země nemusí zveřejňovat potřebné údaje, může dojít k situaci, kdy požadovaná data nebudou dostupná. I přesto bude snaha o to získat data prostřednictvím komunikace s municipalitami, spolkovými zeměmi či statistickými úřady skrz emailovou komunikaci. Dodatečně mohou být oslovena výzkumná centra, která se zabývají komunální politikou v Německu (Havlík a Hloušek 2012). Nebudou-li data získána u žádné municipality z náhodného výběru u dané spolkové země, nebude tato spolková země zahrnuta do analýzy.

Následujícím rizikem je smíšení dat ohledně panašování s možností kumulování hlasů či škrtnání kandidátů. Vzhledem k tomu, že ve vybraných spolkových zemích se kromě panašování uplatňuje i metoda kumulování hlasů či škrtnání, není možné z dat identifikovat, zda se kandidát posunul na kandidátní listině či získal mandát čistě metodou panašování. Nelze tedy vyzorovat, zda voliči využili v rámci volby kandidátů pouze metodu panašování, či zda nevyužili i jinou metodu, tedy kumulování nebo škrtnání. Avšak je zde primární předpoklad toho, že panašování má větší vliv na změnu pořadí kandidátů oproti

kumulování či škrtnání kandidátů. Taktéž data mohou být zkreslená tím, že ne ve všech spolkových zemích volí volič stejným počtem hlasů.

2.3.4 Konceptualizace a operacionalizace dat

Mezi nezávislými proměnnými budou pořadí kandidáta na kandidátní listině, informace o získání mandátu a počet získaných hlasů daného kandidáta. Závislými proměnnými jsou počet kandidátů posunutých na kandidátní listině pomocí panašování a počet kandidátů, kteří získali mandát pomocí panašování.

Pořadí na kandidátce se rozumí umístění jednotlivých kandidátů v rámci komunálních voleb na stranické kandidátní listině. Informace o získání mandátu znamená, zda byl kandidát zvolen do úřadu v dané municipalitě. Počet získaných hlasů daného kandidáta udává celkový počet hlasů, který získal kandidát během komunálních voleb v rámci dané municipality.

Počet kandidátů posunutých na kandidátní listině určuje počet kandidátů, jejichž rozdíl mezi pořadím na kandidátní listině a výsledným pořadím ve volbách byl pozitivní. Například, kandidát, který byl na kandidátní listině umístěn na pozici tři a ve výsledku se umístil na druhé pozici, má rozdíl plus jedna, tedy se posunul o jednu pozici výše.

Počet kandidátů, kteří získali mandát pomocí panašování určuje počet kandidátů, kteří byli zvoleni do úřadu a zároveň jejich pozice na kandidátní listině byla nižší, než byl počet mandátů získaných stranou. Například, pokud strana získala 10 mandátů a kandidát byl umístěn na pozici 11, pak je očividné, že musel získat mandát skrz panašování.

3. Empirická část

3.1. Jakým způsobem analyzuje německá literatura otázku panašování?

3.1.1 Reformy volebního systému a implementace panašování

V německé literatuře se můžeme setkat s mnoha publikacemi zabývající se problematikou komunálních voleb v Německu. Tato skutečnost není ničím neobvyklým – vzhledem k tomu, že je Německo státním zřízením federativní parlamentní republikou, má každý jednotlivý stát svoji vlastní legislativu zahrnující to, jakým způsobem se volí představitelé lokální úrovně. Není příliš mnoho studií zaměřujících se na systematické rozdělení typologií volebních systémů na komunální úrovni. Důvodem toho může být to, že komunální volební systém je příliš odlišný od federálními a celostátními volbami. Ty jsou charakterizované zejména tím, že volič může udělovat jeden hlas lídrovi a straně, zatímco komunální úroveň bývá mnohdy složitější z důvodu reforem proběhlých ve druhé polovině minulého století. Díky těmto reformám došlo k tomu, že jsou komunální volby voličům bližší, demokratičtější, zdůrazňují důležitost lídru a mohou občany mobilizovat (Tiefenbach 2006).

Prvky personalizace politiky v německém prostředí se objevily v letech 1946-1947. V té době probíhaly v každé spolkové zemi alespoň jedny volby buď pro ustavující shromáždění či pro spolkový parlament. Ve sovětských spolkových zemích, dále pak v americké a francouzské okupační zóně byl využitý poměrný volební systém. V Severním Porýní-Vestfálsku a Dolním Sasku (obě spolkové země součástí britské okupační zóny) se používal personalizovaný poměrný volební systém. Ten fungoval tak, že voliči disponovali jedním hlasem, který odevzdali kandidátovi za volební obvod, mandáty pak byly přiděleny na základě celkového počtu hlasů odevzdaných jednotlivým kandidátům každé strany. Hlavním rozdílem bylo využití jednomandátových volebních obvodů, kde byli kandidáti voleni systémem „FPTP“ („*first past the post*“, kandidát s největším počtem hlasů získá mandát). Ve zbylých spolkových zemích v britské okupační zóně se používal smíšený volební systém. Scammon (Schmitt 2000:4) tento typ nazval „Losers and Surplus Method“ (LSM), doslovně přeloženo jako metoda poražených a přebytků. Většina kandidátů byla volena systémem FPTP v jednomandátových či vícemandátových volebních obvodech,

zatímco ostatní byli voleni skrz tzv. *reservní seznam* („reserve list“), ze kterého se dále distribuovali mandáty. Volební systém LSM byl zrušen v roce 1956 (Schmitt 2000: 2-5).

Od 80. let minulého století je možné pozorovat tendence o úpravu volebního systému tak, aby se voliči mohli na politice více participovat. V té době vznikly čtyři strategie, díky kterým se podařilo naplnit snahy o modernizaci komunální politika. Jednalo se o zavedení přímé volby starostů (1). Pro Bádensko-Württembersko a Bavorsko od 50. let minulého století naprosto běžné, v ostatních spolkových republikách rozšiřované od 90. let. Volební období starostů stanoveno od pěti do devíti let. Hesensko jako první v roce 1991 zavedla přímou volbu starostů, další země se přidaly záhy poté. Dále proběhlo zavedení lokálních referend (2). Implementace začala v roce 1990 ve Šlesvicku – Holštýnsku, poslední zemí bylo Dolní Sasko v roce 1996. Tato reforma sloužila zejména k posílení závazků mezi občany bývalého NDR a zároveň podpořit integraci občanů a politickou odpovědnost otevřením nových komunikačních kanálů a částečným omezeným místního zastupitelstva. Kromě toho nabyly na významu různé formy *kooperativní demokracie* (3), která zahrnuje do komunální politiky občanské aktéry, (př. občany, zástupce místních neziskových organizací či zájmové skupiny) kteří se zapojovali do procesu rozhodování. Poslední strategií byla snaha zahrnutí tzv. *New public management* tak, aby se občani více orientovali v místní politice. Jednalo se například o poskytnutí webových stránek municipalit s pravidelně aktualizovanými informacemi, tzv. *e-government* a *e-administration*. (Hoffman – Martinot a Wollmann 2006: 258-267).

S těmito reformami se pojí další možnost pro občany ovlivnit výsledek voleb – panašování (a kumulování) hlasů. Opět, v rámci Bádenska – Württemberska a Bavorska od 50. let již zaběhnutý systém, v průběhu 90. let rozšířen i mezi další spolkové země (avšak ne pro všechny). Panašování vzniklo hlavně za účelem posílení pozice menších stran, které neměly v 90. letech takovou popularitu, aby získaly mandát. Jedním z důvodů bylo, například, v roce 1994 kdy během federálních voleb získaly strany CDU (Křesťansko-demokratická Unie) a SPD (Sociálně-demokratická strana Německa) naprostou většinu hlasů a pouhé čtyři mandáty zbyly na menší strany, konkrétně pouze straně PDS (Strana demokratického socialismu). V této situaci, pokud voliči hlasovali pro menší strany, jejich hlasy přišly vniveč (Gschwend a Johnston 1998).

Možnost voličů panašovat mohlo být motivováno různě. Původní myšlenka byla možnost voličů udělit preferenční hlas (*personal vote*). Voliči měli odevzdat hlas tomu

kandidátovi, který se jim zdál kompetentní. Nicméně, jak již bylo zmiňováno, panašování hlasů může sloužit také k strategickému rozhodování, kdy volič odevzdává hlasy tak, aby podpořil svého kandidáta či stranu. Tedy, pokud byl kandidát z jiné než preferované strany, voliči spíše panašovali. Další formou motivace je strategická volba, kdy volič udělí hlasy panašováním mezi dvě preferované strany tak, aby obě získaly mandáty (Klingemann a Wessels 1999: 8).

Co se týče komunální politiky, ta zažila v 90. letech přímo revoluční reformy, kdy politické strany hráli důležitou roli. Postupem let se jejich role upozaďovala, na druhou stranu, se zvyšoval vliv voličů na politické uspořádání úřadů a následné politické rozhodování na lokální úrovni. Tyto změny byly patrné v mnoha podobách, které byly implementovány od roku 1989 napříč celou zemí. Spolková republika Německo je rozdělena politicky do dvou úrovní – federální a státní úroveň (*Länder*). Každá spolková země má svoji lokální vládu, která disponuje vlastní legislativou (*Kommunalverfassung*). Spolkových zemí je šestnáct, včetně tří městských států: Berlín, Bremen a Hamburg, proto analýza této politické úrovně je velmi komplexní a náročná.

Vetter (2009) definuje dva analytické modely komunální politiky: model *lokální stranické demokracie* a *model lokální občanské demokracie*. Oba modely spočívají v reprezentativním chápání demokracie. Občanský model je charakterizován institucionálními úpravami, které poskytují voličovi větší privilegia v rozhodovacím procesu na komunální úrovni. Jedná se zejména o možnost přímé volby starosty, možnost iniciovat referendum, panašovat a kumulovat, není stanoven minimální práh pro získání mandátu. Naopak, pro stranický model, starosta je volen zastupitelstvem, občané nemají možnost iniciovat referendum, kandidátní listiny jsou uzavřené (tedy není možnost panašovat ani kumulovat) a je zde minimální volební práh, který musí být překročen pro získání mandátu. V roce 1989 fungovala většina spolkových zemí na bázi modelu stranické demokracie, výjimku tvořily pouze Bádensko-Württembersko a Bavorsko, které, jak již bylo zmíněno, reformy přijaly dříve. (Vetter 2009: 127-128).

V květnu roku 1990 se konaly v Německé demokratické republice první svobodné volby. Těm předcházela právní úprava v březnu téhož roku, kdy došlo k zavedení panašování či kumulování hlasů s maximálním možným využitím třech hlasů v závislosti na konkrétní spolkové republice a zároveň byl zrušen volební práh pro získání mandátu. Zavedení přímé volby starostů ve Východním Německu proběhlo až v roce 1993. Jak je

možné, že tyto změny přišly až v 90. letech a ne dříve? Podle Vetter (2009: 131) institucionální změny nejsou až tak obvyklým jevem. V časech politické nejistoty preferují politici spíše minimalizaci svých ztrát než maximalizaci svých zisků, a proto se spíše vyhýbají zásadním politickým rozhodnutím. Mezi hlavními impulsy, které donutily politiky ke změnám, byly celkové změny ve společnosti v 90. letech, které způsobilo selhání vlády, dále nástup nových elit, které se snaží o konsolidaci politické síly a v neposlední řadě touha starých elit zůstat ve vedení, které se navzdory přizpůsobily situaci (Weaver a Rockman 1993: 464–465).

3.1.2 Vliv panašování na volby

V německých komunálních volbách mohou volič občané několika způsoby. Mohou odevzdat hlas pouze straně, následně pak budou hlasy rozpočítány mezi kandidáty podle počtu mandátů v rámci kandidátní listiny. Nebo mohou zaškrtnout jednotlivé kandidáty, což bývá časově náročnější a obtížnější. Taktéž je možnost kombinace, tzn., zaškrtnou stranu a dále odevzdají hlasy kandidátům z jiných stran. V tomto případě mohou využít panašování, a tedy udělit hlasy kandidátům napříč kandidátní listinou.

Na komunální úrovni využívá panašování a/nebo kumulování většina voličů. V Bádensku-Württembersku je těchto voličů téměř 90 %. V Bavorsku v roce 1952 využilo tyto možnosti 40 % voličů, v roce 1984 jich bylo 65 %, ve volbách v roce 2002 pak 66,5 %. Například, v Hesensku, bylo panašování a kumulování zavedeno až v roce 2001, následně tuto možnost využilo ve volbách 42 % oprávněných voličů – ve Frankfurtu nad Mohanem to bylo 36 %, v Gießenu 48 %, ve vesnici Wildeck 66 % (Tiefenbach 2006: 3).

Obecně platí, že čím je menší municipalita, tím spíše se metody panašování či kumulování využívají. Je to dáno tím, že kandidáti jsou častěji osobně známí voličům v malých obcích, naopak zřídka ve větších municipalitách (Kersting 2008, Kiepe 2021). Na druhou stranu tento trend může být daný i tím, že zastupitelstva v menších municipalitách jsou menší a tím pádem disponuje volič méně hlasy. Personalizované hlasování by tedy mohlo být „snazší“ (Bieber a Wingerter 2020: 6). V obcích do 5 tisíc obyvatel využívá možnost personalizovaného hlasování 68 % voličů, ve větších municipalitách nad 100 tisíc obyvatel „pouze“ 42,3 %. Do parlamentu se pomocí personalizované volbě dostane každý pátý zvolený kandidát i přesto, že byl umístěn níže na kandidátní listině (Hofmann, Slonka a Wolf 2007: 25-30).

Je zřejmé, že zavedení panašování (a dalších alternativ volebního systému) může na voliče působit složitě. Například v některých spolkových zemích je možné umístit kandidáta několikrát na kandidátní listině, a tím si zajistit více hlasů. Nejspíš je to i důvod, proč někteří občané volí „jednodušší“ cestu a zakroužkují celou stranu. Paradoxně, z průzkumu ve Stuttgartu vyšlo najevo, že pouhých 7 % voličů nevyužilo metody panašování či kumulování z důvodu obtížnosti. Tito lidé zároveň potvrdili, že volili „tradičním“ způsobem i proto, že souhlasili s rozvržením kandidátní listiny nebo neznali kandidáty. Složitost udělování preferenčních hlasů se může projevat v rámci neplatných hlasů, kterých je ve spolkových zemích využívajících preferenčních hlasů mnohem více. V Bavorsku, kde se panašuje, byl podíl neplatných lístků v komunálních volbách 2002 3,5 %, zatímco v Severním Porýní-Vestfálsku, který tuto metodu nevyužívá, pouhých 1,6 % a ve Šlesvicku-Holštýnsku (taktéž bez preferenčních hlasů) 1,3 %. V Hesensku po změně volebního systému vzrostl počet neplatných hlasů na 4,2 % z původních 2,4 %. Ve Frankfurtu nad Mohanem se zjistilo, že pouhá pětina neplatných lístků byla špatně vyplněná. Ostatní byly odhozeny prázdné nebo úmyslně zneplatněny. Důvodem, proč může docházet k vyššímu výskytu neplatných hlasů v Bádensku-Württembersku není složitost volebního systému, ale to, že se různé volby konají ve stejný den. V této spolkové zemi se podíl neplatných hlasů pohyboval kolem 3,8 %. Na druhou stranu, po změně volebního systému v roce 1989 v Porýní-Falc se počet neplatných lístků snížil z 3,6 % na 3 %. Může se tedy stát, že komplikované volební zákony vedou k většímu počtu neplatných hlasů, avšak tato skutečnost nemusí být jediným důvodem (Tiefenbach 2006: 3).

I přes to v roce 2004 využilo ve Stuttgartu panašování či kumulování 58 % voličů. V Porýní – Falc byly panašování a kumulování zavedeno v roce 1989 a už v té době ji využilo přes polovinu voličů. Tato skutečnost vedla k tomu, že téměř čtvrtina kandidátů umístěných na prvních příčkách kandidátní listiny ztratila vedoucí pozici. Svoji pozici ztratilo taktéž téměř polovina kandidátů umístěných na druhém nebo třetím místě kandidátky. Zhruba 20 % zvolených kandidátů bylo zvoleno díky panašování nebo kumulování hlasů, i přesto, že byli umístěni níže na kandidátní listině a bez získaných preferenčních hlasů by neměli šanci post získat. Například, ve Stuttgartu v roce 1989 z celkem šedesáti mandátů bylo jedenáct získaných panašováním či kumulováním. V Aschaffenburgu vděčilo 16 % městských zastupitelů za svůj mandát využitím panašování či kumulování, v Mnichově jich bylo 14 % (Tiefenbach 2006: 3-4). Obecně se

od roku 1957 do roku 1998 využití panašování ztrojnásobilo (Klingemann a Wessels 1999: 9).

V souvislosti s panašováním (kumulováním) je zajímavé pozorovat jejich vliv na volební účast. Na jedné straně by se dalo předpokládat, že volební účast bude klesat z toho důvodu, že voliči jsou zahlceni informací ohledně správného postupu voleb, na druhou stranu existuje předpoklad, že další modifikace volebního systému udělá z voleb atraktivnější prvek a přiláká nové voliče. Není zcela jasně specifikováno, zda tyto teorie nejdou proti sobě. Když bylo v roce 1998 v Porýní-Falc zavedeny změny volebního systému, volební účast se zvýšila pouze o jedno procento. V Hesensku po změnách v roce 2001 došlo dokonce ke snížení účasti z 66 % na 53 %. V Hesensku klesá účast dlouhodobě a žádný výzkum nepotvrdit, že tento klesající trend je dán změnou volebního zákona. Podobně je na tom Bádensko – Württembersko, kdy se volební účast drží dlouhodobě kolem padesáti procent, a to nejen v komunálních volbách, ale i státních a federálních. Souhrnně lze tvrdit, že panašování ani kumulování nemají jasně znatelné dopady na volební účast v komunálních volbách. Avšak, co se týče volební účasti jako takové, je další vyšší v menších municipalitách (Tiefenbach 2006: 4)

Za zmínku stojí zmínit výzkum Bieber a Wingerter (2020). Ty se ve svém výzkumu dotýkaly toho, nakolik volební systém na komunální úrovni zvýhodňuje ženy. Zdůrazňují, že ačkoliv mají voliči díky panašování a kumulování větší vliv na výsledek voleb, zároveň mohou diskriminovat určité skupiny kandidátů - žen. Vzhledem k tomu, že je stále o dost menší procento kandidujících žen do úřadu, studie zkoumá, zda vůbec a jak ovlivňuje volební mechanismus výběr žen. Z jejich výzkumu vyplynulo, že ženy mají nižší úspěšnost být zvoleny ve volných kandidátních listinách než ve vázaných. Zároveň jsou ženy na komunální úrovni díky panašování či kumulování posouvány na kandidátní listině směrem dolů, což může být i důsledkem toho, že ženy na této volební úrovni kandidují v nízké míře. Na druhou stranu, pouze díky panašování a kumulování je možné vůbec tuto problematiku studovat (Bieber a Wingerter 2020).

Politické strany, zejména Zelení (Die Grüne) a Sociálnědemokratická strana Německa (SPD) se v posledních letech snažili zvýšit podíl žen v parlamentech a v zastupitelstvech pomocí kvót. Přirozeně i přesto je následující výběr kandidátů/kandidátek ovlivněn panašováním (kumulováním), které může nakonec změnit výsledné pořadí (Tiefenbach 2006: 4).

Například, v roce 1994 proběhl výzkum komunálních voleb v Bádensku-Württembersku. Bylo zjištěno, že přibližně 25 % prestižních míst na kandidátní listině získaly ženy, avšak zvoleno jich bylo nakonec pouze 13 %. To znamená, že voliči museli ženy pomocí panašování (či kumulování) sesadit z horních příček kandidátní listiny a mandáty získali muži. Tento trend byl hlavně pozorován na kandidátní listině strany Křesťanskodemokratické unie (CDU), naproti tomu ženy na kandidátní listině strany Zelených (Die Grüne) dokázaly naopak své postavení ještě vylepšit (Tiefenbach 2006: 5). Jak již zmiňovaly Bieber a Wingerter (2020), ženy mají v menších municipalitách horší pozici než ve větších a výzkum v Bádensku-Württembersku to potvrzuje. Ve čtyřech velkých městech v rámci této spolkové země bylo porovnáno počet žen, které byly umístěny na předních příčkách kandidátních listin, avšak mandát nezískaly. Ve Stuttgartu a Tübingenu by mandát získalo daleko více žen, kdyby se nepanašovalo či nekumulovalo, v Karlsruhe byl výsledek opačný a ve Freiburgu nemělo panašování ani kumulování vliv na výsledek. Avšak bylo prokázáno, že především konzervativnější voliči v menších municipalitách udělují preferenční hlasy záměrně mužům než ženám. Tento trend vede přirozeně k nižší účasti žen ve volbách. (Tiefenbach 2006: 5).

Naopak, v Hesensku, kde proběhnul výzkum v rámci tří municipalit (Frankfurt nad Mohanem, Gießen a Wildeck) byl výsledek opačný. Naznačuje, že ženy získaly mandát právě díky využití panašování (či kumulování). Během komunálních voleb v roce 2001 více než polovina žen dosáhla lepšího místa právě díky preferenčnímu hlasování (oproti tomu mužů bylo čtvrtina). Tento trend byl pozorovatelný zejména u strany Zelených (Die Grüne) a Sociálnědemokratické strany Německa (SPD). Obecně, po změně volebního systému v Hesensku v roce 2001 stoupl podíl zastoupení žen o dvě procenta oproti předchozím volbám v roce 1997. Podobná situace nastala i v Porýní-Falc, kdy se po změně volebního zákona zvýšil znatelně podíl žen kandidujících do úřadu. Zároveň více žen bylo zvoleno z nižšího místa na kandidátní listině než mužů. Avšak, i zde platí paušálně to, že ženy mají větší šanci získat mandát ve větších municipalitách.

Henke (1997) zkoumal na příkladu komunálních voleb ve Stuttgartu v roce 1994, kdo jsou voliči, kteří panašují (či kumulují) a jak se liší od těch voličů, kteří naopak zaškrťávají celou stranu. Zjistil, že tyto dvě skupiny voličů odlišuje úroveň vzdělání. 76 % absolventů vysokých škol využívá preferenčních hlasů, naopak 62 % voličů jsou absolventi

základní či střední školy. Navíc, mladí lidé využívají preferenčních hlasů daleko více než starší a muži panašují více než ženy (Henke 1997).

Wehling (1994) zkoumal na základě studie z Bádenska-Württemberska typ kandidátů, kteří mají největší šanci získat preferenční hlasy. Prvním faktorem je vysoká místní kompetence: kandidát musí být voličům znám jako někdo, kdo v dané oblasti dlouhodobě žije a je angažovaný. Druhým faktorem je předpoklad, že kandidát je nezištný a jde mu pouze o blaho obyvatel v obci. Profesně mezi tyto typy lidí řadí lékaře, policisty a učitele. Dále pak zástupce poradenských profesí jako právníky, architektky či daňové poradce a neposlední řadě podnikatele a manažery. Voliči jednoznačně uznávají u kandidátů prestiž a vzdělání. Preferují absolventy s doktorátem.

Přirozeně je míra uznání kandidáta důležitým předpokladem volebního úspěchu. Avšak, ne nutně ten, kdo získá mandát, je znám. Také ne každý, kdo je známý, je oblíbený. Již zmíněný průzkum ve Stuttgartu ukázal, že 65 % voličů využilo preferenčních hlasů ať už panašováním či kumulováním. Avšak pouhý 4 % z nich znali předáky parlamentních stran Křesťanskodemokratické unie (CDU) a Sociálnědemokratické strany Německo (SPD). Popularitu lze získat několika způsoby: v nepolitické oblasti (skrz kandidátovi profesi), což vyžaduje častý a intenzivní kontakt s voliči, dále pak zapojením se v církvi, v neposlední řadě pak v politické oblasti prostřednictvím již předešlé činnosti v úřadě. Být tzv. stranická celebrita nemusí být výhodou, protože kandidát sice může být známý, to ale nutně neznamená, že bude oblíbený. Voliči tedy nepovažují vedoucí pozici ve straně nutně výhodou (Tiefenbach 2006: 6).

Udělování preferenčních hlasů, ať už formou panašování či kumulování, má negativní vliv na politické strany. Ty proto na kandidátní listiny často zařazují nezávislé kandidáty. Straničtí kandidáti často zdůrazňují svoji nezávislost na vedení strany, aby zvýšili své šance u voleb. Na komunální úrovni bývají volby vždy více o jednotlivých kandidátech než o politických stranách. Voliči upřednostňují kvalitu kandidátů před politickou orientací strany. Von Rotberg (1992) poukazuje na to, že udělování preferenčních hlasů dávají voličům velké možnosti ovlivňování politiky. Posilují vazby mezi voliči a kandidáty a v konečném důsledku také mezi občany a stranami. Strany toto mohou vnímat jako příležitost k většímu upevnění vztahu s voliči.

Často uváděným argumentem vůči panašování/kumulování je to, že mandát mohou získat osobnosti jednoduše proto, že se například těší místní slávě. To se skutečně stává a je to nepřímý důsledek personalizace volebních systémů. Gremmels (2003) jako příklad zmiňuje, že v obci Gießen získala v roce 2001 mandát místní známá osobnost, která je aktivním členem místního karnevalového spolku a pravidelně slaví své úspěchy sólovými vystoupeními. Avšak tento případ je pouhou výjimkou. Vzhledem k tomu, že voličům záleží na osobní známosti a bezúhonnosti kandidáta, je jejich šance získat hlasy voličů například prostřednictvím plakátové kampaně téměř mizivá. Panašování nabízí kandidátům příležitost zapojit se do občanských iniciativ, a tak například získat pozornost voličů.

3.2. V jakých podobách se můžeme v Německu na komunální úrovni setkat s panašováním?

Podle Vetter jsou zde alespoň tři důvody, proč by se měl výzkum koncentrovat na analýzu lokální (komunální) politiky. Za prvé, komunální politika má daleko lepší pozici zapojit občany v politických otázkách zejména z toho důvodu, že politici mají daleko blíž k občanům a jejich běžnému životu než kterákoliv jiná úroveň politiky. Za druhé, komunální politika má značnou autonomii v porovnání s jinými lokálními politikami v rámci Evropy a zároveň hraje důležitou roli v implementaci veřejné politiky a administrativy. Za třetí, vzhledem k tomu, že od 80. let dochází k reformám komunální politiky tak, aby se co nejvíc přiblížila občanům, je její výzkum zásadní (Hoffman-Martinot a Wollmann 2006: 254).

V německém prostředí je možné setkat se s několika druhy preferenčního hlasování (kumulování a panašování), které je v každé spolkové zemi odlišné. Vetter (2013) rozlišuje tři typy rozdělení municipalit v závislosti na tom, jakým způsobem se zde volí zastupitelstvo. Mezi prvky, na základě, kterých vytváří typologii, je, počet hlasů, kterými volič disponuje a zároveň možnost využít panašování či kumulování. Detailní rozdělení spolkových republik je uvedeno v Tabulce 2.

Tabulka 2: Typologie podle Angeliky Vetter

	Typ 1: Systém s více hlasy		Typ 2: Systém se třemi hlasy		Typ 3: Systém s jedním hlasem
	Subtyp 1 a	Subtyp 1 b	Subtyp 2 a	Subtyp 2 b	
Počet hlasů	podle počtu mandátů	podle počtu mandátů	3 hlasy	3 hlasy	1 hlas
Kumulování	ano	ano	ano	ano	ne
Panašování	ano	ano	ano	ano	ne
Straight ticket	ano	ano	ne	ano	ano
Státy	Bádensko-Württembersko, Hesensko	Bavorsko, Porýní-Falc	Braniborsko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Sasko, Sasko-Anhaltsko, Durynsko	Dolní Sasko	Severní Porýní – Westfálsko, Sársko

Zdroj: Vetter (2013)

„Multi-vote system“ (1) zahrnuje volební systém Bádenska-Württemberska, Bavorska, Hesenska a Porýní-Falc. V těchto spolkových zemích disponují voliči tolika hlasy, kolik křesel je v orgánu (v některých případech proto voliči disponují až osmdesáti hlasy). Voliči mohou zvolit stranu (hlasy se rozpočítají automaticky mezi kandidáty) nebo využít kumulování či panašování hlasů a tím udělit individuální preferenci. Z důvodu limitu maximálního počtu hlasů mohou voliči odevzdat jeden, dva nebo tři hlasy jednotlivému kandidátovi. Hlas mohou udělit také formou dopsání jména kandidáta do listiny. Jinými slovy, není až tak zásadní, jakým způsobem jsou kandidáty na listině seřazení, pokud volič využívá panašování či kumulování. Jak již bylo zmíněno, voliči mají možnost volit pouze stranu, a tedy řídit se tím, jaké straně určí pořadí kandidátů. V tomto případě může strana obsadit jednoho kandidáta až třikrát v rámci kandidátky. To znamená, že kandidát získá víc hlasů, pokud udělá volič tzv. *straight ticket* (odevzdá hlas straně jako celku). Taková metoda je možná pouze v Bavorsku a Porýní-Falc. Přirozeně strany mají větší vliv na výběr kandidátů, než v Bádensku-Württembersku a Hesensku (Bieber a Wingerter 2020: 3-4). V Bádensku-Württembersku se můžeme setkat s tím, že volič může zvolit pouze politickou stranu (*straight ticket*) anebo může udělat preferenční hlasy, ale pouze za předpokladu, že udělí preferenci straně. Preferenční hlasy mohou být uděleny buď (a) zakroužkováním jednotlivých jmen na listině, (b) dopsáním jména kandidáta na listinu, (c) přidáním jména kandidáta z jiné listiny (Van der Kolk 2007: 171).

Braniborsku, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Dolní Sasko, Sasko, Sasko-Anhaltsko a Durynsko se řadí podle Vetter (2013) do skupiny „3 - vote system“ (2). Voliči zde disponují pouze třemi hlasy, které mohou opět panašovat či kumulovat. „*straight ticket voting*“, neboli odevzdání hlasu celé straně, je možné pouze v Dolním Sasku. V ostatních výše zmíněných státech musí voliči odevzdat hlasy jednotlivým kandidátům (Bieber a Wingerter 2020: 4).

Třetím typem je „one-vote system“ (3). Sem řadíme spolkové státy Severní Porýní-Vestfálsko a Sársko. Zde volič disponuje jedním hlasem, který odevzdává kandidátovi. Přirozeně zde nejde kumulovat ani panašovat hlasy (Bieber a Wingerter 2020: 4), tím pádem kandidátní listiny jsou uzavřené a kandidáti se zde nemohou posouvat. Ačkoliv tyto tři skupiny rozdělují přehledně volební typy na komunální úrovni, najdou se zde opět výjimky. Mezi ně patří Severní Porýní-Vestfálsko a Šlesvicko-Holštýnsko (van der Kolk

2007: 171) a města jako Berlín, Bremen a Hamburg, které mají sice status federálního státu, ale z hlediska urbanistické struktury se liší (Bierber a Wingerter 2020: 4).

Typologie spolkových zemí na základě volebního systému byla zpracována do formy mapy (Obrázek 1), kde je možné pozorovat několik zajímavých fenoménů. Ve východní části Německa (modrá část) se využívá volební systém, který umožňuje odevzdat až tři hlasy, dále umožňuje panašovat či kumulovat, avšak není zde možnost odevzdat hlas celé straně. Společným jmenovatelem pro tyto spolkové země je to, že byly po druhé světové válce v okupační zóně Sovětského svazu. Ve spolkových zemích, které patřily pod francouzskou či americkou správu (zelená a červená oblast) je možné pozorovat společný znak ve volebním systému a to, že voliči mohou odevzdat tolik hlasů, kolik se rozděluje mandátů. Liší se pouze v tom, že Bavorsko a Porýní Falc umožňují politickým stranám umístit do kandidátní listiny svého kandidáta několikrát a tím si zajistit víc hlasů od voličů.

Obrázek 1: Typologie Spolkových zemí podle Angeliky Vetter

Zdroj: Vlastní zpracování dle mapchart.net/germany podle Bieber a Wingerter (2020)

3.3. Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?

Zásadní otázkou této práce je výzkum míry využívání panašování na komunální úrovni v Německu. Dle typologie Vetter (2013) byly zpracovány země, které využívají panašování. I přesto, že jedním z rizik výzkumu byla nedostupnost dat, podařilo se většinu spolkových republik zpracovat. Na obrázku č. 2 je znázorněno, jaké spolkové země výzkum analyzoval. Nad rámec typologie Vetter bylo zahrnuto svobodné město Brémy, neboť se zde také panašuje.

Veškeré tabulky, obrázky či grafy v této kapitole jsou vlastní zpracování autora.

Obrázek 2: Analyzované spolkové země

Zdroj: Vlastní zpracování dle mapchart.net/germany

Tyto země byly následně převedeny do tabulky, kde je zároveň uveden datum zkoumaných voleb. Nejčastěji zkoumanými volbami byly volby z roku 2019, kdy se zároveň volilo do Evropského parlamentu. Jednalo se o Bádensko – Württembersko, Braniborsko, Bremen, Dolní Sasko, Sasko-Anhaltsko a Sasko (viz Tabulka 3).

Tabulka 3: Seznam analyzovaných zemí

Spolková země	Datum komunálních voleb
Bádensko – Württembersko	26. května 2019
Bavorsko	15. března 2020
Braniborsko	26. května 2019
Bremen	26. května 2019
Dolní Sasko	26. května 2019
Hesensko	14. března 2021
Sasko	26. května 2019
Sasko – Anhaltsko	26. května 2019

Analýza probíhala dvěma směry – na úrovni jednotlivých spolkových zemí, kdy byla studována každá země zvlášť. Za druhé byly analyzovány jednotlivé obce podle počtu jejich obyvatel napříč spolkovými zeměmi. Vzhledem k tomu, že se výzkum zaměřuje primárně na dvě otázky, tj. kolik kandidátů se (pouze) posunulo na kandidátní listině a kolik získalo mandát, bude analýza probíhat ve čtyřech různých dimenzích (viz tabulka 4).

Tabulka 4: Oblast výzkumu

Skupina	Úroveň výzkumu	Výzkumná otázka
A	Analýza spolkových republik	Počet kandidátů, kteří se pomocí metody panašování posunulo na kandidátní listině.
B	Analýza spolkových republik	Počet mandátů získaných díky metodě panašování.
C	Analýza municipalit dle jejich velikosti	Počet mandátů získaných díky metodě panašování.
D	Analýza municipalit dle jejich velikosti	Počet kandidátů se pomocí metody panašování posunulo na kandidátní listině.

3.3.1. Získaná data

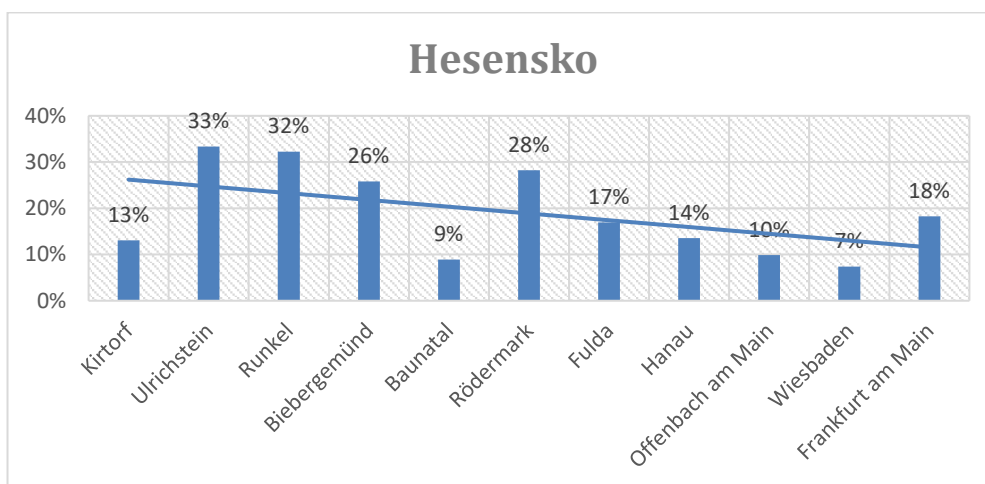
Na základě výzkumu byla požadovaná data získána, přičemž u některých kategorií (zpravidla největších obcí) byla zastoupena jedna municipalita, nikoliv dvě. Příloha 1 (viz v přílohách této diplomové práce) v souhrnné podobě ukazuje získaná data z jednotlivých spolkových zemí. Byly získány informace o pořadí jednotlivých kandidátů na kandidátních listinách a jejich výsledné pořadí a také informace o zvolení či nezvolení kandidáta. Výpočet získaných mandátů pomocí panašování jakož i výpočet kandidátů posunutých panašováním byl proveden postupem uvedeným v kapitole Konceptualizace a operacionalizace dat.

Obce byly vybrány metodou náhodného výběru. Naplnilo se riziko, že ne každá spolková země má alespoň dvě obce v kategorii F (500 tisíc a více obyvatel). Například v kategorii F bylo možné získat data za obě takové obce v Sasku a Bavorsku. U takto vybraných zemí byly zjišťovány volební výsledky a kandidátní listiny. Bohužel tato data nebylo možné získat u všech obcí, přičemž v Durynsku, Meklenbursku – Předním Pomořansku a Porýní-Falz nebyla data dostupná, a proto tyto spolkové země nejsou ve výzkumu dále analyzovány. Dalším případem nedostupnosti dat jsou spolkové země Sasko a Sasko-Anhaltsko, kdy nebylo možné získat požadovaná data ke všem kategoriím municipalit, nicméně získaná data jsou dostatečná alespoň pro částečné posouzení, a tudíž jsou zařazena do analýzy.

3.3.2. Analýza spolkových republik – posun na kandidátní listině (skupina A)

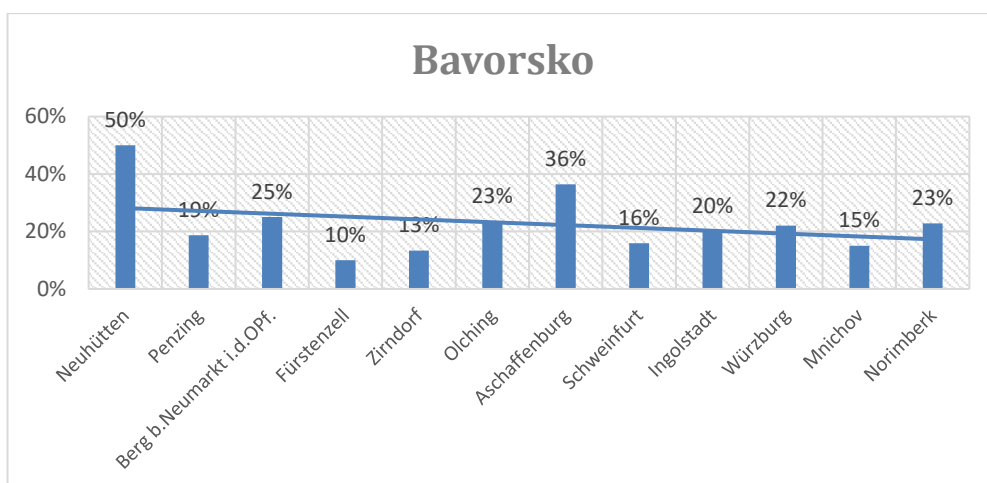
V rámci analýzy spolkových zemí, kdy se výzkum zaměřil na celkový počet kandidátů, kteří se posunuli na kandidátní listině (a nemuseli získat mandát), je možné pozorovat dva trendy – růstový a klesající. Růstový trend znamená, že čím je větší municipalita, tím spíše voliči panašují a kandidáti mají o to větší možnost se posunout na kandidátní listině. Klesající trend naopak znamená, že čím je municipalita větší, o to méně dochází k panašování. U některých analyzovaných zemí je možné pozorovat spíše tendenci klesající, a to u zemí: Hesensko, Bavorsko, Sasko, Sasko – Anhaltsko a Bádensko-Württembersko (viz Graf 1–5).

Graf 1: Hesensko – skupina A

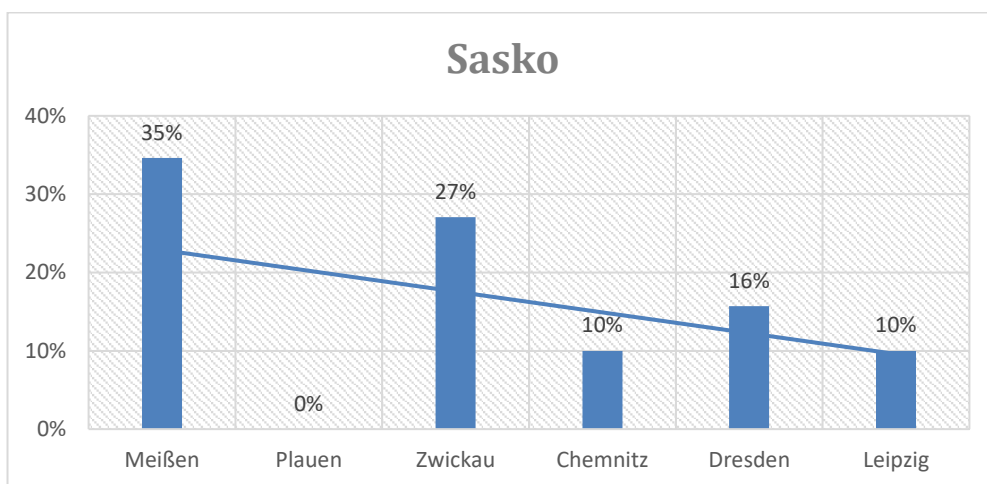
V případě Hesenska (Graf 1) jsou nejvyšší hodnoty panašování pozorované v municipalitách s nízkým počtem obyvatel. Obecná spojnice trendu poukazuje na významnou klesající tendenci napříč vzorkem. Maximální hodnota byla v obci Ulrichstein (33 %, kategorie A), minimální naopak v Wiesbadenu (7 %, kategorie E).

Graf 2: Bavorsko – skupina A

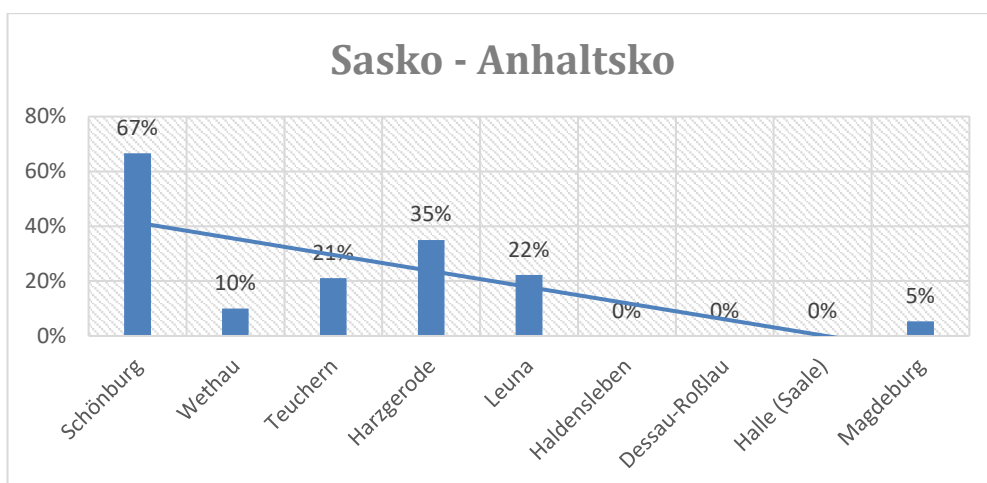
V případě Bavorska (Graf 2) je maximální hodnota 50 % v obci Neuhütten, minimální hodnota je v případě obce Fürstenzell (10 %). Zde je možné pozorovat mírnou klesající tendenci využívání panašování ve větších municipalitách.

Graf 3: Sasko – skupina A

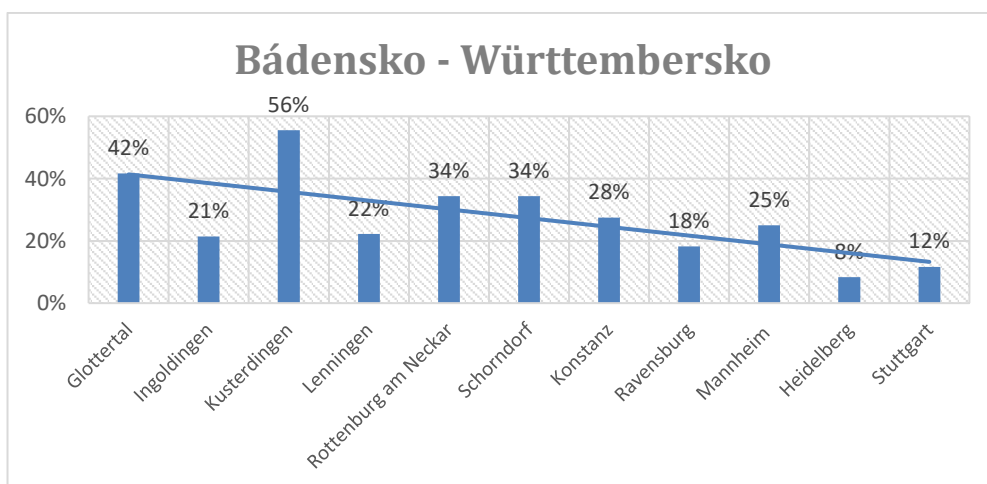
V Sasku (Graf 3) v rámci tohoto výzkumu můžeme nalézt maximální hodnotu 35 % (obec Meißen), naopak minimální hodnotu 0 % (Plauen). Tendence je zde zřetelně klesající v narůstajícím počtem obyvatel municipality.

Graf 4: Sasko – Anhaltsko – skupina A

V spolkové zemi Sasko – Anhaltsko (Graf 4) je jednoznačná tendence klesajícího využití panašování s růstem počtu obyvatel v municipalitě. Minimální hodnota činí 0 % (Haldensleben, Dessau – Roßlau a Halle). Maximální hodnoty nalezneme u obce s nejnižším počtem obyvatel (67 %, Schönburg). Na základě těchto dat je možné sledovat snižující se výskyt panašování ve větších obcích.

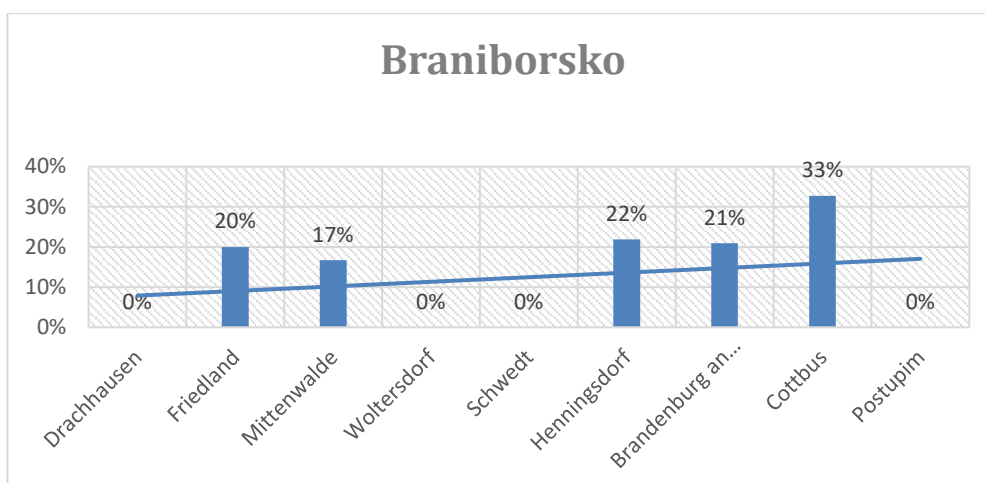
Graf 5: Bádensko – Württembersko – skupina A

Bádensko – Württembersko (Graf 5) má postupnou klesající tendenci se zvyšujícím se počtem obyvatel s municipalitách. Minimální hodnota činí v obci Heidelberg (8 %) a maximální v obci Kusterdingen (56 %).

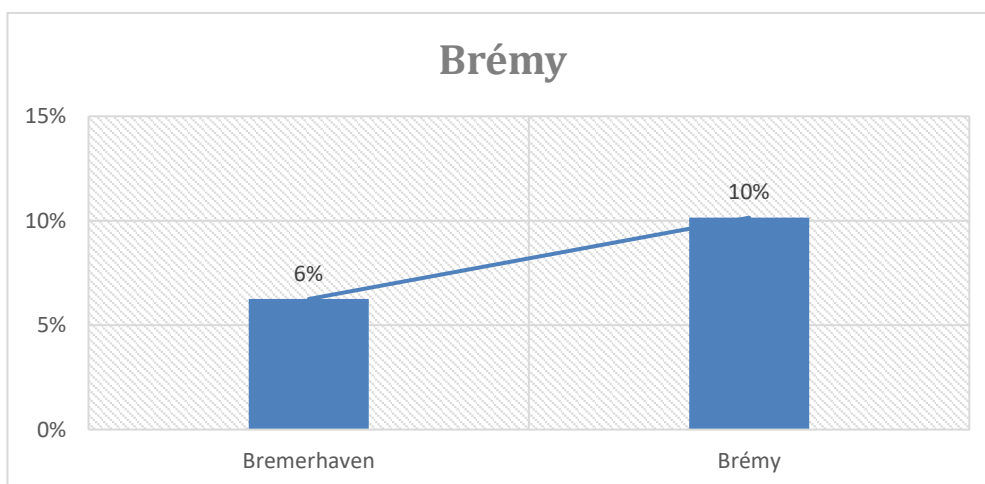
U zbylých zemí, Braniborsko, Bremen a Dolní Sasko, se vyskytuje tendence růstová (viz Graf 6-8).

Graf 6: Braniborsko – skupina A

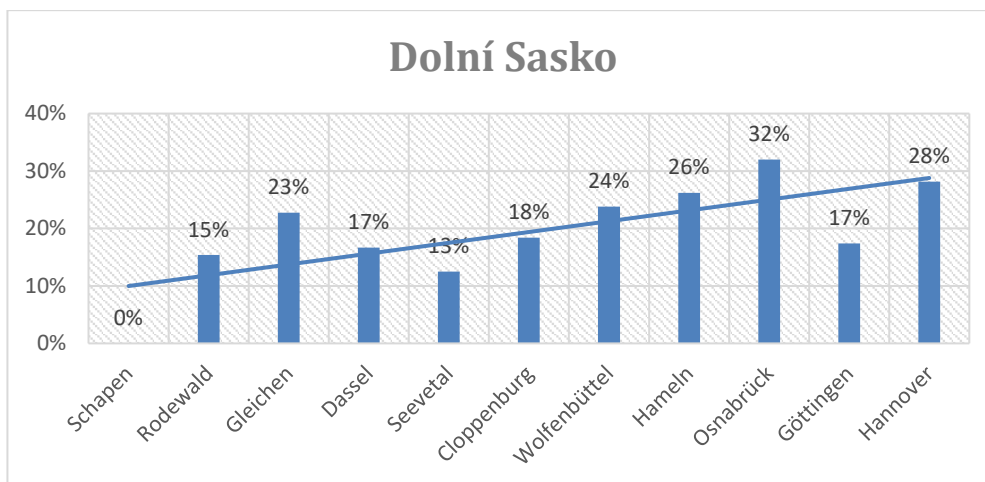
V případě Braniborska (Graf 6) nemůžeme potvrdit žádnou souvislost mezi velikostí municipality a mírou panašování. Municipality na obou koncích spektra i uprostřed něj vykazují nulovou hodnotu panašování, kdežto, obce mezi nimi vykazují poměrně vysoké hodnoty okolo 20 %. Maximální hodnotu nalezneme v municipalitě Cottbus, a to 33 %.

Graf 7: Bremen – skupina A

V grafu 7 jsou analyzovány Brémy, kam patří svobodné město Brémy a přístavní město Bremerhaven. Vzhledem k tomu, že se v tomto případě jedná o malý vzorek, není možné analyzovat tuto spolkovou zemi stejným způsobem jako ostatní. V tomto případě je možné tvrdit, že v Brémách se využívá panašování více než v Bremerhavenu.

Graf 8: Dolní Sasko – skupina A

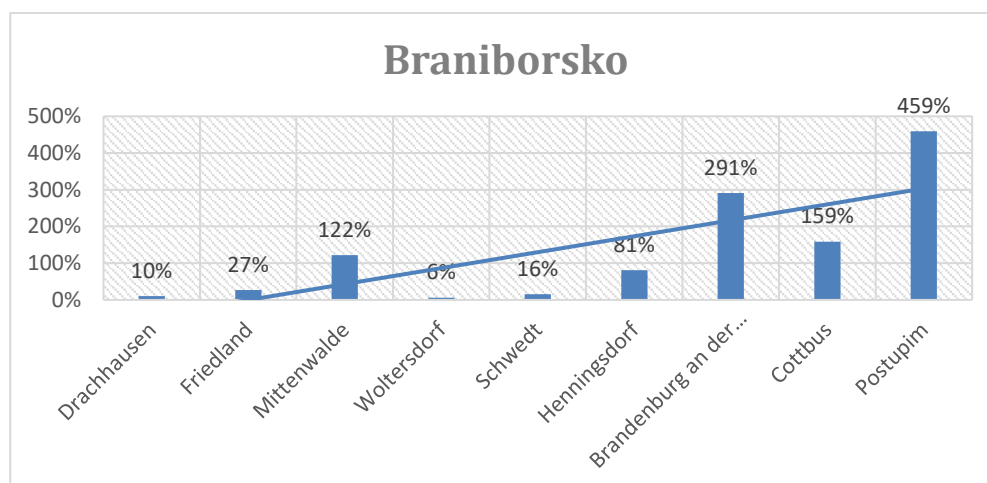

V Dolním Sasku (Graf 8) můžeme pozorovat jasnou tendenci toho, že ve větších municipalitách se spíše využívá panašování, kdy obce s vyšším počtem obyvatel panašují v průměru 20 %. Nejnižší možnou hodnotu vykazuje obec Schapen (0 %), maximální pak municipalita Osnabrück (32 %).

3.3.3. Analýza spolkových republik – získané mandáty (skupina B)

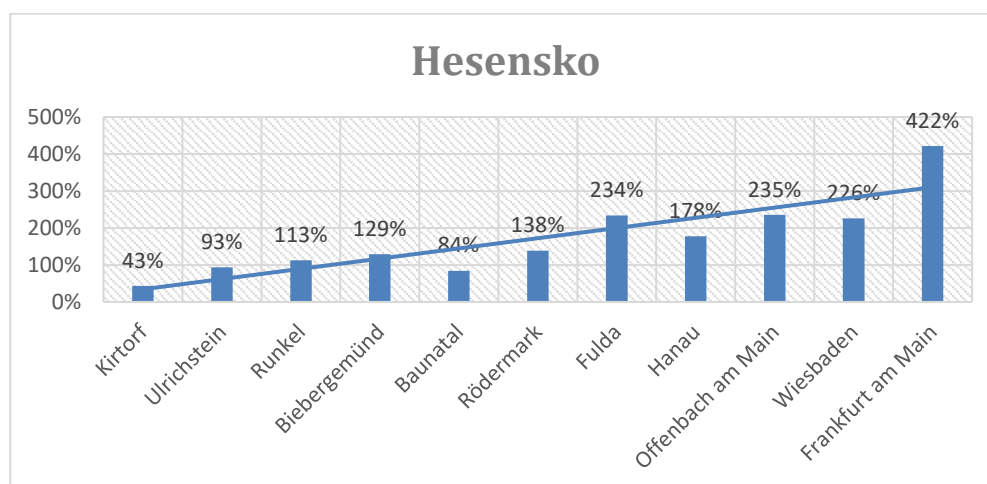
V rámci analýzy spolkových republik a získaných mandátů je možné pozorovat jednotný trend a to, že čím větší je municipalita, tím spíše voliči udávají preferenční hlasy, tedy panašují.

Graf 9: Braniborsko – skupina B

Ve spolkové zemi Braniborsko (Graf 9) je minimální hodnota 6 % u municipality Woltersdorf, maximální hodnota pak v Postupimy, ta činí 459 %. V tomto případě nemůžeme potvrdit žádnou souvislost mezi velikostí municipality a mírou panašování v rámci zisku mandátů, vzhledem k výrazným výjimkám – Drachhausen (10 %) či Woltersdorf (6 %).

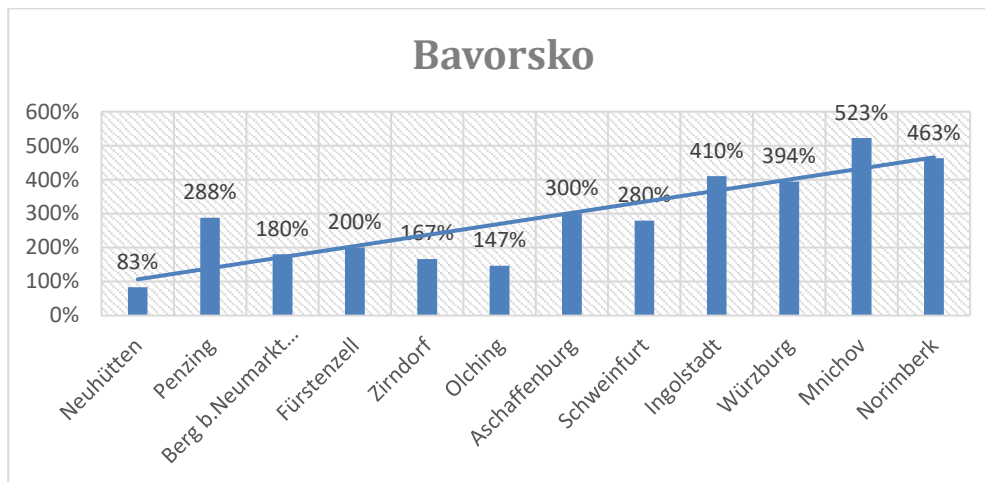
Graf 10: Hesensko – skupina B

V grafu 10 je znázorněn případ Hesenska a vybraných municipalit. Nejnižší hodnotu je možné pozorovat v případě Kirtorfu (43 %), nejvyšší hodnotu naopak u největší

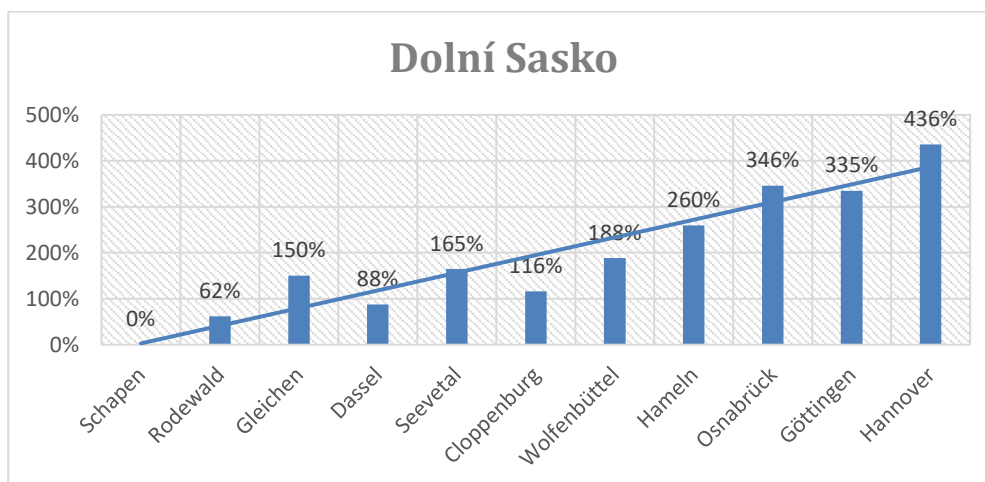
municipality – Frankfurtu nad Mohanem (422 %). V Hesensku na základě tohoto výzkumu platí, že čím větší municipalita je, tím spíše voliči panašují.

Graf 11: Bavorsko – skupina B

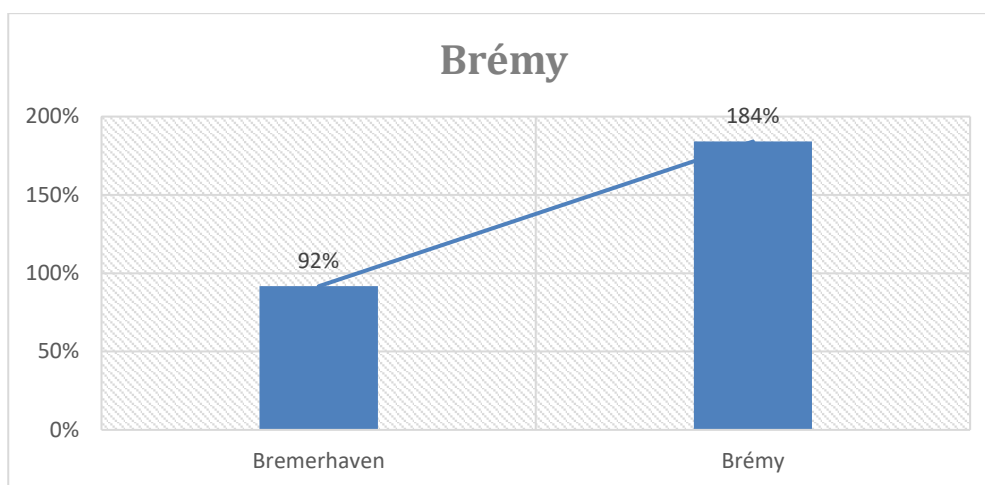
V případě Bavorska (Graf 11) jsou nejnižší hodnoty v obci Neuhütten (83 %) a naopak nejvyšší v municipalitě Mnichov (523 %). Tendence v tomto případě je opět vzrůstající, tedy v municipalitách s větším počtem obyvatel se spíše panašuje.

Graf 12: Dolní Sasko – skupina B

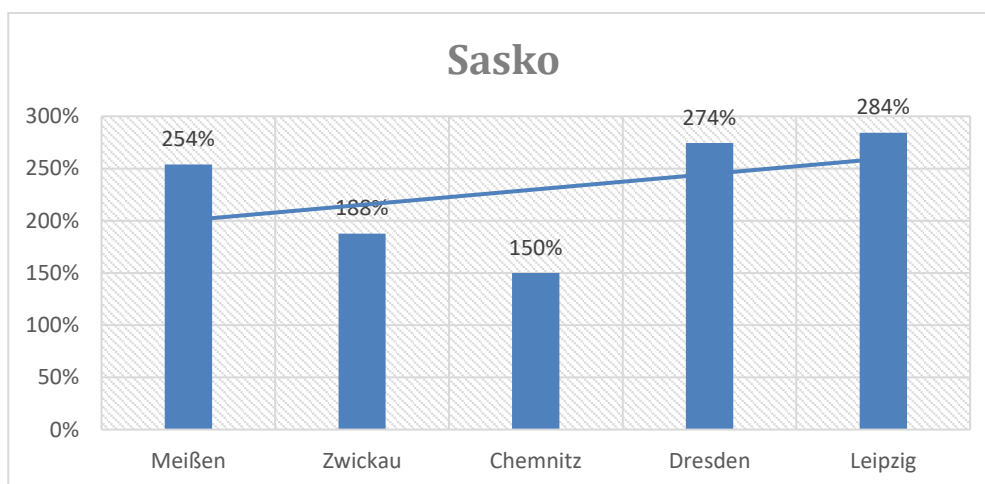
V grafu 12 jsou znázorněny municipality v Dolním Sasku. Nejnižší naměřená hodnota je v municipalitě Schapen (0 %), naopak nejvyšší hodnota v Hannoveru (436 %). Opět je zde růstová tendence, v tomto případě se jeví to, že voliči panašují spíše ve větších municipalitách.

Graf 13: Bremen – skupina B

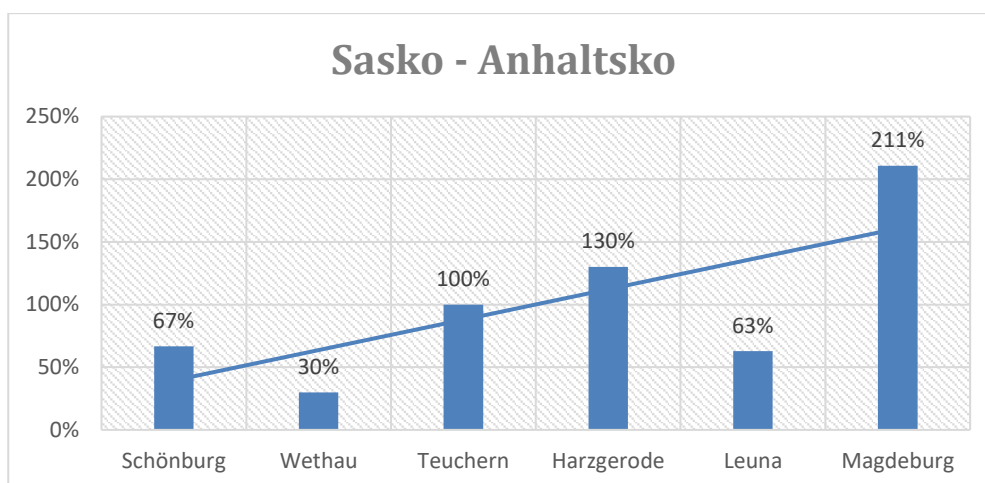
Brémy (Graf 13) jsou v tomto případě speciálním případem, není proto možné je analyzovat stejně jako ostatní země, už z toho důvodu, že není k dispozici dostatečný vzorek, poněvadž Brémy jsou samostatné město společně s přístavem Bremerhaven. Avšak i v tomto případě je možné pozorovat, že ve větším městě je panašování využíváno spíše než v menším.

Graf 14: Sasko – skupina B

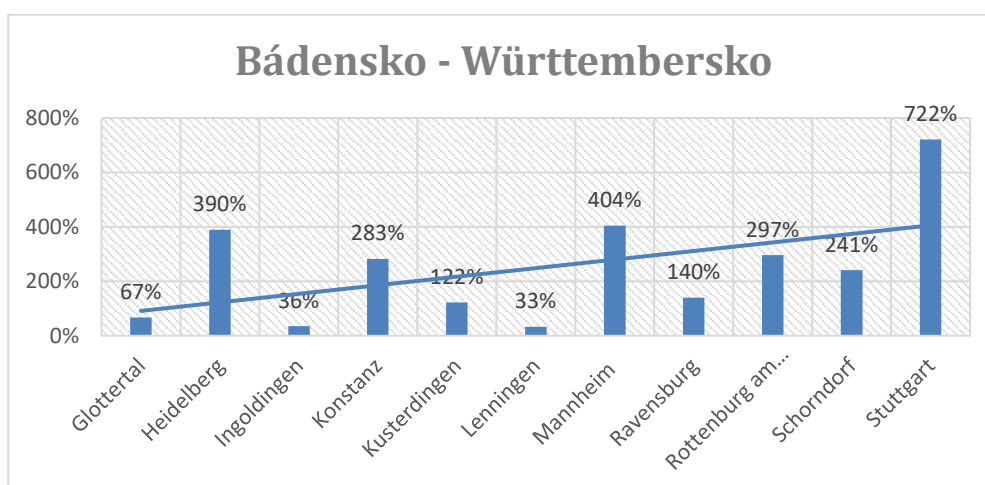
V grafu 14 je analyzovaná Spolková země Sasko. V tomto případě nemůžeme potvrdit žádnou souvislost mezi velikostí municipality a mírou panašování pro získání mandátu, vzhledem k tomu, že prostřední hodnota je naopak klesající (Chemnitz, 150 %). Minimální hodnota v tomto případě je v již zmíněném Chemnitzu, naopak maximální v Leipzigu 284 %.

Graf 15: Sasko-Anhaltsko – skupina B

Ve Spolkové zemi Sasko – Anhaltsko (Graf 15) není možné potvrdit souvislost mezi panašováním a velikostí obcí v dané zemi. V případě municipalit Wethau a Leuna je možné pozorovat odchylky od vzrůstajícího trendu. Minimální hodnota je v případě municipality Wethau (30 %), naopak maximální v Magdeburgu (211 %).

Graf 16: Bádensko – Württembersko – skupina B

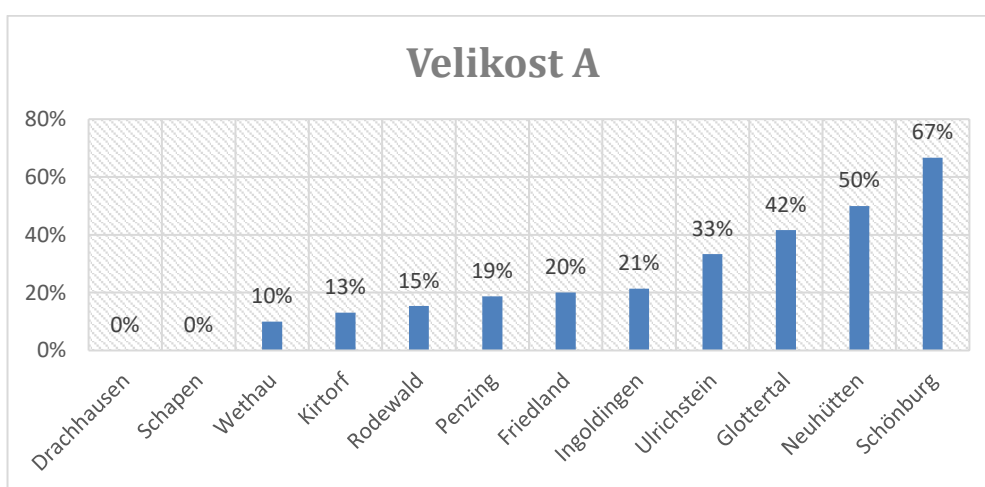

Poslední zkoumanou zemí v rámci této skupiny bylo Bádensko – Württembersko (Graf 16). V tomto případě opět není možné najít souvislost mezi velikostmi municipalit a mírou panašování v nich vzhledem k nekonzistenci dat. Minimální hodnota je v tomto případě 33 % (Lenningen), naopak maximální je 772 % (Stuttgart).

3.3.4. Analýza podle velikosti municipalit – získané mandáty (skupina C)

Třetí zkoumanou oblastí výzkumu bylo porovnání využití panašování napříč spolkovými zeměmi skrz jednotlivé municipality ze stejné kategorie. Jednalo se celkem o šest kategorií v závislosti na počtu obyvatel jednotlivých obcí – (A) do 5 tisíc obyvatel, (B) do 10 tisíc obyvatel, (C) do 50 tisíc obyvatel, (D) do 100 tisíc obyvatel, (E) do 500 tisíc obyvatel, (F) 500 tisíc a víc.

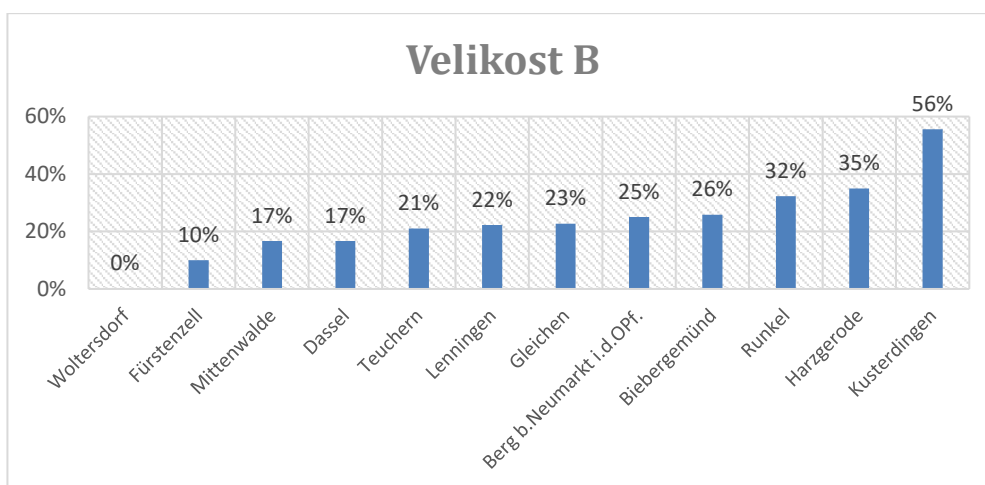
Graf 17: Municipality velikosti A – skupina C

V grafu 17 jsou seřazeny obce velikosti A podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 0 % a maximální hodnota byla 67 %. Průměrná hodnota panašování byla 24 %, odchylka od průměru činila 15,8 % a medián 19,38 %.

Z těchto dat je zřejmé, že hodnoty se pohybují nejčastěji okolo 20 %, nicméně s relativně velkou odchylkou, tudíž není možné tato data paušalizovat napříč všemi obcemi v této kategorii.

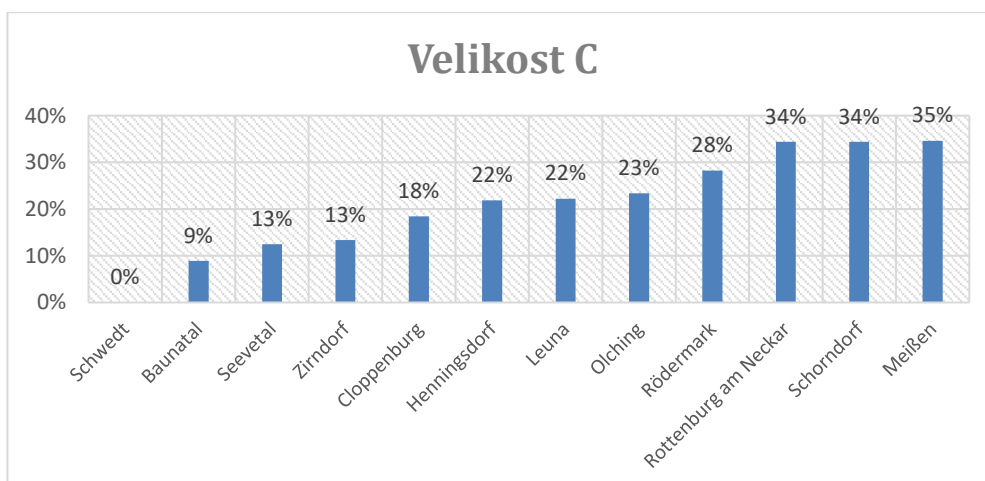
Graf 18: Municipality velikosti B – skupina C

V grafu 18 jsou seřazeny obce velikosti B podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 0 % a maximální hodnota byla 56 %. Průměrná hodnota panašování byla 23,58 %, odchylka od průměru činila 9,29 % a medián 22,47 %.

Z dat je možné vyčíst, že hodnoty se pohybují okolo 20 %. Výjimkou jsou v tomto případě města Kusterdingen (56 %), Woltersdorf (0 %) a Fürstenzell (10 %). Zbytek obcí panašuje v průměru 23 % i s relativně nízkou odchylkou průměru, z čehož je možné dojít k závěru, že je možné tuto hodnotu paušalizovat v rámci dané kategorie.

Graf 19: Municipality velikosti C – skupina C

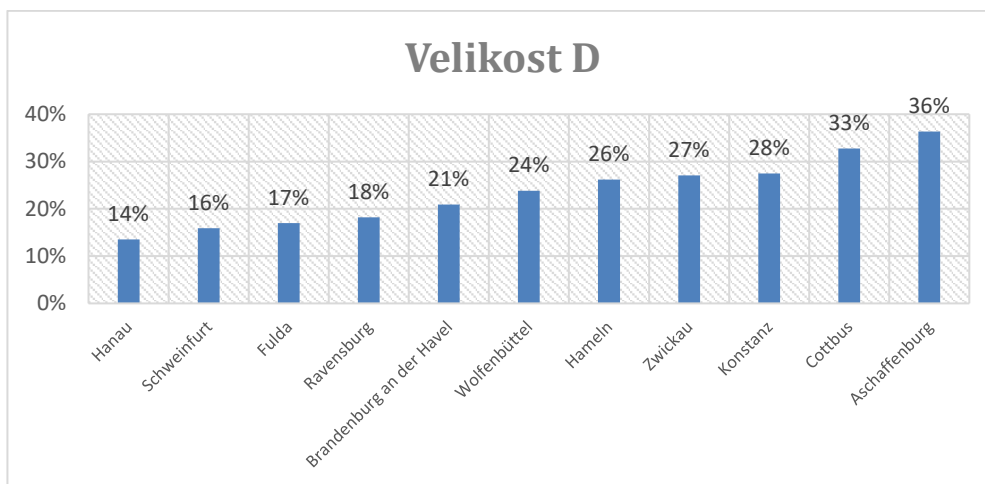

V grafu 19 jsou seřazeny obce velikosti C podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota

panašování byla 0 % a maximální hodnota byla 35 %. Průměrná hodnota panašování byla 21,01 %, odchylka od průměru činila 8,65 % a medián 22,05 %.

V tomto případě je zřejmé, že municipality velikosti C panašují s relativně nízkou odchylkou, a proto je možné tvrdit, že možné tyto hodnoty paušalizovat v rámci této kategorie. Výjimku v tomto případě tvoří obec Schwedt, kde se panašování dle tohoto typu výzkumu téměř nevyužívá.

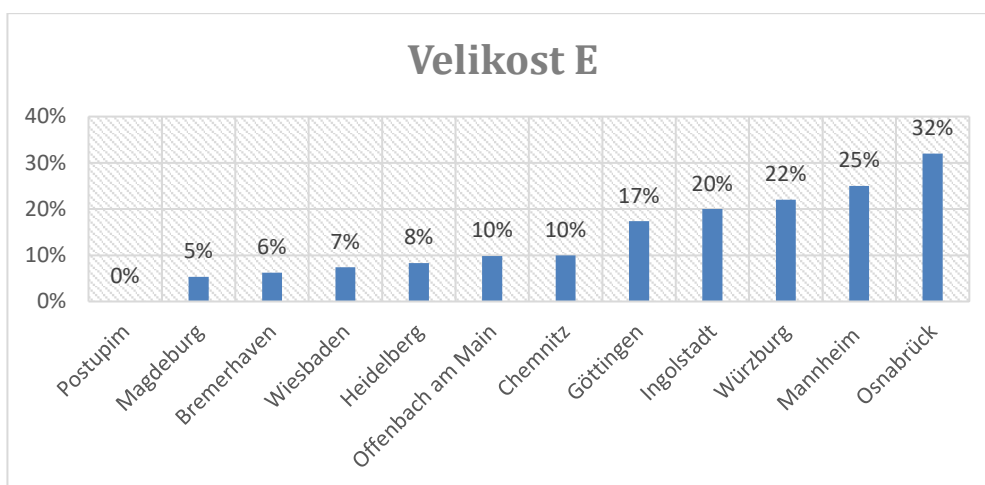
Graf 20: Municipality velikosti D – skupina C

V grafu 20 jsou seřazeny obce velikosti D podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 14 % a maximální hodnota byla 36 %. Průměrná hodnota panašování byla 23,57 %, odchylka od průměru činila 5,87 % a medián 23,81 %.

Odchylka od průměru v tomto případě byla velmi nízká, proto je z dat možné tvrdit a paušalizovat, že v municipalitách o velikosti D občané panašují v průměru 23,57 %.

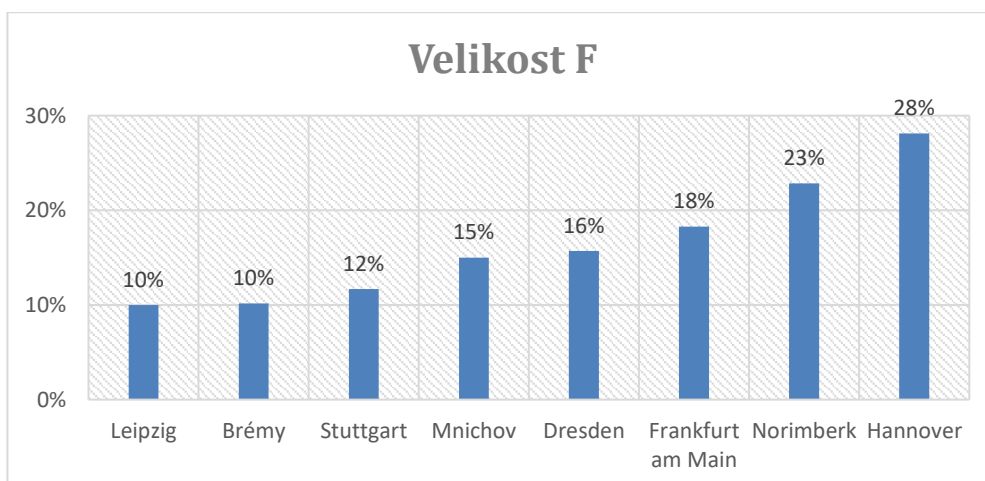
Graf 21: Municipality velikosti E – skupina C

V grafu 21 jsou seřazeny obce velikosti E podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 0 % a maximální hodnota byla 32 %. Průměrná hodnota panašování byla 13,63 %, odchylka od průměru činila 8,04 % a medián 9,93 %.

V této kategorii je stále relativně nízká odchylka od průměru, která je zapříčiněna velkým množstvím obcí s hodnotami okolo 8 % a okolo 20 %. S ohledem na hodnotu odchylky od průměru a hodnotu mediánu a průměru je možné míru panašování 10-12 % brát jako relevantní pro tuto velikost obcí.

Graf 22: Municipality velikosti F – skupina C

V grafu 22 jsou seřazeny obce velikosti F podle míry využití panašování dle posunu na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla

10 % a maximální hodnota byla 28 %. Průměrná hodnota panašování byla 16,47 %, odchylka od průměru činila 4,96 % a medián 15,36 %.

S ohledem na relativně nízkou odchylkou od průměru a velmi podobnými hodnotami napříč jednotlivými municipalitami, je možné tyto hodnoty paušalizovat v rámci municipalit velikosti F.

Tabulka 5: Souhrnná data – velikost municipalit A–F – skupina C

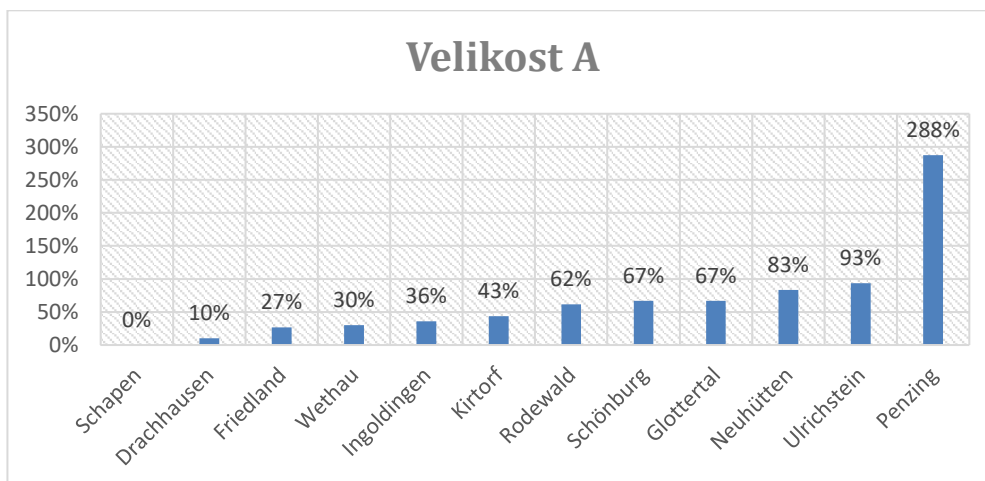
	Kategorie					
	A	B	C	D	E	F
Průměr	24 %	23,58 %	21,01 %	23,57 %	13,63 %	16,47 %
Odchylka od průměru	15,82 %	9,29 %	8,65 %	5,87 %	8,04 %	4,96 %
Medián	19,38 %	22,47 %	22,05 %	23,81 %	9,93 %	15,36 %

V rámci třetí výzkumné oblasti byly zkoumány municipality napříč spolkovými zeměmi v kategoriích podle velikosti počtu obyvatel. V tabulce 6 jsou vypočteny jednotlivé hodnoty za každou kategorií A-F. Z odchylky od průměru je zřejmé, že hodnoty panašování jsou v této oblasti zkoumání relevantní v kategoriích B–F, v nichž má panašování postupně s narůstajícím počtem obyvatel klesající tendenci. Průměrné panašování se pohybuje od cca 22 % po cca 15 %.

3.3.5. Analýza podle velikosti municipalit – počet posunutých kandidátů (skupina D)

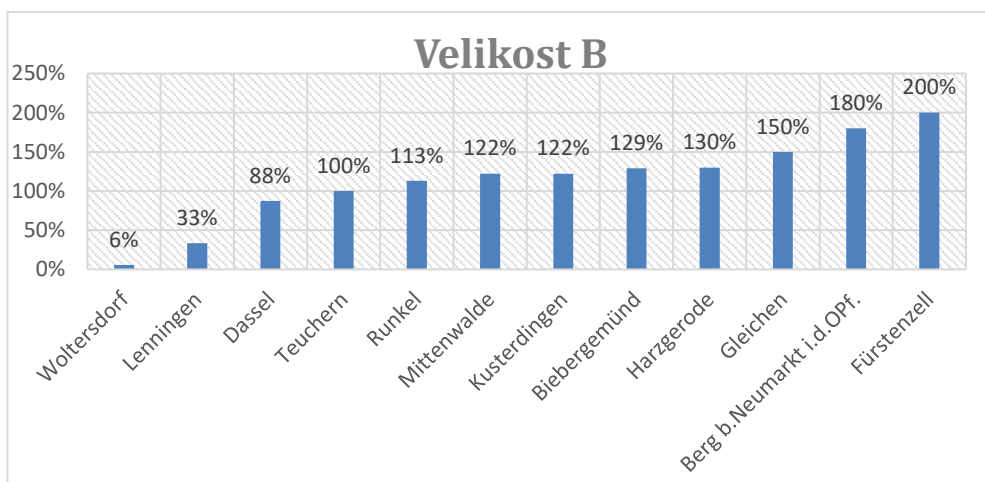
Čtvrtou oblastí výzkumu je analýza jednotlivých municipalit v rámci kategorie velikosti a obcí, přičemž výzkum se zaměřuje na posun kandidátů na kandidátní listině panašováním.

Graf 23: Municipality velikosti A – skupina D

V grafu 23 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 0 % a maximální hodnota byla 288 %. Průměrná hodnota panašování byla 67,1 %, odchylka od průměru činila 43,8 % a medián 52,5 %.

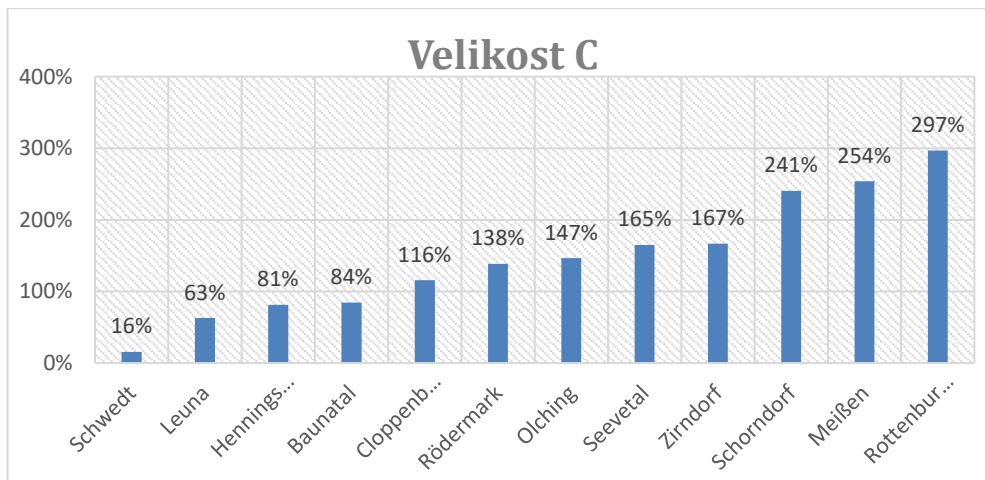
Graf 24: Municipality velikosti B – skupina D

V grafu 24 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální

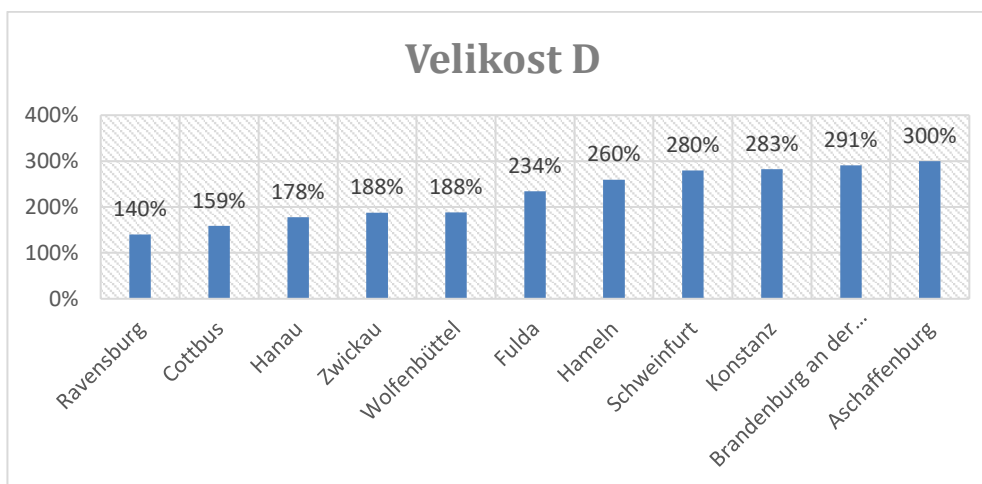
hodnota panašování byla 6 % a maximální hodnota byla 20|0 %. Průměrná hodnota panašování byla 114 %, odchylka od průměru činila 39,0 % a medián 122,0 %.

Graf 25: Municipality velikosti C – skupina D

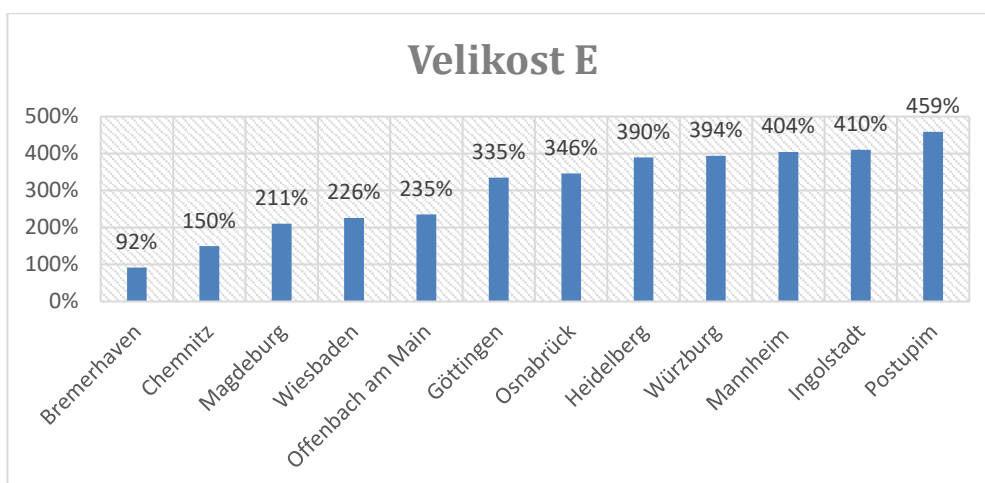
V grafu 25 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 16 % a maximální hodnota byla 297,0 %. Průměrná hodnota panašování byla 147,0 %, odchylka od průměru činila 64,0 % a medián 143,0 %.

Graf 26: Municipality velikosti D – skupina D

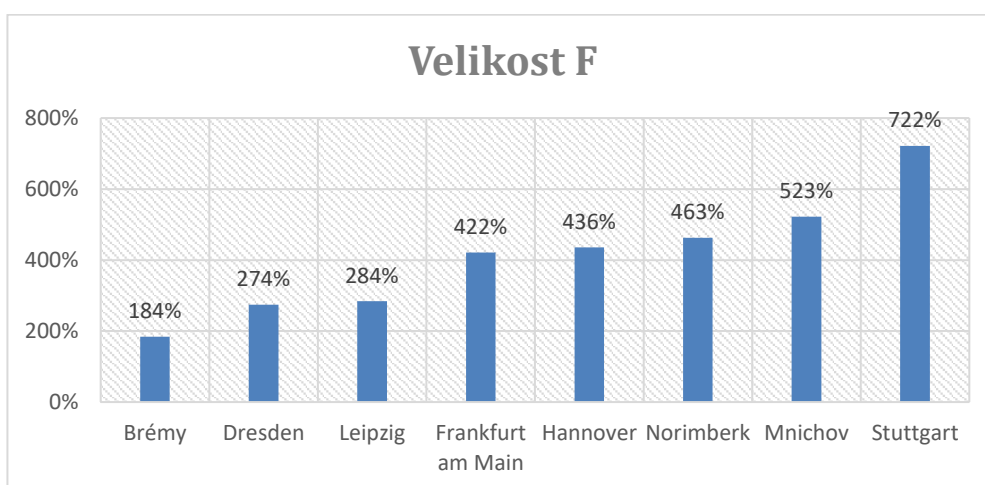
V grafu 26 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 140,0 % a maximální hodnota byla 300,0 %. Průměrná hodnota panašování byla 227,0 %, odchylka od průměru činila 52,0 % a medián 234,0 %.

Graf 27: Municipality velikosti E – skupina D

V grafu 27 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 92 % a maximální hodnota byla 459 %. Průměrná hodnota panašování byla 304,0 %, odchylka od průměru činila 104,0 % a medián 340,0 %.

Graf 28: Municipality velikosti F – skupina D

V grafu 28 jsou seřazeny municipality velikosti A podle míry využití panašování s ohledem na posun na kandidátní listině, a to napříč spolkovými zeměmi. Minimální hodnota panašování byla 184 % a maximální hodnota byla 722 %. Průměrná hodnota panašování byla 413,0 %, odchylka od průměru činila 124,0 % a medián 429,0 %.

Tabulka 6: Souhrnná data – velikost municipalit A–F – skupina D

	Kategorie					
	A	B	C	D	E	F
Průměr	67,1 %	114,0 %	147,0 %	227,0 %	304,0 %	413,0 %
Odchylka od průměru	43,8 %	39,0 %	64,0 %	52,0 %	104,0 %	124,0 %
Medián	52,5 %	122,0 %	143,0 %	234,0 %	340,0 %	429,0 %

Na základě těchto dat není možné pozorovat, že v municipalitách s menším počtem obyvatel se spíše využívá panašování oproti větší municipalitám. Zatímco u obcí velikosti A se průměrně posune 6 kandidátů na 10 rozdělovaných mandátů, u obcí velikosti F se jedná až průměrně posune až 40 kandidátů na 10 rozdělovaných mandátů. Je zřejmé, že tato tendence je rostoucí napříč velikostmi obcí, tedy čím větší je obec, tím spíše voliči využívají panašování. Shrnují data ohledně průměru, odchylky od průměru a mediánu v rámci všech kategorií jsou k nalezení v tabulce č. 7.

Závěr

V Německu se můžeme setkat s různými podobami panašování na komunální úrovni a každá spolková země má autonomii v tom si upravovat volební zákony podle sebe. Avšak i v této sféře je možné vytvořit typologii a najít tak společné prvky v rámci volebních systémů. V této diplomové práci byla využita typologie Angeliky Vetter (2013), která rozdělila země podle toho, zda se zde panašuje, kumuluje, zda je zde možnost odevzdat hlas celé straně (tzv. *straight ticket*) a počet hlasů, které může volič odevzdat. Podle Vetter (2013) se s panašováním setkáváme v deseti spolkových zemích, které se od sebe hlavně liší počtem hlasů, které může volič odevzdat (podrobně v tabulce 2).

Hlavní výzkumná otázka této diplomové práce byla: „*Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?*“ Tato otázka byla zodpovídána na základě volebních výsledků komunálních voleb a dat ohledně kandidátních listin získaných z webových stránek (případně emailové komunikace) náhodně vybrané municipality. Z každé spolkové země, ve které se využívá panašování, byly vybrány municipality z každé kategorie podle velikosti.

Na základě analýzy těchto vybraných municipalit není možné jednoznačně potvrdit si vyvrátit hypotézy, a tedy není jasné na základě tohoto výzkumu, zda v menších municipalitách voliči panašují více než ve větších.

Analýza zemí proběhla ve čtyřech dimenzích. Proběhla analýza spolkových zemí, kde se zkoumaly municipality od nejmenší po největší. Druhá úroveň výzkumu probíhala napříč spolkovými zeměmi, kde se analyzovaly municipality mezi sebou v rámci jednotlivých kategorií stejné velikosti. V rámci těchto úrovní bylo zkoumáno: počet kandidátů, kteří se pomocí metody panašování posunulo na kandidátní listině a počet mandátů získaných díky metodě panašování (viz tabulka 4).

V rámci skupiny A bylo zjištěno to, že **není možné potvrdit ani vyvrátit hypotézu o tom, že v menších municipalitách se víc panašuje** a dochází tedy k většímu posunu kandidátů na kandidátní listině. Ačkoliv nemůžeme tuto hypotézu potvrdit v rámci všech analyzovaných spolkových zemích, je tento trend možné pozorovat ve spolkových zemích Hesensko, Bavorsko, Sasko, Sasko – Anhaltsko a Bádensko – Württembersko.

Naopak v zemích Braniborsko, Brémy a Dolní Sasko můžeme pozorovat trend opačný, a tedy čím jsou municipality větší, tím se panašování spíše vyskytuje.

Skupina B analyzovala opět spolkové země a porovnávala velikost obcí, tentokrát v rámci získaných mandátů skrz panašování. Zde je možné pozorovat jednotný trend, který je růstový. To znamená, že čím je municipalita větší, tím spíše voliči udávají preferenční hlasy, tedy panašují. **Hypotéza tedy byla v této části výzkumu vyvrácena.**

Skupina C analyzovala obce mezi sebou napříč spolkovými zeměmi. Porovnávala municipality v rámci získaných mandátů panašování. V kategorii A (obce do 5 tisíc obyvatel) nebylo možné prokázat jakýkoliv trend. Z odchylky od průměru je zřejmé, že hodnoty panašování jsou v této oblasti zkoumání relevantní v kategoriích B–F (v obcích od 5 tisíc obyvatel a víc), v nichž má panašování postupně s narůstajícím počtem obyvatel klesající tendenci. **Je tedy možné potvrdit hypotézu, že v menších obcích se panašuje více.** Průměrné panašování se pohybuje od cca 15 % po cca 22 %.

Skupina D analyzovala taktéž municipality mezi sebou napříč spolkovými zeměmi. Porovnávala municipality v rámci posunu kandidátů na kandidátní listině pomocí panašování. Z dat je zřejmé, že roste tendence posunu kandidátů na kandidátní listině s velikostí obcí, a proto není možné potvrdit hypotézu. **Na základě této části výzkumu se ve větších obcích spíše panašuje.**

Ačkoliv byly v tomto výzkumu hypotézy spíše vyvráceny, dostupná německá literatura hypotézy potvrzuje. V rámci analýzy německé literatury je možné se setkat pouze s jednou teorií a to, že menších municipalitách se více panašuje. Je to z toho důvodu, že voliči mají blíže ke kandidátům, které v menších municipalitách často znají i osobně, a proto spíše ve volbách využijí preferenční hlasy než ve větších municipalitách, kde jsou kandidáty voličům vzdálenější. I přesto, že se v tomto výzkumu data neshodují s obecně platným trendem, shoduje se míra využívání panašování kolem 20 %, kterou potvrzuje ve svém výzkumu i Tiefenbach (2006).

Je zřejmé, že výsledky dat tohoto výzkumu neodpovídají obecnému trendu. Vzhledem k tomu, že výzkum pracoval s náhodně vybranými municipalitami mohlo dojít k tomu, že vybrané vzorky zrovna nevyužívaly panašování do té míry, jako jiné municipality ze stejné kategorie. Na druhou stranu je otázkou, zda by voliči mohli ve větších municipalitách spíše panašovat už z toho důvodu, že disponují více hlasy, které

mohou odevzdat. Avšak toto je pouze domněnka, která obrací trend toho, že v menších municipalitách volič disponuje méně hlasy, a proto je panašování „jednodušší“ (Bieber a Wingerter 2020). Výsledky mohly být taktéž ovlivněny tím, že municipality využívají i kumulování, které do jisté míry vyvažuje panašování.

Tato diplomová práce si dala za cíl zkoumat míru využití panašování ve Spolkové republice Německo, kde se můžeme setkat s ohnisky výzkumu tohoto tématu na komunální úrovni. I přesto, že nebyly jasně potvrzeny hypotézy, práce upozornila na téma panašování jako důležitý prvek, který ovlivňuje výsledky voleb. Výzkum panašování by v této práci mohl sloužit jako první nástřel toho, jakým způsobem by se mohlo zkoumat panašování v dalších volebních výzkumech, které by měly za cíl kompletně zanalyzovat panašování na komunální úrovni nejen ve Spolkové republice Německo, ale také v České republice, kde se panašování na komunální úrovni taktéž využívá, avšak není zkoumáno na takové úrovni, jaké by si zasloužilo.

Summary

In Germany, we can encounter various forms of vote-splitting at the municipal level, and each federal state has the autonomy to adjust its electoral laws to its own liking. However, even in this sphere it is possible to create a typology and thus find common elements within electoral systems. In this diploma thesis, the typology of Angelika Vetter (2013) was used, which divided countries according to whether there is vote-splitting, cumulation, whether there is an opportunity to cast a vote for the entire party (so-called straight ticket) and the number of votes that a voter can cast. According to Vetter (2013), vote-splitting is encountered in ten federal states, which differ from each other mainly in the number of votes that a voter can cast (details in Table 2).

The main research question of this thesis was: "*To what extent is vote-splitting at the municipal level in Germany used by voters?*" This question was answered on the basis of the electoral results of municipal elections and data regarding candidate lists obtained from the websites (or email communications) of randomly selected municipalities. Municipalities from each size category were selected from each federal state in which vote-splitting is used.

Based on the analysis of these selected municipalities, it is not possible to unequivocally confirm or refute the hypotheses, and therefore it is not clear on the basis of this research whether voters in smaller municipalities vary more than in larger ones.

The analysis of the countries took place in four dimensions. An analysis of federal states was carried out, where municipalities from the smallest to the largest were examined. The second level of research took place across federal states, where municipalities were analysed among themselves within individual categories of the same size. Within these levels, the following were examined: the number of candidates who moved up the candidate list using the vote-splitting method and the number of mandates obtained thanks to the vote-splitting method (see Table 4).

Within group A, it was found that it is not possible to confirm or refute the hypothesis that there is more variety in smaller municipalities and thus there is a greater shift of candidates on the candidate list. Although we cannot confirm this hypothesis in all analysed federal states, this trend can be observed in the federal states of Hesse, Bavaria,

Saxony, Saxony-Anhalt and Baden-Württemberg. On the contrary, in the countries of Brandenburg, Bremen and Lower Saxony, we can observe the opposite trend, i.e. the larger the municipalities, the more variegation occurs.

Group B again analysed the federal states and compared the size of the municipalities, this time within the framework of mandates obtained through vote-splitting. Here it is possible to observe a uniform trend, which is growth. This means that the larger the municipality, the more likely voters are to cast preferential votes, i.e. show off. Thus, the hypothesis was disproved in this part of the research.

Group C analysed municipalities among themselves across the federal states. She compared municipalities within the scope of the obtained mandates by vote-splitting. In category A (municipalities up to five thousand inhabitants) it was not possible to demonstrate any trend. From the deviation from the average, it is clear that the values of variegation are relevant in this research area in categories B–F (in municipalities with five thousand inhabitants and more), in which vote-splitting tends to decrease gradually as the number of inhabitants increases. It is therefore possible to confirm the hypothesis that there is more variety in smaller municipalities. The average vote-splitting ranges from about 15% to about 22%.

Group D also analysed municipalities among themselves across the federal states. It compared municipalities within the framework of the shift of candidates on the candidate list using vote-splitting. It is clear from the data that the tendency of candidates on the candidate list to move increases with the size of the municipality, and therefore it is not possible to confirm the hypothesis. Based on this part of the research, there is more variety in larger municipalities.

Although the hypotheses were rather refuted in this research, the available German literature confirms the hypotheses. As part of the analysis of German literature, it is possible to come across only one theory and that is that smaller municipalities use more vote-splitting. This is because the voters are closer to the candidates that they often know personally in smaller municipalities, and therefore they are more likely to use preferential votes in elections than in larger municipalities, where the candidates are more distant from the voters. Even though the data in this research do not match the generally valid trend, the

rate of use of vote-splitting is around 20%, which is also confirmed by Tiefenbach (2006) in his research.

It is obvious that the results of the data of this research do not correspond to the general trend. Given that the research worked with randomly selected municipalities, it could happen that the selected samples did not exactly use vote-splitting to the same extent as other municipalities in the same category. On the other hand, the question is whether voters in larger municipalities would be more likely to show off simply because they have more votes that they can cast. However, this is only an assumption that reverses the trend that in smaller municipalities the voter has fewer votes and therefore vote-splitting is “easier” (Bieber and Wingerter 2020). The results could also have been influenced by the fact that municipalities also use cumulation, which to a certain extent balances out vote-splitting.

The aim of this diploma thesis was to examine the extent of the use of vote-splitting in the Federal Republic of Germany, where we can find focus of research on this topic at the municipal level. Despite the fact that the hypotheses were not clearly confirmed, the work drew attention to the topic of vote-splitting as an important element that affects the election results. The research on vote-splitting in this thesis could serve as a first shot at how vote-splitting could be investigated in further electoral research, which should aim to completely analyse vote-splitting at the municipal level not only in the Federal Republic of Germany, but also in the Czech Republic, where it also uses vote-splitting at the communal level, but is not explored to the level it deserves.

Použitá literatura

1. AAKER, Jennifer L. Dimensions of brand personality. *Journal of marketing research*, 1997, 34.3: 347-356.
2. AARDAL, Bernt; BINDER, Tanja. Leader effects and party characteristics. *Political leaders and democratic elections*, 2011, 108-126
3. ANDEL, Jiri. Matematická statistika. *SNTL, Praha*, 1985.
4. ARGÜETA, Rector López. Preference voting systems and their impact on the personalisation of politics Carmen Ortega Villodres, Departamento de Ciencia Política y de la Administración Facultad de Ciencias Políticas y Sociología.
5. BAKVIS, Herman; WOLINETZ, Steven B. Canada: Executive dominance and presidentialization. *The presidentialization of Politics: A comparative study of modern democracies*, 2005, 199-220.
6. BALÍK, Stanislav, et al. Vliv podoby exekutivní koalice na následné volební výsledky. Česká komunální politika v letech 1994–2014 jako výzkumné pole. *Sociológia-Slovak Sociological Review*, 2017, 49.1: 37-54.
7. BALÍK, Stanislav. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Grada Publishing as, 2009.
8. BALÍK, Stanislav. Local Cleavages, Politics and Policy at the Local Level—Is Depoliticization Real?. *Sociální studia/Social Studies*, 2016, 13.1: 73-85.
9. BALMAS, Meital, et al. Two routes to personalized politics: Centralized and decentralized personalization. *Party Politics*, 2014, 20.1: 37-51.
10. BARISIONE, Mauro. So, what difference do leaders make? Candidates' images and the "conditionality" of leader effects on voting. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 2009, 19.4: 473-500.
11. BECK, Ulrich. 2004. Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě. Praha: *Sociologické nakladatelství*.
12. BERGER, Peter Ludwig; PŠEJA, Pavel. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Barrister & Principal, 1997.
13. BIEBER, Ina; WINGERTER, Luisa. Is It All a Question of the Electoral System? The Effects of Electoral System Types on the Representation of Women in German Municipal Councils. *German Politics*, 2020, 1-26.
14. BILER, Stanislav. 2008. Sociální a politické konsekvence procesu individualizace.

15. BOBBA, Giuliano; SEDDONE, Antonella. Personal and Personalized Party: Notes on a Theoretical Framework. In: *61st Political Studies Association Annual Conference*. 2011.
16. BRANDENBURG., [b.r.]. *Der Landeswahlleiter für Brandenburg – Kommunalwahlen 2019 - Downloads* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.wahlergebnisse.brandenburg.de/wahlen/KO2019/downloads.html>
17. CALISE, Mauro, et al. Presidentialization, Italian Style. In: *The presidentialization of politics: A comparative study of modern democracies*. Oxford University Press, 2005. p. 88-107.
18. CALISE, Mauro. *Il partito personale: I due corpi del leader*. Gius. Laterza & Figli Spa, 2011.
19. CAPRARA, Gian V. a ZIMBARDO, Philip G. 2004. „Personalizing Politics: A Congruency Model of Political Preference.“ *American Psychologist*, vol. 59, no. 7.
20. CAREY, John M.; SHUGART, Matthew Soberg. Incentives to cultivate a personal vote: A rank ordering of electoral formulas. *Electoral studies*, 1995, 14.4: 417-439.
21. CHEMNITZ, Stadt, [b.r.]. Stadtratswahl am 26. Mai 2019. *Stadt Chemnitz* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/rathaus/wahlen/kommunalwahl/ergebnisse_stadtratswahl.html
22. CHYTILEK, Roman, et al. *Volební systémy*. PORTÁL sro, 2009.
23. CITY POPULATION., [b.r.]. *Germany: States, Districts, Counties, Cities, Communes, Agglomerations, Settlements, City Quarters - Population Statistics in Maps and Charts* [online] [vid. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://www.citypopulation.de/en/germany/>
24. COLOMER, Josep M. Introduction: personal and party representation. 2011.
25. COTTBUS., [b.r.]. *Ergebnis Kommunalwahl 2019 Stadtverordnetenversammlung Cottbus* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.cottbus.de/opt/wahl/KW_2019/KW_2019.html#Gr002
26. COTTBUS., [b.r.]. *SessionNet | Mandatsträger* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://session.cottbus.de/buerger/kp0041.asp>

27. CURTICE, John; BLAIS, André. Follow my leader? A cross-national analysis of leadership effects in parliamentary democracies. *trabajo preparado para el encuentro anual de la American Political Science Association, San Francisco*, 2001.
28. DE WINTER, Lieven. Belgium: Empowering voters or party elites?. *The politics of electoral systems*, 2005, 417-432.
29. DRESDEN, 2023. Wahlergebnisse der Stadtratswahl 2019. *www.dresden.de* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.dresden.de/de/rathaus/politik/wahlen/kommunalwahl/wahlergebnis-stadtratswahl.php>
30. FARRELL, David M. *Electoral Systems: A Comparative Introduction*. New York: Palgrave Macmillan, 2011.
31. FIERS, Stefaan; KROUWEL, A. P. M. The Low Countries: from prime minister to president-minister. In: *The presidentialization of politics: A comparative study of modern democracies*. Oxford University Press, 2005. p. 128-158.
32. FRANKE, Heiko; GRIMMEL, Andreas. Wahlen mit System? Reformüberlegungen zur personalisierten Verhältniswahl. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2007, 591-602.
33. FRIEDLAND., [b.r.]. *Friedland - Stadtverordnetenwahl und Ortsvorsteherwahlen 2019* [online] [vid. 2023e-12-18]. Dostupné z: <https://www.friedland-nl.de/seite/403905/www.friedland-nl.de/seite/403905/stadtverordnetenwahl-und-ortsvorsteherwahlen-2019.html>
34. GARZIA, Diego; GARZIA, Diego. *The Personalization of Politics*. Palgrave Macmillan UK, 2014.
35. GARZIA, Diego. The personalization of politics in Western democracies: Causes and consequences on leader–follower relationships. *The Leadership Quarterly*, 2011, 22.4: 697-709.
36. GEMEINDE DRACHHAUSEN., [b.r.]. *Kommunalwahl 2019 Gemeinde Drachhausen* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://amtpeitz.de/Wahlen_app/gw2019dra.html
37. GEMEINDE GLOTTERTAL IN SÜDSCHWARZWALD., [b.r.]. *Wahlen - Gemeinde Glottertal im Südschwarzwald* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.gemeinde-glottertal.de/eip/pages/wahlen.php>

38. GEMEINDE INGOLDINGEN., [b.r.]. *Gemeinde Ingoldingen | Wahlergebnisse* | [online] [vid. 2023d-12-18]. Dostupné z: <https://www.ingoldingen.de/de/unsere-gemeinde/zahlen-daten/wahlergebnisse>
39. GEMEINDE KUSTERDINGEN., [b.r.]. *Wahlen | Gemeinde Kusterdingen* [online] [vid. 2023h-12-18]. Dostupné z: <https://www.kusterdingen.de/de/Rathaus/Wahlen>
40. GEMEINDE SCHÖNBURG., [b.r.]. *Gemeinderatswahlen in der Gemeinde Schönburg* [online] [vid. 2023c-12-18]. Dostupné z: <https://www.vgem-wethautal.de/de/wahlen-schoenburg/1891,1267,de,1.html>
41. GEMEINDE WETHAU., [b.r.]. *Gemeinderatswahl in der Gemeinde Wethau* [online] [vid. 2023b-12-18]. Dostupné z: <https://www.vgem-wethautal.de/de/wahlen-wethau/gemeinderatswahl-in-der-gemeinde-wethau.html>
42. GSCHWEND, Thomas; JOHNSTON, Ron; PATTIE, Charles. Split-ticket patterns in mixed-member proportional election systems: Estimates and analyses of their spatial variation at the German federal election, 1998. *British Journal of Political Science*, 2003, 33.1: 109-127.
43. GREMMELS, Timon. *Kumulieren und Panaschieren: das hessische Kommunalwahlrecht in Theorie und Praxis*. 2003. PhD Thesis.
44. HÁJEK, Roman. Personalizace, estetizace a depolitizace politiky v českých médiích. Online. *Mediální studia*. 2012, roč. 6, č. 1, s. 76-93. ISSN 1801-9978. [cit. 2023-11-01].
45. HALDENSLEBEN.DE, [b.r.]. Wahlinformationen. *haldensleben.de* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.haldensleben.de/Bürgerservice-Rathaus/Wahlen/?La=1&NavID=2048.379>
46. HAUS, Michael. Kommunalverfassungspolitik der Bundesländer als lokale Institutionenpolitik. In: *Die Politik der Bundesländer*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. p. 289-309.
47. HAVLÍK, Vratislav; HLOUŠEK, Vít. Výzkum komunální a lokální politiky ve Spolkové republice Německo. *Politologický časopis/Czech Journal of Political Science*, 2012, 19.1.

48. HAZAN, Reuven Y.; RAHAT, Gideon. *Democracy within parties: Candidate selection methods and their political consequences*. OUP Oxford, 2010.
49. HAZAN, Reuven Y. Presidential parliamentarism: Direct popular election of the Prime Minister, Israel's new electoral and political system. *Electoral Studies*, 1996, 15.1: 21-37.
50. HEEPE, Kathrin. 1989. "Bessere Wahlchancen von Frauen durch Personenwahlssysteme?" *Zeitschrift für Parlamentsfragen* 20 (1): 102–113.
51. HENKE, Andreas. Kumulieren und Panaschieren. *Politische Kultur und Wahlverhalten in einer Großstadt*, 1997, 169-179.
52. HEFFERNAN, Richard; WEBB, Paul. The British prime minister: Much more than 'first among equals'. 2007.
53. HEIDELBERG, Stadt, [b.r.]. *Kommunalwahl 2019* [online] [vid. 2023-12-18].
Dostupné z: <https://www.heidelberg.de/hd/HD/Rathaus/kommunalwahl+2019.html>
54. HENNINGSDORF., [b.r.]. *Wahlergebnis Kommunalwahl 2019 Hennigsdorf* [online] [vid. 2023k-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen.hennigsdorf.de/svv2019/wahl.html>
55. HINDMOORE, Andrew. 2006. *Rational Choice*. NY: Palgrave Macmillan.
56. HLOUŠEK, Vít. Two types of presidentialization in the party politics of Central Eastern Europe. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana di Scienza Politica*, 2015, 45.3: 277-299.
57. HOFFMANN-MARTINOT, Vincent; WOLLMANN, Hellmut. *State and local government reforms in France and Germany*. Springer Fachmedien, 2006.
58. HOFMANN, Klaus; SLONKA, Alexander, WOLF, Stefan. *Wahlrecht und Gewählte. Die Auswirkungen des Wahlrechts auf die Zusammensetzung der Stadt-und Gemeinderäte, Köln*, 2007.
59. HOPKIN, Jonathan; PAOLUCCI, Caterina. The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European journal of political research*, 1999, 35.3: 307-339.
60. INGLEHART, Ronald. *Modernization and postmodernization: Cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton university press, 2020.
61. INGOLSTADT, Stadt, [b.r.]. *Wahlergebnisse. Stadt Ingolstadt* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www2.ingolstadt.de/Rathaus/Aktuelles/Zahlen-Daten/Wahlen-Ergebnisse/>

62. JANOŠ, Vít. 2014. *Prezidencializace premiérství? Případová studie ČR*. Masarykova univerzita Brno.
63. KAASE, Max. Is there personalization in politics? Candidates and voting behavior in Germany. *International Political Science Review*, 1994, 15.3: 211-230.
64. KARLSRUHE., [b.r.]. *Karlsruhe Gemeinderatswahl* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://web6.karlsruhe.de/Stadtentwicklung/statistik/wahlatlas-gr/?select=Karlsruhe&date=2019>
65. KARVONEN, Lauri. 2009. *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press.
66. KEMAN, Hans; KROUWEL, André. *The rise of a new political class? Emerging new parties and the populist challenge in Western Europe*. 2006.
67. KERSTING, Norbert. *Die Zukunft der lokalen Demokratie: Modernisierungs- und Reformmodelle*. Campus Verlag, 2004.
68. KERSTING, Norbert. *Wahlrecht auf dem Prüfstand – Kumulieren und Panaschieren*. In: *Arbeitsbeziehungen und Demokratie im Wandel*. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2014. p. 303-322.
69. KINDER, Donald R. Presidential character revisited. *Political cognition*, 1986, 19: 474.
70. KIEPE, Lukas. *20 Jahre Kumulieren und Panaschieren*. 2021.
71. KLINGEMANN, Hans-Dieter; WESSELS, Bernhard. *Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass-Roots?*. 1999.
72. KLINGEMANN, Hans-Dieter; WESSELS, Bernhard. *Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass-Roots?*. 1999.
73. KONSTANZ., [b.r.]. *Wahlergebnisse* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.konstanz.de/stadt+gestalten/wahlen/wahlergebnisse>
74. KOST, Andreas; WEHLING, Hans-Georg (ed.). *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern: eine Einführung*. Springer-Verlag, 2010.
75. KOUBA, Karel. *Personalizace voleb a demokracie v Latinské Americe*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016.
76. KRIESI, Hanspeter. 2010. *Personalization of national election campaigns*. Sage.
76. Koubek, J., Buben, R., Polášek, M. (2012). *ČSSD a KSČM v perspektivě stranickosystémové*. In Polášek, M., Novotný, V., Perottino, M. a kol.: *Mezi masovou a*

- kartelovou stranou. Možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KSČM v letech 2000–2010. Praha: Sociologické nakladatelství, str. 52–69.
77. KOUBEK, Jiří. České sněmovní volby 2010 z hlediska stability a změny stranického systému: blokační aktéři, personalizace, lokalizace a fragmentace. *Politologická revue*, 2010, 16.1: 111-127.
78. KRIESI, Hanspeter. Personalization of national election campaigns. *Party Politics*, 2012, 18.6: 825-844.
79. KUBÁT, Michal. Současná česká politika. *Co s neefektivním režimem*, 2013, 1.
80. KUDRNA, Jan, et al. Preferenční hlasování ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2010, 56.2: 21-35.
81. LANDESHAUPTSTADT STUTTGART., [b.r.]. Wahlergebnisse. *Landeshauptstadt Stuttgart* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.stuttgart.de/service/wahlen/wahlergebnisse.php>
82. LEBEDA, Tomáš. Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematičtými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. *Acta politologica*, 2009, 1.3: 332-343.
83. LEBEDA, Tomáš. *Volební systémy poměrného zastoupení-mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Karolinum, 2008.
84. LEIPZIG., [b.r.]. *Wahlergebnisse 2019* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.leipzig.de//buergerservice-und-verwaltung/wahlen-in-leipzig/stadtratswahlen/wahlergebnisse-2019>
85. LINEK, Lukáš. Antistranické postoje české veřejnosti. *II. Kongres českých politologů. Praha: Česká společnost pro politické vědy*, 2003, 455-469.
86. LINHART, Eric. Mögliche Auswirkungen von Grabenwahlsystemen in der Bundesrepublik Deutschland. Theoretische Überlegungen und Simulationen. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2009, 637-660.
87. LIPSET, Martin S. a ROKKAN, Stein. 1967. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Free Press.
88. Löffler, Berthold, and Walter Rogg. 1991. "Kommunalwahl und kommunales Wahlverhalten." In: *Kommunalpolitik in Baden-Württemberg*, edited by Theodor Pfizer, and Hans-Georg Wehling, 108–124. Stuttgart: Landeszentrale für politische Bildung.

89. MADDENS, Bart; FIERS, Stefaan. The direct PM election and the institutional presidentialisation of parliamentary systems. *Electoral Studies*, 2004, 23.4: 769-793.
90. MAGDEBURG.DE, Landeshauptstadt Magdeburg, [b.r.]. Wahlergebnisse. *Landeshauptstadt Magdeburg - magdeburg.de* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.magdeburg.de/index.php?object=tx%2C37.10584.1&NavID=37.439>
91. MANNHEIM., [b.r.]. *Ergebnisse der Gemeinderatswahl (Archiv) | Mannheim.de* [online] [vid. 2023c-12-18]. Dostupné z: <https://www.mannheim.de/de/stadt-gestalten/politik/wahlen-und-abstimmungen/ergebnisse/gemeinderatswahl>
92. MAP CHART., [b.r.]. Germany | Create a custom map. *MapChart* [online] [vid. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://mapchart.net/germany.html>
93. MASSICOTTE, Louis. To create or to copy? Electoral systems in the German Länder. *German Politics*, 2003, 12.1: 1-22.
94. McALLISTER, Ian. 2005. „The Personalization of Politics.“ In: Russell J. Dalton and Hans-Dieter Klingemann (eds.). *Handbook of Political Behavior*. Oxford.
95. MILLER, Arthur H.; MILLER, Warren E. Ideology in the 1972 election: Myth or reality--a rejoinder. *The American Political Science Review*, 1976, 832-849.
96. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ministerstvo vnitra připravilo nový volební zákon – Ministerstvo vnitra České republiky* [online] [vid. 2020-09-24].
97. MITTENWALDE., [b.r.]. *Bekanntmachung der Feststellung des endgültigen Wahlergebnisses zur Kommunalwahl 2019 am 26.05.2019* [online] [vid. 2023a-12-18]. Dostupné z: <https://www.mittenwalde.de/en/verwaltung-wirtschaft/aktuelles/aus-der-stadt/einzelansicht/bekanntmachung-der-feststellung-des-endgueltigen-wahlergebnisses-zur-kommunalwahl-2019-am-26052019>
98. MUGHAN, Anthony. *Media and the presidentialization of parliamentary elections*. Springer, 2000.
99. MUGHAN, Anthony. Party leaders and presidentialism in the 1992 election: A post-war perspective. *British Elections and Parties Yearbook*, 1993, 3.1: 193-204.
100. MÜNCHEN., [b.r.]. *Ergebnisse* [online] [vid. 2023a-12-18]. Dostupné z: https://www.wahlen-muenchen.de/ergebnisse/20200315stadtratswahl/index.html#w_12032_20005

101. NAßMACHER, Hiltrud; NAßMACHER, Karl-Heinz. Kommunalpolitik heute: Lokalpolitische Steuerung oder gemeindliche Selbstverwaltung?. In: *Kommunalpolitik in Deutschland*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 1999. p. 11-84.
102. NEEDHAM, Catherine. Brand leaders: Clinton, Blair and the limitations of the permanent campaign. *Political studies*, 2005, 53.2: 343-361.
103. NORBERT, Kersting. Wahlrecht auf dem Prüfstand–Kumulieren und Panaschieren. In: *Arbeitsbeziehungen und Demokratie im Wandel*. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2014. p. 303-322.
104. PECHÁČEK, Štěpán. Personalizace politiky v České republice. *Politologická revue*, 2013, 19.2: 93-109.
105. PEREIRA, Paulo Trigo; E SILVA, João Andrade. Citizens' freedom to choose representatives: Ballot structure, proportionality and “fragmented” parliaments. *Electoral Studies*, 2009, 28.1: 101-110.
106. PICH, Christopher; ARMANNSDOTTIR, Guja; DEAN, Dianne. The elicitation capabilities of qualitative projective techniques in political brand image research. *International Journal of Market Research*, 2015, 57.3: 357-394.
107. POGUNTKE, Thomas; WEBB, Paul. The presidentialization of politics in democratic societies: A framework for analysis. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*, 2005, 1.
108. POGUNTKE, Thomas, et al. Party rules, party resources and the politics of parliamentary democracies: How parties organize in the 21st century. *Party politics*, 2016, 22.6: 661-678.
109. POLYAS., 2016. Panachage. polyas.com [online] [vid.2020-09-13]. Dostupné z: <https://www.polyas.com/election-glossary/panachage>
110. POSTDAM., [b.r.]. *Kommunalwahl 2019 SVV Potsdam* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://egov.potsdam.de/wahlen/app/gw2019.html>
111. PROKOP, Daniel., 2014. Otázky a odpovědi: Jak správně využít svůj hlas? Panašovat? | Aktuálně.cz. Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje [online] [vid. 2020-09-14].
112. PUBLIUNION., 2020. cross voting – EU Vocabularies - Publications Office of the EU [online] [vid. 2020-09-13]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/>

113. RAHAT, Gideon a SHEAFER, Tamir. 2007. „The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003.“ *Political Communication*, Vol. 24, No. 1.
114. REIF, Karlheinz; SCHMITT, Hermann. Nine second-order national elections—a conceptual framework for the analysis of European Election results. *European journal of political research*, 1980, 8.1: 3-44.
115. RENWICK, Alan; PILET, Jean-Benoit. The personalization of electoral systems: Theory and European evidence. In: *ECPR General Conference*. 2011. p. 25-27.
116. SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Sociologické nakladatelství Slon, 2001.
117. SAVIGNY, Heather. *The problem of political marketing*. Bloomsbury Publishing USA, 2011.
118. SCHMITT, Hermann; OHR, Dieter. Are party leaders becoming more important in German elections? Leader effects on the vote in Germany, 1961-1998. In: *annual conference of the American Political Science Association, Washington*. 2000.
119. SCHOEN, Harald. Stimmensplitting bei Bundestagswahlen—ein Spiegelbild des Verhältnisses zwischen Bürgern und Parteien?. In: *50 Jahre empirische Wahlforschung in Deutschland*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2000. p. 361-388.
120. SHUGART, Matthew S. Comparative electoral systems research: The maturation of a field and new challenges ahead. *The politics of electoral systems*, 2005, 25-56.
121. SMITH, Gareth. Conceptualizing and testing brand personality in British politics. *Journal of political marketing*, 2009, 8.3: 209-232.
122. SMOLKOVA, Andrea; BALÍK, Stanislav. Personalizace na komunální úrovni: existuje a lze ji v českém prostředí zkoumat? *Středoevropské politické studie*, 2018, 20.2: 204-221.
123. SPÁČ, Peter. Tichý hlas voličov. *Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s 234.
124. STADT BRANDENBURG., [b.r.]. *Wahlergebnis 2019* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.stadt-brandenburg.de/rathaus/wahlen/kommunalwahl/wahlergebnis-2019>
125. STADT HARZGERODE., [b.r.]. *Harzgerode - Wahlergebnisse der Europa- und Kommunalwahlen am 26. Mai 2019 in der Stadt Harzgerode* [online] [vid. 2023-12-

- 18]. Dostupné z:
https://www.harzgerode.de/news/1/505727/nachrichten/wahlergebnisse_der_europa-_und_kommunalwahlen_am_26._mai_2019_in_der__stadt_harzgerode.html?browser=1
126. STADT LEUNA., [b.r.]. *Kommunalwahlen | Stadt Leuna* [online] [vid. 2023-12-18].
Dostupné z: <https://www.leuna.de/de/kommunalwahl.html>
127. STADT MEISSEN., [b.r.]. *Stadtrat* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z:
<https://www.stadt-meissen.de/de/wahlen-stadtrat.html>
128. STADT SCHORNDORF., [b.r.]. *Gemeinderat | Stadt Schorndorf* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schorndorf.de/de/stadt-buerger/rathaus/kommunalpolitik/gemeinderat>
129. STADT SCHORNDORF., [b.r.]. *Wahlen | Stadt Schorndorf* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schorndorf.de/de/stadt-buerger/rathaus/kommunalpolitik/wahlen>
130. STADT SCHWEDT., [b.r.]. *SVV-Wahl 2019 Stadt Schwedt/Oder* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schwedt.eu/wahlen/gw2019.html>
131. STADT SCHWEINFURT., [b.r.]. *Stadt Schweinfurt | Rathaus & Politik | Über die Stadt Schweinfurt | Wahlen* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z:
<https://www.schweinfurt.de/rathaus-politik/stadt/wahlen/601.Kommunalwahlen.html>
132. STADT TEUCHERN., [b.r.]. *Einheitsgemeinde Stadt Teuchern - Wahlen* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <http://www.teucherner-land.de/seite/192540/www.teucherner-land.de/seite/192540/wahlen.html>
133. STADT ZWICKAU., [b.r.]. *Wahlergebnisse. Stadt Zwickau* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.zwickau.de/de/politik/wahlen/wahlergebnisse.php>
134. TECKBOTE., [b.r.]. *GW19 Lenningen - Teckbote* [online] [vid. 2023-12-18].
Dostupné z: <https://www.teckbote.de/nachrichten/wahlen2019/gw19/gw19-results/gw19-lenningen.html>

135. TIEFENBACH, Paul. Kumulieren, Panaschieren, Mehrmandatswahlkreise—mehr Demokratie beim Wahlrecht?. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2006, 37.1: 115-125.
136. TOMZ, Michael; SNIDERMAN, Paul M. Brand names and the organization of mass belief systems. *Unpublished manuscript*, 2005.
137. TOPLAK, Jurij. Preferential voting: definition and classification. *Lex Localis*, 2017, 15.4: 737-761.
138. TREFS, Matthias. Voter confusion in German federal elections: the Baden-Württemberg electoral system as a possible alternative. *German Politics*, 2003, 12.3: 82-106.
139. ULRICHSTEIN., 2023. *Ulrichstein - Stadtverordnetenversammlung* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.ulrichstein.de/seite/454269/www.ulrichstein.de/seite/454269/stadtverordnete.html>
140. UNSER WOLTERS DORF., [b.r.]. *Facebook* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AdminUnserWoltersdorf/photos/a.574027882688670/2276931259064982/>
141. VAN DER KOLK, Henk. Local electoral systems in Western Europe. *Local Government Studies*, 2007, 33.2: 159-180.
142. VAN ZOONEN, Lisbeth. 2005. *Entertaining the Citizen*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
143. VETTER, Angelika. Citizens versus parties: explaining institutional change in German local government, 1989–2008. *Local Government Studies*, 2009, 35.1: 125-142.
144. VETTER, Angelika. Kumulieren, Panaschieren und die Beteiligung der Bürger an kommunalen Wahlen. In: *Zivile Bürgergesellschaft und Demokratie*. Springer VS, Wiesbaden, 2013. p. 237-256.
145. VG PARTENSTEIN., [b.r.]. *VGem Partenstein* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.vg-partenstein.de/seite/vg/spessart/0301:2615/-/Gremien.html>
146. VOTE MANAGER., [b.r.]. *Wahlenseite* [online] [vid. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://wahlen.votemanager.de/>
147. VOŽENÍLKOVÁ, M. „Co je a co není personalizace politiky?“. *Global Politics*, 2014, 13.8: 2014.

148. VOŽENÍLKOVÁ, Marcela. *Personalizace politiky v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2018. ISBN 978-80-210-8931-0.
149. VON ROTBERG, Konrad Freiherr. *Stiftungsgesetz für Baden-Württemberg: Kommentar; [StiftG BadWürtt]*. Verwaltungsges. für Wiss.-Pflege, 1992.
150. WAHLEN 11., [b.r.]. *Ergebnis 2019 - Gemeinderatswahl Ravensburg* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen11.rz-kiru.de/08436064W/gr2019bf.html>
151. WAHLEN 11., [b.r.]. *Ergebnis Gemeinderatswahl 2019* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen11.rz-kiru.de/08416036W/gr2019bf.html>
152. WIECHMANN, Elke. 2016. "Frauen in der Politik – Eine Standortbestimmung." In *Genderpolitik – Konzepte, Analysen und Befunde aus Wirtschaft und Politik*, edited by Elke Wiechmann, 187–213. Baden-Baden: Nomos-Verlagsgesellschaft.
153. WEHLING, Hans-Georg. Gemeinderat-Das Ansehen des Bewerbers entscheidet. *Die Gemeinde*, 1994, 117.16: 565-568.
154. WILKE, Jürgen; REINEMANN, Carsten. Do the candidates matter? Long-term trends of campaign coverage-A study of the german press since 1949. *European Journal of Communication*, 2001, 16.3: 291-314.
155. WEAVER, R. Kent; ROCKMAN, Bert A. Institutional reform and constitutional design. *Do Institutions Matter*, 1993, 462: 481.
156. WOLTERS DORF AN DER SCHLEUSE., 2023. *Woltersdorf an der Schleuse - Wahl der Gemeindevertretung der Gemeinde Woltersdorf 2019 - Endgültiges Wahlergebnis* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.woltersdorf-schleuse.de/news/1/505850/nachrichten/www.woltersdorf-schleuse.de/news/1/505850/nachrichten/wahl-der-gemeindevertretung-der-gemeinde-woltersdorf-2019-endg%C3%BCltiges-wahlergebnis.html>
157. ZEITUNG, Badische, [b.r.]. CDU - Glottertal - Kommunalwahl 2019. *Badische Zeitung* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.badische-zeitung.de/kommunalwahl-2019/cdu-xes7hvjix>
158. ZEITUNG, Badische, [b.r.]. Freie Wähler - Glottertal - Kommunalwahl 2019. *Badische Zeitung* [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.badische-zeitung.de/kommunalwahl-2019/freie-waehler-xjveyveqx>

159. ZENTRALE AUSKUNFT DES STATISTISCHEN AMTS., [b.r.]. [vid. 2023-12-18].
Dostupné z: <https://www.domino1.stuttgart.de/web/komunis/komunissde.nsf>
160. MASSICOTTE, Louis. To create or to copy? Electoral systems in the German Länder. *German Politics*, 2003, 12.1: 1-22.
161. TIEFENBACH, Paul. Besser wählen: Kumulieren und Panaschieren. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2006, 37.1: 115-125.

Teze diplomové práce

Univerzita Karlova

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Panašování jako nástroj personalizace komunální politiky: Případová studie Spolkové republiky Německo

Jméno: Aneta Michálková

Předmět: Diplomní seminář I.

Obor: Politologie

Ročník: Druhý

Akademický rok: 2019/2020

Datum odevzdání: 29.9.2020

Úvod

Panašování je jedním ze způsobů, jakým může volič podpořit ve volbách kandidáty, kteří jsou mu sympatičtí. Avšak na toto „privilegium“ se dá pohlížet i z druhé strany. Tím, že se voličovi vkládá do rukou možnost upřednostnit kandidáta, zaniká zde potřeba propagace programu stran a kampaně se soustředí spíše na propagaci osobnosti kandidáta. Tento trend můžeme pozorovat o to víc na komunální úrovni, kde se počet zastupitelů snižuje a do popředí se dostává osobnost jako taková. Z tohoto důvodu je panašování na komunální úrovni využíváno daleko víc než na úrovni celostátní. Otázkou však zůstává to, do jaké míry jsou v dnešní době strany, alespoň na komunální úrovni, hlavními aktéry, kteří rozhodují o zisku ve volbách, nebo zda panašování zcela narušuje tuto tradiční strukturu a ovlivňuje volby tak výrazně, že strany se stanou postradatelnými? Zda nakonec není přece jen důležitější, kolik hlasů získá kandidát a je nepodstatné, kolik hlasů získá strana jako celek? Využívá se opravdu metoda panašování natolik, aby dokázalo zásadně ovlivnit výsledky voleb?

Právě z tohoto důvodu jsem se v rámci projektu své diplomové práce rozhodla zaměřit na výzkum využívání panašování. Na první pohled ne příliš atraktivní téma, zejména proto, že všeobecně studium komunální politiky nebylo v minulosti prioritním. Avšak v průběhu let se pohled na komunální politiku výrazně změnil a v dnešní době se tento obor dostává výrazně do popředí, zejména (!) pro jeho specifikace, které zároveň přinášejí mnoho nového poznání, které není na celostátní úrovni až tak zřetelné. Jedná se například o téma personalizace politiky, které na komunální úrovni dostává jiný rozměr, už z toho důvodu, že v menších municipalitách dochází k prohlubování osobních vztahů mezi voličem a kandidátem, které bývají na národní úrovni často překážkou. Zároveň na komunální úrovni mizí strany, tedy přestává být důležité to, jakou stranu kandidát reprezentuje, a dostává se do popředí jednotlivec.

Personalizací politiky se obecně nazývá jev, kdy volič upřednostňuje osobnost kandidáta před ideologií strany a je typická pro všechny současné liberální demokracie (McAllister 2005). Někteří tvrdí, že zvyšující se popularita personalizace politiky vede k její depolitizaci, a tedy soustředění se voličů a médií na apolitické faktory kandidátů. Druhá strana zastává názor, že právě toto může být způsob, jak zvýšit angažovanost občanů v politice (Voženílková 2014). Původně byl tento jev spojován s prezidentskými systémy (Karvonen 2009), avšak promítat se začíná i do dalších typů stranických a

politických systémů, nehledě na systém volební. Personalizaci politiky se věnují například autoři G. V. Caprara a P. G. Zimbarda (2004), dále pak dvojice Rahat a Sheaffer (2007), či Balmas (2014). V německé literatuře se personalizací politiky zabývají autoři Schmitt, Ohr (2000) či Kaase (1994).

Jakých forem nabývá personalizace v praxi? Personalizace má dvě roviny, a tedy probíhá zde jak ze strany voliče, tak ze strany kandidáta. Kandidát se v rámci personalizace může přizpůsobit tak, aby zaujal své voliče, kteří mu poté odevzdávají hlas nejčastěji na základě atraktivity a schopností kandidáta. Avšak tato diplomová práce se bude zaměřovat na rovinu druhou, tedy na to, jakým způsobem se personalizace projevuje ze strany voličů. V praxi personalizace jako taková poskytuje nástroje, které se objevují v rámci volebních pravidel, tedy způsobem volby kandidáta na kandidátní listině. Obecně lze mezi tyto nástroje zařadit panašování, kumulování hlasů, škrtnání či dopisování kandidátů a mnoho dalších. V českém prostředí se setkáme pouze s metodou panašování (Balík 2009: 96). Panašování pochází z francouzského slova *panachage*, které se do angličtiny překládá jako „mixing“ nebo „to mix one with another“, což v překladu znamená „míchat“ či „zamíchat jednoho s jiným“. Přesto se v anglickém překladu téměř neseťkáme s pojmy „panachage“ ani „mixing“, ale se spojením „cross-voting“ a „vote-splitting“. Obecně je panašování definováno jako možnost voliče udělit preferenční hlasy kandidátům napříč kandidátní listinou. Panašování je aplikovatelné, pokud je volební systém proporční a kandidátní listiny jsou volné. Je dán počet hlasů, kterými volič disponuje.

V českém prostředí je situace s panašováním na komunální úrovni méně srozumitelná v tom, že ačkoliv panašování umožňuje voličům odevzdat svůj hlas oblíbenému kandidátovi a tím ho podpořit, často se voliči mylně domnívají, že možnost panašování jim umožňuje si sestavit „vlastní kandidátní listinu“. To ve skutečnosti neplatí a kandidát musí získat alespoň o deset procent více hlasů, než je průměrný počet hlasů na jednoho kandidáta v rámci jeho strany. To ho posouvá na první místo listiny (Lebeda 2009: 336). Nežádaným účinkem může být to, že se nakonec do zastupitelstva dostanou kandidáti z čela strany, kterým preference uděleny nebyly. Další problém nastává v případě přepočítávání hlasů, poněvadž každá municipalita disponuje jinou rozlohou a tím pádem i jiným počtem zastupitelů, tedy hlasů voličů. Výsledky komunálních voleb je proto těžké zobecňovat a není možné zjistit, jak velkou podporu získaly jednotlivé strany, jelikož na každého voliče připadá jiný počet zastupitelů. Tyto analýzy tedy nejsou relevantní a

výsledky voleb jsou v malých municipalitách nadhodnocené (Lebeda 2009: 341-343). Využití panašování má zřejmě vliv na výsledky voleb, avšak podle výzkumů se jeho účinnost umocňuje s tím, čím je municipalita menší, tedy kolik se volí zastupitelů. Ve velkých municipalitách ztrácí panašování význam, pokud volič hlasuje tak, že zvolí stranu a následně kroužkuje další kandidáty, což bývá nejčastější metoda volby (Prokop, 2014). Ačkoliv působí volební systém na české komunální úrovni složitě, o jeho zásadní reformu se zatím nikdo nepokusil.

Co se tedy týče volebního systému na komunální úrovni v českém prostředí, jsou zde vidět značné nedostatky, které jsou způsobené zbytečnou deformací panašování, které pak často ústí ve výsledky, které nejsou zkrátka žádané, tzn., volič udělí v dobré víře svůj hlas kandidátovi, kterého, díky nastavenému systému, mnohdy neposune dopředu na kandidátce (Balík 2017: 39 a Lebeda 2009). Avšak právě díky panašování a jeho schopnosti vytvářet volební systém komplexnější a specifitější, je jeho existence zajímavým politologickým fenoménem, který stojí za to zkoumat. Proto je na místě otevřít diskuzi o tom, jak se panašování využívá v jiných zemích a jaký má případně jeho využívání dopad na výběr kandidátů.

Z toho důvodu se práce zaměří na případovou studii komunálního volebního systému Spolkové republiky Německo, kde se panašování hojně využívá ve všech spolkových zemích. V německém prostředí se taktéž nachází mnoho výzkumných center specializovaných přímo a pouze na komunální politiku. Výzkum lokální politiky „Lokale Politikforschung“ má tradici již od 70. let, kdy se vyčlenilo jako samostatné odvětví politologie (Havlík a Hloušek: 2012), a proto je Německo vhodný pro výzkum a bude sloužit jako kvalitní zdroj materiálů k zodpovězení výzkumné otázky. Z německých autorů můžeme vyzdvihnout Angeliku Vetter (2013), která se zabývá mimo jiné preferenčním hlasováním na komunální úrovni v Německu. Její typologie rozdělení spolkových zemí na základě rozdílů v preferenčním hlasování bude v této práci také využito. Dalšími významnými autory pro tento výzkum jsou například Ina Bieber a Luisa Wingerter (2020), Norbert Kersting, Jochen Franzk, Jorg Bogumil, Andreas Henke, Paul Tiefenbach či Jan Lorenz. V českém prostředí se panašování věnuje Stanislav Balík, Tomáš Lebeda, Roman Chytilík, Jakub Šedo, Radek Kopřiva, Štěpán Pecháček či Andrea Smolková.

Cíl práce a metodologie

Hlavním cílem této práce je výzkum panašování ve Spolkové republice Německo a to tak, že budu snažit zodpovědět výzkumné otázky, které budou rozšiřovat poznání tohoto fenoménu. Nejprve je však potřeba panašování v rámci německých spolkových zemí roztrždit, jelikož v každé spolkové zemi se setkáme s jiným typem panašování a na to navazuje první výzkumná otázka:

V jakých podobách se můžeme v Německu na komunální úrovni setkat s panašováním?

K zodpovězení této výzkumné otázky využiji typologii Angeliky Vetter (2013), která spolkové země rozděluje do tří skupin podle počtu hlasů, které má volič k dispozici. Avšak toto rozdělení je pouze obecné a nese s sebou mnoho výjimek. Jako doplnění této typologie využiji autorky Inu Bieber & Luisu Wingerter (2020), které na Vetter navazují. Dále se zaměřím na výjimečné případy jako například Šlesvicko-Holštýnsko a města se speciálním statutem jako Berlín, Bremen a Hamburg. Mimo jiné využiji zdroj informací týkající se německé legislativy (Wahlrecht.de), kde je možné dohledat volební pravidla pro každou spolkovou zemi či tzv. Landeszentrale für politische Bildung. Na tuto část výzkumu naváže další výzkumná otázka a to:

Do jaké míry je panašování na komunální úrovni v Německu využíváno voliči?

Druhá výzkumná otázka se bude zabývat tím, do jaké míry je panašování v komunálních volbách využíváno. V tomto případě mě bude zajímat *počet kandidátů, kteří se pomocí metody panašování posunulo na kandidátní listině a zároveň počet mandátů získaných díky metodě panašování*. Na základě získaných dat porovnam míru využívání panašování v obcích podle parametru *velikost obce*. Obce, které budu srovnávat, rozdělím podle počtu obyvatel a spolkové země. Vyberu po dvou obcích metodou náhodného výběru z kategorie: *do 5 tisíc obyvatel, 5-10 tisíc obyvatel, 10-50 tisíc obyvatel, 50-100 tisíc obyvatel, 100-500 tisíc obyvatel, 500 tisíc a víc obyvatel*. Data týkající se počtu obyvatel získám ze statistického úřadu (Statistisches Bundesamt).

Po výběru obcí provedu samotný výzkum dat volebních výsledků. Výsledky voleb jednotlivých spolkových zemí je možné dohledat na již zmiňovaném portálu Wahlrecht.de. Poté se zaměřím na dohledání dat týkající se toho, v jaké míře bylo panašování využíváno.

Tato data nejsou bohužel veřejně dostupná, přesto se pokusím o jejich zjištění prostřednictvím spolkových úřadů (tzv. Statistisches Landesamt), se kterými se spojím. Kromě toho kontaktuji autora Paula Tiefenbacha, který hovoří o míře využívání panašování a kumulování ve svém článku pro Mehr Demokratie (2006). V neposlední řadě k získání dat požádám Dr. Klause Hofmanna, který se taktéž mírou využívání panašování zabývá.

Jakým způsobem analyzuje německá odborná literatura otázku panašování?

Třetí výzkumná otázka se zabývá tím, do jaké míry se panašováním zabývá odborná literatura. Metodologicky budu zpracovávat akademickou literaturu a odborné články, které se problematikou panašování zabývají. V literatuře se budu zaměřovat na vyhledávání argumentů, které hovoří ve prospěch či neprospěch panašování a také na to, zda je možné hledat spojitosti mezi těmito argumenty. Publikace se budou především zaměřovat na období po roce 1980, kdy dochází k tomu, že volební systém začíná přijímat prvky kumulování a panašování (Kersting 2004).

Mezi autory, které do této analýzy primárně zařadím, jsou Norbert Kersting a jeho publikaci *Die Zukunft der lokalen Demokratie: Modernisierungs-und Reformmodelle* (2004), Adreas Kost a Hans-Georg Wehling a jejich publikaci *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern: eine Einführung* (2010), Hiltrud a Karl-Heinz Naßmacher a jejich monografii *Kommunalpolitik heute: Lokalpolitische Steuerung oder gemeindliche Selbstverwaltung?* (1999) či Michaela Hause s publikací *Kommunalverfassungspolitik der Bundesländer als lokale Institutionenpolitik* (2008).

Dále využiji článků od Paula Tiefenbacha (2006), Hermanna Schmitta (2000) a zaměřím se na článek publikovaný dvojicí Heikem Frankem a Andresem Grimmelem (2007). Dále pak zařadím autora Haralda Schoena (2000), Erika Linharta (2009), Louise Massicotteho (2003).

Předpokládaná struktura práce

1. Úvod
2. Teoretické a kontextuální zakotvení

- a. Personalizace politiky
 - b. Panašování jako nástroj personalizace politiky
3. Případová studie: Spolková republika Německo
 4. Závěr
 5. Přílohy

V teoretické části diplomové práce se zaměřím na personalizaci politiky a panašování jako nástroj personalizace politiky. Analýzou akademické literatury zpracuji obecně personalizaci volebních systémů a poté se zaměřím na nástroje personalizace politiky, díky kterým je v proporčním volebním systému umožněno vyniknout kandidátovi na úkor strany. Poté se zaměřím na téma panašování, kdy pomocí akademické literatury pojem teoreticky zakotvím a provedu srovnání toho, jak se panašování projevuje v jiných zemích. Praktická část se zaměří na případovou studii Spolkové republiky Německa dle výše uvedených výzkumných otázek a metodologie.

Seznam literatury

BALÍK, Stanislav. Local Cleavages, Politics and Policy at the Local Level—Is Depolitization Real?. *Sociální studia/Social Studies*, 2016, 13.1: 73-85.

BALÍK, Stanislav. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Grada Publishing as, 2009.

BALÍK, Stanislav, et al. Vliv podoby exekutivní koalice na následné volební výsledky. Česká komunální politika v letech 1994–2014 jako výzkumné pole. *Sociológia-Slovak Sociological Review*, 2017, 49.1: 37-54.

BALMAS, Meital, et al. Two routes to personalized politics: Centralized and decentralized personalization. *Party Politics*, 2014, 20.1: 37-51.

BECK, Ulrich. 2004. Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě. Praha: *Sociologické nakladatelství*.

BIEBER, Ina; WINGERTER, Luisa. Is It All a Question of the Electoral System? The Effects of Electoral System Types on the Representation of Women in German Municipal Councils. *German Politics*, 2020, 1-26.

BILER, Stanislav. 2008. Sociální a politické konsekvence procesu individualizace.

CAPRARA, Gian V. a ZIMBARDO, Philip G. 2004. „Personalizing Politics: A Congruency Model of Political Preference.“ *American Psychologist*, vol. 59, no. 7.

FRANKE, Heiko; GRIMMEL, Andreas. Wahlen mit System? Reformüberlegungen zur personalisierten Verhältniswahl. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2007, 591-602.

GARZIA, Diego. The personalization of politics in Western democracies: Causes and consequences on leader–follower relationships. *The Leadership Quarterly*, 2011, 22.4: 697-709.

HAUS, Michael. Kommunalverfassungspolitik der Bundesländer als lokale Institutionenpolitik. In: *Die Politik der Bundesländer*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. p. 289-309.

HAVLÍK, Vratislav; HLOUŠEK, Vít. Výzkum komunální a lokální politiky ve Spolkové republice Německo. *Politologický časopis/Czech Journal of Political Science*, 2012, 19.1.

HAZAN, Reuven Y. Presidential parliamentarism: Direct popular election of the Prime Minister, Israel's new electoral and political system. *Electoral Studies*, 1996, 15.1: 21-37. HINDMOORE, Andrew. 2006. *Rational Choice*. NY: Palgrave Macmillan.

KAASE, Max. Is there personalization in politics? Candidates and voting behavior in Germany. *International Political Science Review*, 1994, 15.3: 211-230.

KARVONEN, Lauri. 2009. *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press.

KERSTING, Norbert. *Die Zukunft der lokalen Demokratie: Modernisierungs- und Reformmodelle*. Campus Verlag, 2004.

- NORBERT, Kersting. Wahlrecht auf dem Prüfstand–Kumulieren und Panaschieren. In: *Arbeitsbeziehungen und Demokratie im Wandel*. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2014. p. 303-322.
- KINDER, Donald R. Presidential character revisited. *Political cognition*, 1986, 19: 474.
- KLINGEMANN, Hans-Dieter; WESSELS, Bernhard. Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass-Roots?. 1999.
- KOST, Andreas; WEHLING, Hans-Georg (ed.). *Kommunalpolitik in den deutschen Ländern: eine Einführung*. Springer-Verlag, 2010.
- KOUBA, Karel. *Personalizace voleb a demokracie v Latinské Americe*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016.
- KRIESI, Hanspeter. 2010. Personalization of national election campaigns. Sage.
- KUDRNA, Jan, et al. Preferenční hlasování ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2010, 56.2: 21-35.
- LEBEDA, Tomáš. Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematičnými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. *Acta politologica*, 2009, 1.3: 332-343.
- LINHART, Eric. Mögliche Auswirkungen von Grabenwahlsystemen in der Bundesrepublik Deutschland. Theoretische Überlegungen und Simulationen. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2009, 637-660.
- LIPSET, Martin S. a ROKKAN, Stein. 1967. Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives. New York: Free Press.
- MADDENS, Bart; FIERS, Stefaan. The direct PM election and the institutional presidentialisation of parliamentary systems. *Electoral Studies*, 2004, 23.4: 769-793.
- MASSICOTTE, Louis. To create or to copy? Electoral systems in the German Länder. *German Politics*, 2003, 12.1: 1-22.
- McALLISTER, Ian. 2005. „The Personalization of Politics.“ In: Russell J. Dalton and Hans-Dieter Klingemann (eds.). *Handbook of Political Behavior*. Oxford.

MILLER, Arthur H.; MILLER, Warren E. Ideology in the 1972 election: Myth or reality-- a rejoinder. *The American Political Science Review*, 1976, 832-849. MUGHAN, Anthony. Party leaders and presidentialism in the 1992 election: A post-war perspective. *British Elections and Parties Yearbook*, 1993, 3.1: 193-204.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ministerstvo vnitra připravilo nový volební zákon - Ministerstvo vnitra České republiky* [online] [vid. 2020-09-24].

NABMACHER, Hiltrud; NABMACHER, Karl-Heinz. Kommunalpolitik heute: Lokalpolitische Steuerung oder gemeindliche Selbstverwaltung?. In: *Kommunalpolitik in Deutschland*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 1999. p. 11-84.

POGUNTKE, Thomas; WEBB, Paul. The presidentialization of politics in democratic societies: A framework for analysis. *The presidentialization of politics: a comparative study of modern democracies*, 2005, 1.

PROKOP, Daniel., 2014. Otázky a odpovědi: Jak správně využít svůj hlas? Panašovat? | Aktuálně.cz. Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje [online] [vid. 2020-09-14].

RAHAT, Gideon a SHEAFER, Tamir. 2007. „The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003.“ *Political Communication*, Vol. 24, No. 1.

REIF, Karlheinz; SCHMITT, Hermann. Nine second-order national elections—a conceptual framework for the analysis of European Election results. *European journal of political research*, 1980, 8.1: 3-44.

SCHMITT, Hermann; OHR, Dieter. Are party leaders becoming more important in German elections? Leader effects on the vote in Germany, 1961-1998. In: *annual conference of the American Political Science Association, Washington*. 2000.

SCHOEN, Harald. Stimmensplitting bei Bundestagswahlen—ein Spiegelbild des Verhältnisses zwischen Bürgern und Parteien?. In: *50 Jahre empirische Wahlforschung in Deutschland*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2000. p. 361-388.

SMOLKOVA, Andrea; BALÍK, Stanislav. Personalizace na komunální úrovni: existuje a lze ji v českém prostředí zkoumat?. *Středoevropské politické studie*, 2018, 20.2: 204-221.

- TIEFENBACH, Paul. Kumulieren, Panaschieren, Mehrmandatswahlkreise—mehr Demokratie beim Wahlrecht?. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 2006, 37.1: 115-125.
- TREFS, Matthias. Voter confusion in German federal elections: the Baden-Württemberg electoral system as a possible alternative. *German Politics*, 2003, 12.3: 82-106.
- VAN DER KOLK, Henk. Local electoral systems in Western Europe. *Local Government Studies*, 2007, 33.2: 159-180.
- VAN ZONEN, Lisbeth. 2005. *Entertaining the Citizen*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- VETTER, Angelika. Kumulieren, Panaschieren und die Beteiligung der Bürger an kommunalen Wahlen. In: *Zivile Bürgergesellschaft und Demokratie*. Springer VS, Wiesbaden, 2013. p. 237-256.
- VOŽENÍLKOVÁ, M. „Co je a co není personalizace politiky?“. *Global Politics*, 2014, 13.8: 2014.

Seznam příloh

Obrázek 1: Typologie Spolkových zemí podle Angeliky Vetter	50
Obrázek 2: Analyzované spolkové země.....	51
Graf 1: Hesensko – skupina A	54
Graf 2: Bavorsko – skupina A	55
Graf 3: Sasko – skupina A	55
Graf 4: Sasko – Anhaltsko – skupina A	56
Graf 5: Bádensko – Württembersko – skupina A.....	56
Graf 6: Braniborsko – skupina A.....	57
Graf 7: Bremen – skupina A.....	57
Graf 8: Dolní Sasko – skupina A.....	58
Graf 9: Braniborsko – skupina B.....	59
Graf 10: Hesensko – skupina B	59
Graf 11: Bavorsko – skupina B	60
Graf 12: Dolní Sasko – skupina B.....	60
Graf 13: Bremen – skupina B	61
Graf 14: Sasko – skupina B	61
Graf 15: Sasko-Anhaltsko – skupina B	62
Graf 16: Bádensko – Württembersko – skupina B	62
Graf 17: Municipality velikosti A – skupina C	63
Graf 18: Municipality velikosti B – skupina C	64
Graf 19: Municipality velikosti C – skupina C	64
Graf 20: Municipality velikosti D – skupina C	65
Graf 21: Municipality velikosti E – skupina C.....	66
Graf 22: Municipality velikosti F – skupina C.....	66
Graf 23: Municipality velikosti A – skupina D.....	68
Graf 24: Municipality velikosti B – skupina D	68
Graf 25: Municipality velikosti C – skupina D	69
Graf 26: Municipality velikosti D – skupina D.....	69
Graf 27: Municipality velikosti E – skupina D.....	70
Graf 28: Municipality velikosti F – skupina D.....	70
Tabulka 1: Kategorie zkoumaných municipalit.....	35
Tabulka 2: Typologie podle Angeliky Vetter.....	48
Tabulka 3: Seznam analyzovaných zemí	52
Tabulka 4: Oblast výzkumu.....	52
Tabulka 6: Souhrnná data – velikost municipalit A–F – skupina C.....	67
Tabulka 7: Souhrnná data – velikost municipalit A–F – skupina D.....	71
Příloha 1: Souhrnná data za spolkové země	104

Příloha 1: Souhrnná data za spolkové země

Název obce	Spolková země	Počet obyvatel	Počet posunutých kandidátů panašováním	Počet získaných mandátů panašováním	Celkem mandátů	Poměr mezi počtem posunutých kandidátů panašováním a celkovým počtem mandátů	Poměr mezi počtem získaných mandátů panašováním a celkovým počtem mandátů
Drachhausen	Braniborsko	A	1	0	10	10 %	0 %
Friedland	Braniborsko	A	4	3	15	27 %	20 %
Mittenwalde	Braniborsko	B	22	3	18	122 %	17 %
Woltersdorf	Braniborsko	B	1	0	18	6 %	0 %
Schwedt	Braniborsko	C	5	0	32	16 %	0 %
Henningsdorf	Braniborsko	C	26	7	32	81 %	22 %
Brandenburg an der Havel	Braniborsko	D	125	9	43	291 %	21 %
Cottbus	Braniborsko	D	92	19	58	159 %	33 %
Postupim	Braniborsko	E	257	0	56	459 %	0 %
Frankfurt am Main	Hesensko	F	392	17	93	422 %	18 %
Offenbach am Main	Hesensko	E	167	7	71	235 %	10 %
Wiesbaden	Hesensko	E	183	6	81	226 %	7 %
Fulda	Hesensko	D	138	10	59	234 %	17 %
Hanau	Hesensko	D	105	8	59	178 %	14 %
Baunatal	Hesensko	C	38	4	45	84 %	9 %
Rödermark	Hesensko	C	54	11	39	138 %	28 %
Runkel	Hesensko	B	35	10	31	113 %	32 %

Biebergemünd	Hesensko	B	40	8	31	129 %	26 %
Kirtorf	Hesensko	A	10	3	23	43 %	13 %
Ulrichstein	Hesensko	A	14	5	15	93 %	33 %
Neuhütten	Bavorsko	A	10	6	12	83 %	50 %
Penzing	Bavorsko	A	46	3	16	288 %	19 %
Berg b. Neumarkt i.d.OPf.	Bavorsko	B	36	5	20	180 %	25 %
Fürstzell	Bavorsko	B	40	2	20	200 %	10 %
Zirndorf	Bavorsko	C	50	4	30	167 %	13 %
Olching	Bavorsko	C	44	7	30	147 %	23 %
Aschaffenburg	Bavorsko	D	132	16	44	300 %	36 %
Schweinfurt	Bavorsko	D	123	7	44	280 %	16 %
Ingolstadt	Bavorsko	E	205	10	50	410 %	20 %
Würzburg	Bavorsko	E	197	11	50	394 %	22 %
Mnichov	Bavorsko	F	418	12	80	523 %	15 %
Norimberk	Bavorsko	F	324	16	70	463 %	23 %
Brémy	Bremen	F	127	7	69	184 %	10 %
Bremerhaven	Bremen	E	44	3	48	92 %	6 %
Schapen	Dolní Sasko	A	0	0	13	0 %	0 %
Rodewald	Dolní Sasko	A	8	2	13	62 %	15 %
Gleichen	Dolní Sasko	B	33	5	22	150 %	23 %
Dassel	Dolní Sasko	B	21	4	24	88 %	17 %
Seevetal	Dolní Sasko	C	66	5	40	165 %	13 %
Cloppenburg	Dolní Sasko	C	44	7	38	116 %	18 %
Wolfenbüttel	Dolní Sasko	D	79	10	42	188 %	24 %
Hameln	Dolní Sasko	D	109	11	42	260 %	26 %
Osnabrück	Dolní Sasko	E	173	16	50	346 %	32 %
Göttingen	Dolní Sasko	E	154	8	46	335 %	17 %
Hannover	Dolní Sasko	F	279	18	64	436 %	28 %

Meißen	Sasko	C	66	9	26	254 %	35 %
Zwickau	Sasko	D	90	13	48	188 %	27 %
Chemnitz	Sasko	E	90	6	60	150 %	10 %
Dresden	Sasko	F	192	11	70	274 %	16 %
Leipzig	Sasko	F	199	7	70	284 %	10 %
Schönburg	Sasko – Anhaltsko	A	8	8	12	67 %	67 %
Wethau	Sasko – Anhaltsko	A	3	1	10	30 %	10 %
Teuchern	Sasko – Anhaltsko	B	19	4	19	100 %	21 %
Harzgerode	Sasko – Anhaltsko	B	26	7	20	130 %	35 %
Leuna	Sasko – Anhaltsko	C	17	6	27	63 %	22 %
Magdeburg	Sasko – Anhaltsko	E	118	3	56	211 %	5 %
Stuttgart	Bádensko – Württembersko	F	433	7	60	722 %	12 %
Mannheim	Bádensko – Württembersko	E	194	12	48	404 %	25 %
Heidelberg	Bádensko – Württembersko	E	187	4	48	390 %	8 %
Konstanz	Bádensko – Württembersko	D	113	11	40	283 %	28 %
Ravensburg	Bádensko – Württembersko	D	77	10	55	140 %	18 %
Rottenburg am Neckar	Bádensko – Württembersko	C	95	11	32	297 %	34 %

Schorndorf	Bádensko – Württembersko	C	77	11	32	241 %	34 %
Kusterdingen	Bádensko – Württembergsko	B	22	10	18	122 %	56 %
Lenningen	Bádensko – Württembergsko	B	6	4	18	33 %	22 %
Glottertal	Bádensko – Württembergsko	A	8	5	12	67 %	42 %
Ingoldingen	Bádensko – Württembergsko	A	5	3	14	36 %	21 %

Zdroje:

- CITY POPULATION., [b.r.]. Germany: States, Districts, Counties, Cities, Communes, Agglomerations, Settlements, City Quarters – Population Statistics in Maps and Charts [online] [vid. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://www.citypopulation.de/en/germany/>
- VOTE MANAGER., [b.r.]. Wahlenseite [online] [vid. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://wahlen.votemanager.de/>
- PUBLIUNION., 2020. cross voting – EU Vocabularies – Publications Office of the EU [online] [vid. 2020-09-13]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/>
- POLYAS., 2016. Panachage. polyas.com [online] [vid. 2020-09-13]. Dostupné z: <https://www.polyas.com/election-glossary/panachage>
- ZENTRALE AUSKUNFT DES STATISTISCHEN AMTS., [b.r.]. [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.domino1.stuttgart.de/web/komunis/komunissde.nsf>

- ZEITUNG, Badische, [b.r.]. CDU - Glottertal - Kommunalwahl 2019. Badische Zeitung [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.badische-zeitung.de/kommunalwahl-2019/cdu-xes7hvjix>
- WAHLEN 11., [b.r.]. Ergebnis 2019 - Gemeinderatswahl Ravensburg [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen11.rz-kiru.de/08436064W/gr2019bf.html>
- WAHLEN 11., [b.r.]. Ergebnis Gemeinderatswahl 2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen11.rz-kiru.de/08416036W/gr2019bf.html>
- MANNHEIM., [b.r.]. Ergebnisse der Gemeinderatswahl (Archiv) | Mannheim.de [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.mannheim.de/de/stadt-gestalten/politik/wahlen-und-abstimmungen/ergebnisse/gemeinderatswahl>
- GEMEINDE INGOLDINGEN., [b.r.]. Gemeinde Ingoldingen | Wahlergebnisse | [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.ingoldingen.de/de/unsere-gemeinde/zahlen-daten/wahlergebnisse>
- STADT SCHORNDORF., [b.r.]. Gemeinderat | Stadt Schorndorf [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schorndorf.de/de/stadt-buerger/rathaus/kommunalpolitik/gemeinderat>
- TECKBOTE., [b.r.]. GW19 Lenningen - Teckbote [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.teckbote.de/nachrichten/wahlen2019/gw19/gw19-results/gw19-lenningen.html>
- KARLSRUHE., [b.r.]. Karlsruhe Gemeinderatswahl [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://web6.karlsruhe.de/Stadtentwicklung/statistik/wahlatlas-gr/?select=Karlsruhe&date=2019>

- GEMEINDE KUSTERDINGEN., [b.r.]. Wahlen | Gemeinde Kusterdingen [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.kusterdingen.de/de/Rathaus/Wahlen>
- STADT SCHORNDORF., [b.r.]. Wahlen | Stadt Schorndorf [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schorndorf.de/de/stadt-buerger/rathaus/kommunalpolitik/wahlen>
- GEMEINDE GLOTTERTAL IN SÜDSCHWARZWALD., [b.r.]. Wahlen - Gemeinde Glottertal im Südschwarzwald [online] [vid. 2023j-12-18]. Dostupné z: <https://www.gemeinde-glottertal.de/eip/pages/wahlen.php>
- LANDESHAUPTSTADT STUTTGART., [b.r.]. Wahlergebnisse. Landeshauptstadt Stuttgart [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.stuttgart.de/service/wahlen/wahlergebnisse.php>
- KONSTANZ., [b.r.]. Wahlergebnisse [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.konstanz.de/stadt+gestalten/wahlen/wahlergebnisse>
- HEIDELBERG, Stadt, [b.r.]. Kommunalwahl 2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.heidelberg.de/hd/HD/Rathaus/kommunalwahl+2019.html>
- ZEITUNG, Badische, [b.r.]. Freie Wähler - Glottertal - Kommunalwahl 2019. Badische Zeitung [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.badische-zeitung.de/kommunalwahl-2019/freie-waehler-xjveyveqx>
- MÜNCHEN., [b.r.]. Ergebnisse [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.wahlen-muenchen.de/ergebnisse/20200315stadtratswahl/index.html#w_12032_20005

- STADT SCHWEINFURT., [b.r.]. Stadt Schweinfurt | Rathaus & Politik | Über die Stadt Schweinfurt | Wahlen [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schweinfurt.de/rathaus-politik/stadt/wahlen/601.Kommunalwahlen.html>
- VG PARTENSTEIN., [b.r.]. VGem Partenstein [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.vg-partenstein.de/seite/vg/spessart/0301:2615/-/Gremien.html>
- INGOLSTADT, Stadt, [b.r.]. Wahlergebnisse. Stadt Ingolstadt [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www2.ingolstadt.de/Rathaus/Aktuelles/Zahlen-Daten/Wahlen-Ergebnisse/>
- WOLTERS DORF AN DER SCHLEUSE., 2023. Woltersdorf an der Schleuse - Wahl der Gemeindevertretung der Gemeinde Woltersdorf 2019 - Endgültiges Wahlergebnis [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.woltersdorf-schleuse.de/news/1/505850/nachrichten/www.woltersdorf-schleuse.de/news/1/505850/nachrichten/wahl-der-gemeindevertretung-der-gemeinde-woltersdorf-2019-endg%C3%BCltiges-wahlergebnis.html>
- MITTENWALDE., [b.r.]. Bekanntmachung der Feststellung des endgültigen Wahlergebnisses zur Kommunalwahl 2019 am 26.05.2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.mittenwalde.de/en/verwaltung-wirtschaft/aktuelles/aus-der-stadt/einzelansicht/bekanntmachung-der-feststellung-des-endgueltigen-wahlergebnisses-zur-kommunalwahl-2019-am-26052019>
- BRANDENBURG., [b.r.]. Der Landeswahlleiter für Brandenburg - Kommunalwahlen 2019 - Downloads [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.wahlergebnisse.brandenburg.de/wahlen/KO2019/downloads.html>
- COTTBUS., [b.r.]. Ergebnis Kommunalwahl 2019 Stadtverordnetenversammlung Cottbus [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.cottbus.de/opt/wahl/KW_2019/KW_2019.html#Gr002

- UNSER WOLTERS DORF., [b.r.]. Facebook [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AdminUnserWoltersdorf/photos/a.574027882688670/2276931259064982/>
- FRIEDLAND., [b.r.]. Friedland - Stadtverordnetenwahl und Ortsvorsteherwahlen 2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.friedland-nl.de/seite/403905/www.friedland-nl.de/seite/403905/stadtverordnetenwahl-und-ortsvorsteherwahlen-2019.html>
- GEMEINDE DRACHHAUSEN., [b.r.]. Kommunalwahl 2019 Gemeinde Drachhausen [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://amtpeitz.de/Wahlen_app/gw2019dra.html
- POSTDAM., [b.r.]. Kommunalwahl 2019 SVV Potsdam [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://egov.potsdam.de/wahlen/app/gw2019.html>
- COTTBUS., [b.r.]. SessionNet | Mandatsträger [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://session.cottbus.de/buerger/kp0041.asp>
- STADT SCHWEDT., [b.r.]. SVV-Wahl 2019 Stadt Schwedt/Oder [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.schwedt.eu/wahlen/gw2019.html>
- STADT BRANDENBURG., [b.r.]. Wahlergebnis 2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.stadt-brandenburg.de/rathaus/wahlen/kommunalwahl/wahlergebnis-2019>
- HENNINGSDORF., [b.r.]. Wahlergebnis Kommunalwahl 2019 Hennigsdorf [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://wahlen.hennigsdorf.de/svv2019/wahl.html>

- ULRICHSTEIN., 2023. Ulrichstein – Stadtverordnetenversammlung [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.ulrichstein.de/seite/454269/www.ulrichstein.de/seite/454269/stadtverordnete.html>
- STADT MEISSEN., [b.r.]. Stadtrat [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.stadt-meissen.de/de/wahlen-stadtrat.html>
- LEIPZIG., [b.r.]. Wahlergebnisse 2019 [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.leipzig.de//buergerservice-und-verwaltung/wahlen-in-leipzig/stadtratswahlen/wahlergebnisse-2019>
- STADT ZWICKAU., [b.r.]. Wahlergebnisse. Stadt Zwickau [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.zwickau.de/de/politik/wahlen/wahlergebnisse.php>
- DRESDEN, 2023. Wahlergebnisse der Stadtratswahl 2019. www.dresden.de [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.dresden.de/de/rathaus/politik/wahlen/kommunalwahl/wahlergebnis-stadtratswahl.php>
- CHEMNITZ, Stadt, [b.r.]. Stadtratswahl am 26. Mai 2019. Stadt Chemnitz [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.chemnitz.de/chemnitz/de/rathaus/wahlen/kommunalwahl/ergebnisse_stadtratswahl.html
- STADT TEUCHERN., [b.r.]. Einheitsgemeinde Stadt Teuchern – Wahlen [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <http://www.teucherner-land.de/seite/192540/www.teucherner-land.de/seite/192540/wahlen.html>
- GEMEINDE WETHAU., [b.r.]. Gemeinderatswahl in der Gemeinde Wethau [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.vgem-wethautal.de/de/wahlen-wethau/gemeinderatswahl-in-der-gemeinde-wethau.html>

- GEMEINDE SCHÖNBURG., [b.r.]. Gemeinderatswahlen in der Gemeinde Schönburg [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.vgem-wethautal.de/de/wahlen-schoenburg/1891,1267,de,1.html>
- STADT HARZGERODE., [b.r.]. Harzgerode – Wahlergebnisse der Europa – und Kommunalwahlen am 26. Mai 2019 in der Stadt Harzgerode [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: https://www.harzgerode.de/news/1/505727/nachrichten/wahlergebnisse_der_europa-_und_kommunalwahlen_am_26._mai_2019_in_der__stadt_harzgerode.html?browser=1
- STADT LEUNA., [b.r.]. Kommunalwahlen | Stadt Leuna [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.leuna.de/de/kommunalwahl.html>
- HALDENSLEBEN.DE, [b.r.]. Wahlinformationen. haldensleben.de [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.haldensleben.de/Bürgerservice-Rathaus/Wahlen/?La=1&NavID=2048.379>
- MAGDEBURG.DE, Landeshauptstadt Magdeburg-, [b.r.]. Wahlergebnisse. Landeshauptstadt Magdeburg - magdeburg.de [online] [vid. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://www.magdeburg.de/index.php?object=tx%2C37.10584.1&NavID=37.439>